

ΒΥΡΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΟΜΟΣ Γ' || ΙΟΥΛΙΟΣ 1878 || ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Υ'

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΤΟΥ
Κ. ΣΜΕΙΔΛΕΡΟΥ

[W. F. Carl. Schmeidler]

ΕΠΙΤΟΜΗ

[Συνέχεια]

Οί Βενετοί ὑπὲρ ὧν ἡ τύχη τῶν ὀπλιῶν
εὐμενῆς ἐφάνη ἐν Μωρέα κατὰ τὰ προσεχῆ
ἔτη, ἐπειράθησαν ἐν ἔτει 1692 νὰ κυριεύ-

σωσι καὶ αὔθις τὴν νῆσον καὶ ἐπολιόρησαν
τὴν Κανέαν. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι πληροφορη-
θέντες περὶ τῆς ἐπιθέσεως αὐτῶν προέλαβον
νὰ ὀχυρωθῶσι· μετὰ δεκαπενθήμερον δὲ πο-
λιρκίαν ἐνίκησαν ἐξ ὀλοκλήρου τοὺς Βενε-
τοὺς καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς μετὰ μεγάλας
ἀπωλείας ν' ἀναχωρήσωσιν. Οἱ Τούρκοι διε-
τήρησαν τὴν Κρήτην καὶ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ
Κάρολιτις (1698) παρεχώρησαν τοῖς Βενε-
τοῖς τὸν Μωρέα καὶ τινὰς τῶν νήσων. Αἱ
Ἰόνιοι νῆσοι, αἵτινες πάντοτε νικηφόρος
κατὰ τῶν Τούρκων ἠγωνίσαντο, ἔμειναν καὶ
αὔθις ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν.

Ἐναντιώσαντες δ' οἱ Τούρκοι διὰ τὴν νίκην αὐτῶν κατὰ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ τὸν ἀποκλεισμόν αὐτοῦ εἰς τὸν Προῦθον, ἀπεφάσιον δι' ἑσταμένον τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ν' ἀποπειραθῶσι καὶ αὐθις τὴν κατάκτησιν τοῦ παρὰ τῶν Ἑνετῶν κατεχομένου Μωρέα. Ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ (1714) ἀνέκτησαν τὴν χερσονήσον καὶ ὅτε ἐν ἔτει 1718 ἐκλείσθη ἡ ἐν Πασσάροβιτς εἰρήνη δὲν παρεδόθη πλέον αὐτῇ τοῖς Ἑνετοῖς, οἵτινες ἠρκέσθησαν εἰς μόνην τὴν παραχώρησιν ἀσημάτων τινῶν χωρῶν ἐν Δαλματία. Οὗτοι ἦσαν οἱ τελευταῖον διαμρισηθήσαντες πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς τὴν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων, οἵτινες ἐφεξῆς ἔμειναν οἱ μόνον ἀνενόητοι κάτοχοι καὶ κύριοι, ἕως οὗ ἡ Ῥωσσία πρὸς τοὺς ὀμοπίστους ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτῆς, τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος διανοηθεῖσα. Ἄλλ' ὅμως ἡ Ῥωσσικὴ ἐκστρατεία, πρὸς τὴν ἀφρῶντες ἐπανέστησαν ἐνιαχοῦ οἱ Ἕλληνας ἔσχεν οἰκτρὸν τέλος. Οἱ ὑπὸ τῆς Πύλης στρατολογηθέντες Ἀλβανοὶ κατεπολέμησαν τοὺς Ῥώσους, ἐπέπεσαν λυσσαλέοι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐκ τῆς Ῥωσσικῆς παρεμβάσεως ἐδυνήθησαν νὰ τύχῃσι μόνον εὐνοϊκῶν τινῶν ὄρων ἐν τῇ συνομολογηθείσῃ εἰρήνῃ τοῦ Κουτζούκ-καϊναρτζί (1774), δι' ἧς ἐχορηγήθη αὐτοῖς ἀμνηστία, ἐλευθερία θρησκευματος καὶ ἐλευθερία ἐν τῷ τόπῳ διαμονῆς, ἡ ἀπέλευσις. Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν κακούμενοι, μέχρις οὗ οὗτοι ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεστράφησαν, καὶ ὑπὸ τῶν Ῥώστων ἐπανειλημμένως ἐγκαταλειφθέντες, κατάρθωσαν τούλαχιστον οἱ Ἕλληνας νὰ τύχῃσι ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἰασιού (1792) ὄρων τινῶν, οἵτινες ἐξησφάλισαν αὐτοῖς εἰρήνην τινὰ διαρκεστέρην, καθ' ἣν τὸ ἐμπόριον αὐτῶν καὶ ἰδίως ἐν τοῖς νήσοις θυμαστὰς ἐποιήσατο προόδους.

4. Ἡ κατάσταση ἐν ἀρχῇ τῆς 19ης ἑκατοστατηρίδος.

Οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν κατόρθωσαν ἐν διαστήματι τριῶν καὶ ἡμίσεως αἰῶνων νὰ κρατήσωσι τὴν δεσποτείαν αὐτῶν ἐν Εὐρώπῃ· τὰς δ' εὐφύρους γαίας, ἃς κατέλαβον, οὐδέποτε ἐκαλλιέργησαν. Τὰ ἐννέα δέκατα αὐτῶν ἔμειναν ἄχρηστα, διότι οὐδεμίαν οἰκάτοικοι εἶχον διαθέσειν νὰ ἐπιμελῶνται τῆς παραγωγῆς τῶν θυμασιῶν τοῦ ἐδάφους καρπῶν, οὓς οἱ ἀδρανεῖς καὶ ὄλως ἄεργοι Τούρκοι κατακτεταὶ ἔμελλον ἐντὸς ὀλίγου ν' ἀρπάσωσι. Τὸ κράτος ἦν ἄθροισμα ἀσυντάκτων ὄλως καὶ διαφερόντων τὴν ἐθνικότητα καὶ τὴν γλῶσσαν λαῶν, οὓς οὐδὲν ἄλλο συνέδεε συμφέρον ἢ μόνον τὸ μῖσος κατὰ τοῦ αἰμοχαροῦς καὶ ἀλλοπίστου κατακτητοῦ.

Εἰ μὴ διάφορα συμφέροντα ἠνάγκαζον τὰς μεγάλας δυνάμεις τὸ ἀσθενὲς καὶ πρὸς διάλυσιν τείνον ὀθωμανικὸν κράτος *in status quo* νὰ διατηρήσωσιν, ἡ διανομὴ αὐτοῦ ἀφεύκτως ἐπραγματοποιεῖτο περὶ τὸ τέλος τῆς 18 ἑκατοστατηρίδος. Ἄλλ' αἱ συνεντεύξεις καὶ αἱ μυστικαὶ συνθήκαι τῶν αυτοκρατόρων Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' καὶ τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Τιλοσίτης καὶ αἱ ἐπαναληφθεῖσαι ἐν Ἐρφοῦρτῃ ἀπόπειραι ἀπέτυχον, ὡς ἄλλοτε τὸ σχέδιον Αἰκατερίνης τῆς Β' πρὸς ἀνιδρυσιν δακικοῦ βασιλείου, τῆς Σερβίας καὶ Βοσνίας περιερχομένων εἰς τὸ κράτος Ἰωσήφ τοῦ Β'.

Ἄλλ' ἐν ταῖς Ἰονίαις νήσοις ἐγένοντο μεταβολαὶ ἀσκήσασαι ῥοπήν ἐφ' ὅλης τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας (1797) περιήλθον αἱ νῆσοι τῇ Γαλλίᾳ· οἱ Γάλλοι εὗρον τοὺς κατοίκους εἰς κατάστασιν ἐντελοῦς ἀποκτηνώσεως, τὸ πρῶτον δὲ μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐξηγέρθη ἐν αὐτοῖς φιλελευθερὸν τι πνεῦμα, ὅπερ ἐπέξετάθη καὶ εἰς τὴν

ἡπειρον. Ἐν ἔτει 1999 αἱ νῆσοι ὑπὸ τῶν Ῥώσων καὶ Τούρκων κατεκτήθησαν, ὁ δὲ αυτοκράτωρ Παῦλος διὰ τῆς μετὰ τῆς Πύλης συνθήκης (τῆς 21 Μαρτίου 1800) δημοκρατίαν εἰς τὴν Ἑπτάνησον κατέστησεν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πύλης. Τὸ πολίτευμα τοῦτο διετηρήθη 7 μόνον ἔτη κατὰ τὰ ὅποια τὸ κράτος τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀπειρῶν ἐμφυλίων ἐρίδων κατεσπαράσσεται· εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ἡ Ῥωσσία ἔθετο τέρμα παραχωρήσασα ταύτας διὰ τῆς ἐν Τιλοσίτῃ εἰρήνης εἰς τὸν Ναπολέοντα. Μετὰ τέσσαρα ἔτη οἱ Ἀγγλοὶ κατέλαβον τὰς νήσους ἐξαιρέσει τῆς Κερκύρας, ἧτις τὸ πρῶτον διὰ τῆς ἐν Παρισίοις συνομολογηθείσης εἰρήνης περιήλθεν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς. Διὰ δὲ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης τῆς 15 Ἰουλίου 1815 τὸ Ἰόνιον κράτος ὑπὸ τὸν τίτλον «ἠνωμένον κράτος τῶν Ἰονίων νήσων» ἐλευθερά κατέστη πολιτεία ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βρετανικοῦ θρόνου.

Ὅτε ὁ Ναπολεὼν τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον ἐπεχείρησε, δὲν ἀπηξίωσε τὸ σχέδιον Αἰκατερίνης τῆς Β' ν' ἀποδεχθῆ πρὸς ἴδρυσιν νέου ἀνατολικοῦ βασιλείου. Προϋτίθετο δὲ πρὸς κατάλυσιν τοῦ τουρκικοῦ κράτους νὰ παραλύσῃ τοὺς χαλαροὺς δεσμοὺς τοὺς συνέχοντας ἐσωτερικῶς τὴν Τουρκίαν καὶ νὰ ἐξεγείρῃ κατ' ἀλλήλων τὰς ἐχθρικῶς διακειμένους διαφόρους φυλάς. Τοιαῦται ἰδέαι ἐπασχολοῦσαι ἐκτὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας τοὺς πασάδας καὶ σατράπας καὶ παρέχουσαι ἀφορμὰς στάσεων, εἰσεχώρησαν τότε καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῖς χερσονήσου τῶν Βαλκανίων. Σχεδὸν ἀνεξάρτητοι καὶ ἐμπνέοντες φόβον εἰς τὴν Πύλην ἦσαν ὁ Πασβάν Ὀγλους τοῦ Βιδδινίου, ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων. Ἐὰν ὁ τελευταῖος αὐτῶν δὲν ἦτο λίαν δύσπιστος, ἐὰν ἄκρα ἰδιοτέλεια καὶ φιλαργυρία δὲν ἐδέσπο-

ζον αὐτοῦ καὶ ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμφορῆται σπουδαίων καὶ διαρκῶν ἐθνικῶν αἰσθημάτων, ἀναμφιβόλως θὰ ἦτον ὁ ἐκούσιος δημιουργὸς τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἧς ἐγένετο τὸ ἀκούσιον ὄργανον.

Ἐπίσης αἱ χριστιανικαὶ φυλαὶ τῆς χερσονήσου τῶν Βαλκανίων ἠπειλοῦν τὴν Πύλην, οἱ δὲ Μαυροβούνιοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1795 ἀφ' οὗ τὸν κατ' αὐτῶν ἐκστρατεύσαντα Μαχμούτ πασᾶν κατὰ κράτος ἐν πολλαῖς μάχαις ἐνίκησαν, ἐκπύρῃθησαν ἀνεξάρτητοι. Τὸν δὲ Ἀλῆ πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων ἠπειλοῦν οἱ Σουλιῶται, Ἀλβανικὴ φυλὴ, ἧτις ἐκ τινῶν οἰκογενειῶν συγκεκμημένη, τῇ 17 ἐκατοστατηρίδι ἀπεσύρθη εἰς τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου ἀπέχοντος ὥρας τινὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς πόλεως Πάργας. Οἱ Σουλιῶται ἀφοῦ ἐπὶ χρόνον πολὺν νικηφόρος κατὰ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀντέστησαν, διὰ προδοσίας (1803) παρ' αὐτοῦ αἰφνης ἐνίκηθησαν. Οἱ διασωθέντες μαχηταὶ μεταναστεύσαντες εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, εἰσῆλθον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ῥώσων, τρεφόμενοι ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τῆς παρελθούσης δόξης.

Ἐφαίνετο δὲ, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πανταχοῦ αἱ διαφοροὶ ἐθνικότητες ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ὡσεὶ ἦν προμεμελετημένη ἡ πτώσις τῆς ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας. Τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐπαναστάντες οἱ Σέρβοι, τῆς Πύλης οὔσης περιπεπλεγμένης εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ ἀπασχολουμένης ὑπὸ παραχῶν ἐντὸς τῆς πρωτεύουσῃς ἐκραγισῶν, κατάρθωσαν ν' ἀπελάσωσι τῆς ἰδίας χώρας τοὺς Τούρκους. Ἐπανέστησαν τὴν Βοσνίαν καὶ προήλασαν εἰς τὰ πρόσω νικηφόρος διὰ τῆς Βοσνίας καὶ Μυσίας, ἐὰν δὲ μὴ δίσταντο οἱ Βόσνιοι πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς, ἤθελον ἐξεγείρει καὶ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν. Ἐν τῇ Σερβίᾳ αὐτῇ ἡ

Πύλη μετὰ μακρὰς μάχας δὲν διεκώλυσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μιλόσχη ὡς ἀρχηγοῦ τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως (1817), ἐλπίζουσα ὅτι δι' ἐκουσίας ἀναγνωρίσεως ἤθελε κρατῆ αὐτὸν ἀνεξάρτητον τῆς Ῥωσσίας, εἰ καὶ λίαν ἐπικίνδυνος ἦν ἡ ἡμιανεξαρτησία μεγάλης χριστιανικῆς φυλῆς. Καὶ ἐν Βλαχία δὲ οὐδὲν ὅλως τὰ πράγματα ἦσαν εὐνοϊκά.

(ἀκολουθεῖ)

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΤΕ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ

ΥΠΟ

Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

[Συνέχεια]

2ον. Περὶ τῶν σημείων τοῦ θανάτου.

Ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ πραγματικοῦ ἀπὸ τοῦ κατ' ἐπιφάνειαν θανάτου ἐστὶν ἐν τῶν σπουδαιότερων τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς ἀντικειμένων.

Εὐκόλως πάντως ἐννοεῖ ἕκαστος πόσον σπουδαῖον ἀποβαίνει νὰ ἐρευνησῶμεν διὰ ποίων θετικῶν, διὰ ποίων βεβιαίων σημείων δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν, ὅτι εἰς τὸ μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τῆς γῆς διὰ παντὸς καλυφθησόμενον σῶμα, εἰς τὸν μετ' οὐ πολὺ διὰ παντὸς ἀποχωριζόμενον ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀνθρώπων, δὲν ὑπολείπεται πλέον οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον τῆς ζωῆς ἔχνος.

Πολλὰ γεγονότα ὑπὸ τε τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων συγγραφέων ἀναφερόμενα, ἐξ ὧν τινὰ μὲν εἰσιν ἴσως ὑπερβολικὰ, ἕτερα δὲ ἀναμφισβήτητα, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι πολλὰκις ἔλαβον χώραν ὀλέθριαι ἀπάται, ὅτι

πολλάκις ἄτομα, νεκρὰ ὑποτιθέμενα κατ' ἐγγὺς ὄντα νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν τάφον, ἐπανῆλθον εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ Πλάτων ἀναφέρει στρατιωτῶν τινὰ βαρῶς τρωθέντα, ἐν πολέμῳ καὶ ἐπὶ δέκα ὅλας ἡμέρας διαμείναντα μετὰ τῶν νεκρῶν ὅλως ἀνίσθητον καὶ ἀκίνητον, ὅστις μετενεχθεὶς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ἀνέζησε μετὰ δύο ἡμέρας, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐτέθη εἰς τὴν πυράν.

Ὁ Ἀσκληπιάδης ἐμπόδισε τὴν ταφὴν δυστυχοῦς τινος μεταφερομένου εἰς τὸν τάφον, διότι ἀνεκάλυψεν ἐπ' αὐτοῦ σημεῖά τινά ζωῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν καὶ ἐπανέφερον αὐτόν.

Ὁ Πλίνιος¹, ὅστις συνέγραψε περὶ τῶν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ταφῆς ἐπανελθόντων εἰς τὴν ζωὴν, ἀναφέρει Ἀκολίον τινὰ Ἀβιόλαν καὶ ἄλλον τινὰ Λούκιον Λαμίαν, ἐπανελθόντας μὲν εἰς τὴν ζωὴν, καθ' ἣν στιγμὴν ἔρριψαν αὐτοὺς ἐν τῇ πυρᾷ, μὴ σωθέντας ὁμῶς ἀπὸ τῆς καταστρεπτικῆς τοῦ πυρὸς ἐνεργείας.

Γεγονότα τοιαῦτα ἀναφέρουσι καὶ ὁ Μακρόβιος (ἐνὺπνιον Σκηπίωνος βιβλ. 1) καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τοῖς Συμποσιακοῖς (βιβλ. 9. Ζήτημα 5) καὶ ὁ Λουκιανὸς (Μαῖος ἐγκώμιον) καὶ ἄλλοι.

Τίς δὲ ἀγνοεῖ τὴν ὀλεθρίαν ἀπάτην τοῦ περικλεοῦς ἱατροῦ καὶ πατρὸς, ὡς εἰπεῖν, τῆς ἀνατομίας Ἀνδρέου Βεζαλίου, ἱατροῦ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Β' καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φιλίππου τοῦ Β' βασιλέως τῆς Ἰσπανίας; Ὁ Βεζάλιος διανοίγει πρὸς νεκροψίαν τὴν θώρακα ὑποτιθεμένου τινὸς νεκροῦ, ἀλλὰ βλέπει ἐκπληκτος, ὅτι ἡ καρδιά αὐτοῦ πάλλει εἰσέτι· ἀποσύρει τότε ἔντρομος τὸ μαχαίριον, προσπαθεῖ, ὅπως ἀνακαλέσῃ αὐτόν εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλ' εἰς μάτην!

¹ Historia naturalis βιβλ. 7. κεφ. 52.

Ὁ περίδοξος Οὐίνσλοῦ (Winslow) δις ὑποθεθεὶς καὶ αὐτὸς νεκρὸς, καὶ ταφεὶς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν.

Πλὴν δὲ πλείστων ἄλλων τοιούτων γεγονότων, οὐχὶ σπανίως ἀναφερομένων, δι' ὧν ἀποδεικνύεται, ὅτι ἄτομα, νεκρὰ κατ' ἐμφάνειαν, ἐπανῆλθον εἰς τὴν ζωὴν, πόσοι ἄρα γε ἄλλοι διὰ παντὸς δυστυχῶς ἀγνοούμενοι, κατέλθον ζῶντες εἰς τὸν τάφον, καὶ ἔπαυσαν τοῦ ζῆν, ἀγωνιῶντες τὰς φρικτοτέρας τῆς ἀπελπισίας ἀγωνίας;

«Πόσον σκληρὸς ἐστί», λέγει ὁ Α. Λενορμὰν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ τῶν ἐσπευσμένων ἐνταφιάσεων, «πόσον σκληρὸς ἐστὶν ὁ ἐν τῷ τάφῳ ἐπερχόμενος θάνατος!

» Σπουδάσωμεν τὴν ἐν τῇ ζωῇ ἐπάνοδον τοῦ ὑπὸ τοῦ κατ' ἐμφάνειαν θανάτου καταληφθέντος, καὶ προώρων, ἐνεκα ἀδικαιολογήτου, ἀξιοποινοῦ καὶ ἐσπευσμένης ταφῆς ἐν τῷ τάφῳ καταλθόντος· ἀκροασθῶμεν τοὺς στεναγμοὺς αὐτοῦ· ἴδωμεν τὴν ἀγωνίαν του, τὴν ἀπελπισίαν του, καὶ πορισθῶμεν ἐκ τούτου δι' ἡμᾶς αὐτοὺς, διὰ τὰ πεφλημένα ἡμῖν ὄντα, ἢ μᾶλλον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρον, φρικτὸν μὲν, πλὴν ὠφέλιμον μάθημα.

» Ὁ μόλις πρό τινων ὠρῶν καταλθὼν εἰς τὸν τάφον νεκροφανῆς μετ' ὀλίγον θέλει ἀφυπνώσει. Ἀποκαθίσταται ἐν πρώτῃς ἢ κυκλοφορία αὐτοῦ βραδεῖα καὶ ἀνόμοιος· τὰ παγετώδη αὐτοῦ μέλη θερμαίνονται ἀνεπαισθῆτως· ὁ θώραξ αὐτοῦ εὐρύνεται διὰ σφοδρὰς εἰσπνοῆς· ὁ ἐγκέφαλος ζωογονεῖται καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ κυκλοφοροῦντος θερμοῦ αἵματος. Ὁ τάλας ἐπανερχεται εἰς τὴν ζωὴν. Ἡ μνήμη, ἀμφίβολος, ἀβέβαιος ἐπὶ τινος εἰσέτι στιγμᾶς, καὶ πᾶσαι αἱ διανοητικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις, ἐπανερχονται βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς νάρκης, καὶ ἀναλαμβάνουσιν ἅπασαν αὐτῶν τὴν ἐνεργείαν. Μετ' ὀλίγας ἐτι στιγμᾶς ἀναλαμβάνει ὁ ταλαίπωρος

πλήρη τὴν συναίσθησιν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Ἄνοιγει τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλὰ σκότος μόνον βλέπει περὶ αὐτόν· ματαίως προσπαθεῖ ὅπως ἐκτείνῃ τοὺς κεκμηκότας αὐτοῦ βραχίονας, ματαίως ζητεῖ ὅπως μετακινήσῃ τὸ ἐκ τῆς παρατεταμένης καὶ σκληρᾶς ἐπαφῆς τῆς κλίνης αὐτοῦ καταπεπονημένον σῶμα του. Φρικτὴ, ἀπαίσιος ὑποψία ἀμέσως τὸν καταλαμβάνει· φοβεῖται!!! Κραυγάζει... ἀλλ' ἡ ὑπόκωφος αὐτοῦ φωνὴ τὰ ὄρα του μόνον πλήττει. Ἐγείρει τὴν κεφαλὴν, ἀλλ' αὐτὴ ἐπαναπίπτει εἰς τὴν θέσιν τῆς, προσκρούουσα εἰς τοὺς ἀκάμπτους τοίχους τῆς φυλακῆς του. Ἡ ἀλήθεια παρίσταται τότε κατέναντι αὐτοῦ εἰδεχθῆς καὶ ἀδυσώπητος. Οὐδεμίαν πλέον δυνατὴ ἐλπίς! Ὁ θάνατος προβαίνει δυστυχῶς, βραδέως μὲν ἀλλ' ἀφρευκτος! Ἀπεχωρίσθη διὰ παντὸς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐδεὶς, πλὴν τοῦ Θεοῦ μόνου, ἀκούει τὰς φωνὰς του! Μόνον αὐτὸς βλέπει τὴν ἀπελπισίαν του, τὰς φρικτὰς βασιάνους του. Γνωρίζων τὴν ἀδυναμίαν του, τὸ ἀνωφελὲς τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ, μένει κατὰ πρῶτον ἔκλυτος ὁ τάλας ὑπὸ τοῦ φόβου. Ἡ καρδιά του πάλλει σφοδρῶς, ἡ ἀναπνοή του ἐστὶν ἐσπευσμένη, ἐπιμοχθος, νομίζει ὅτι ὁ θώραξ αὐτοῦ πιέζεται ὑπὸ συνθλιπτικοῦ βάρους· τὸ σῶμα του ὀλόκληρον σπαράσσεται σπασμοδικῶς. Ἀλλὰ πάραυτα ἡ ἐπιθυμία τῆς ζωῆς ἐπανερχεται εἰς αὐτόν ζωηρῶς· θέλει νὰ ζήσῃ, θέλει νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τῆς φρικτῆς φυλακῆς του. Μετὰ πολλὰς προσπαθείας, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας μετακινεῖται, στρέφεται ἐν τῇ περιορισμένη, τῇ ἀδυσώπητῳ αὐτοῦ εἰρκτη. Οἱ πόδες του, ἡ κεφαλὴ του προσκρούουσιν εἰς τὸ φέρετρον, αἱ χεῖρες αὐτοῦ, οἱ ὄνυχες φθείρονται μέχρις ὅστων ὡς ἐκ τῶν ἀπελπιστικῶν αὐτοῦ προσπαθειῶν. Ἐννοεῖ τέλος τὸ ἀναπόδραστον αὐτοῦ πεπρωμένον, καὶ φρενιῶν, φέρεται κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ὅπως

ἀποφύγη τὴν φρίκην τοῦ βραδέως θανάτου, ζητεῖ νὰ θραύσῃ τὴν κεφαλὴν του κατὰ τοῦ φερέτρου, πλὴν ματαίως ἀγωνίζεται. Αἱ χεῖρες αὐτοῦ, συσπόμεναι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἐκρίζουσι μανιωδῶς τὴν κόμην. Οἱ ὀδόντες του δάκνουσι λυσσῶδῶς καὶ κόπτουσι μεληδὸν τὰς σάρκας τῶν βραχιόνων αὐτοῦ μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῶν ὀδύων. Τότε δ' ἐνεργοῦσι μόνον αἱ τεταραχμέναι καὶ ἐξησθημέναι διανοητικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις. Ἐν μιᾷ στιγμῇ παρίσταται ἐνώπιόν του ὀλόκληρον αὐτοῦ τὸ παρελθόν. Ἄναπολεῖ τοὺς οἰκίους, τοὺς πεφιλημένους αὐτοῦ. Ἴσως τὴν ὥραν ταύτην θρηνοῦσι τὸν θάνατόν του, θάνατον τὸν ὁποῖον τῷ ἐπέφερον ἐν ἀγνοίᾳ· οὐδέποτε θέλουσιν ὑποπτευθῆ τὰς βασάνους τῆς παρατεταμένης ἀγωνίας. Τὸ ἀνεπιστρεπτὴ ἐξολειφόμενον μέλλον του παρίσταται αὐτῷ ὑπὸ τὰς λαμπροτέρας ὄψεις, καὶ τοῦτο, ὅπως κατασταθῇ φρικτοτέρα ἢ ἀπώλειά του! Ἄφυπνοῦσιν αἱ τοῦ συνειδήτως τύψεις, χύνει πικρὰ μετανοίας δάκρυα, καὶ ἀπευθύνει τὰς θερμότερας πρὸς τὸν Δημιουργὸν ἰκεσίας, τὸ μόνον πλεόν αὐτοῦ καταφύγιον· καθότι κατέναντι τοιούτου σκληροῦ πεπρωμένου μόνον ἢ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις καὶ ἡ παράκλησις ὑπολείπονται εἰς πάντα ἄνθρωπον.

Ἄλλὰ βαθμηδὸν ἡ περὶ αὐτὸν ἀτμοσφαῖρα συμπυκνοῦται, ἡ θερμότης αὐτῆς ἀποβαίνει πνιγηρά· ὁ ἰδρῶς ῥέει κρουνηδὸν ἀπὸ τοῦ μετώπου του. Ὁ ἐν τοῖς πνεύμοσιν αὐτοῦ εἰσερχόμενος ἀήρ μόλις περιέχει ἐλάχιστον ὀξυγόνου ποσόν. Ἡ κυκλοφορία ταρασσεται· ἡ καρδία λίαν ἐπιπόνως ὠθεῖ πρὸς τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ μελανὸν σχεδὸν αἷμα ἕνεκα τῆς ἀτελεστάτης αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὀξυγόνου ἀναμίξεως. Τὰ ὄρατα του βομβοῦσιν· αἱ διανοητικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις συγχέονται, ἡ δὲ κατάστασις αὐτῆ ἐπιτείνεται

ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν· ῥέουσιν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του ὀλίγα δάκρυα· ···· τὰ χεῖλη του ψιθυρίζουσι τὴν ὑπερτάτην, τὴν ὑστάτην δέησιν πρὸς τὸν Ἰψιστον.

Ἐπὶ ταῦτα περιπίπτει εἰς ὑπνωδῖαν ἀνυπέβλητον, εἰς νάρκην ἀκαταμάχητον. Ἡ ἀσφυξία προχωρεῖ ταχέως. Ὀλίγα εἰσέτι στιγμὰί μένουσι, καὶ τὸ πᾶν τετέλεσται. Ὁ τάλας δὲν ὑποφέρει πλέον!

Ἄμῃ ὑπολάβῃ δὲ τις, ἐξακολουθεῖ ὁ Λενορμάν, ὑπερβολικὴν τὴν ἀνωτέρω περιγραφὴν· ἴσως μάλιστα ἐστὶ πολλῶ κατωτέρα τῆς πραγματικῆς. Ἀπατώνται οἱ νομίζοντες, ὅτι ὁ εἰς τὸν τάφον κατερχόμενος νεκροφανῆς πρέπει νὰ ἀποθάνῃ ἀμέσως ἐξ ἀσφυξίας. Ἐν τῷ φερέτρῳ περικλείεται μετὰ τοῦ σώματος καὶ ἀρκετὸν ποσὸν ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Ἐκ δὲ τοῦ εἰσπνεομένου ὀξυγόνου μέρος μόνον χρησιμεύει πρὸς τὴν ὀξυγώνωσιν τοῦ αἵματος, τὸ δ' ἐκπνεόμενον χρησιμεύει καὶ πάλιν πρὸς εἰσπνοήν. Ἀπεδείχθη δ' ἄλλως τε ἐκ τῆς βοτανικῆς, ὅτι ὁ ἀήρ εἰσέρχεται, κυκλοφορεῖ ἐν τῇ γῆ, ὥστε ὁ ἐν τῷ φερέτρῳ περιεχόμενος ἀήρ ἀνανεοῦται ἐν μέρει. Ἄλλὰ πρὸς τοῦτο δέον βεβαίως, ὅπως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ βάθος καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ ἐναπετέθη τὸ φέρετρον. Ὁ ἀήρ λ. χ. κυκλοφορεῖ εὐκολώτερον εἰς τὰ ἀνώτερα τοῦ ἐδάφους στρώματα, καθὼς ἐπίσης καὶ ὅταν διέρχεται διὰ ξηροῦ, ἐλαφροῦ καὶ ἀμυώδους ἐδάφους, δυσκολώτερον δὲ κυκλοφορεῖ ἀπ' ἐναντίας εἰς τὰ βαθύτερα στρώματα καὶ δι' ὑγρῶν, παχειῶν, ἢ ἀργιλλωδῶν γαιῶν. Ἐπομένως ὁ νεκροφανῆς δύναται κατὰ τὴν ἐν τῇ ζωῇ ἐπάνοδον αὐτοῦ, ν' ἀνθέξῃ ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα, μέχρις οὗ ἡ περὶ αὐτὸν ἀτμοσφαῖρα κατασταθῇ ἀκατάλληλος πρὸς ἀναπνοήν. Τὸ δὲ χρονικὸν αὐτὸ διάστημά ἐστι ἐπὶ τοσοῦτον βραχύτερον, ἐφ' ὅσον τὸ ἄτομόν ἐστι μᾶλλον πληθωρικόν, τοῦτέστι προ-

διατεθειμένον εἰς τὰς συμφορήσεις τοῦ ἐγκεφάλου, ἐν ἣ περιπτώσει αἱ εἰσπνοαὶ αὐτοῦ εἰσιν εὐρύτεραι καὶ συχνότεραι.»

Ἐξετάσωμεν ἤδη ὁποῖά τινά εἰσι τὰ σημεῖα τοῦ θανάτου, καὶ ἴδωμεν εἰς ποῖα ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ στηριχθῶμεν, ὅπως ἐπιτρέψωμεν τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ἀποφεύγοντες πᾶσαν ὀλεθρίαν ἀπάτην.

Ἐκ τῶν χαρακτηριζόντων τὸν θάνατον σημείων τινὰ μὲν ἀναφαίνονται εὐθὺς μετ' αὐτόν, ἕτερα δὲ κατὰ τι βραδύτερον· καὶ εὐθὺς μὲν μετὰ θάνατον ἀναφαίνονται τὰ ἐξῆς σημεῖα.

1) Ἡ παῦσις τῶν παλμῶν τῆς καρδίας κατὰ τὴν ἀρρώσιν.

2) Τὸ πτωματικὸν πρόσωπον.

3) Ἡ ἀπόχρωσις τοῦ δέρματος.

4) Ἡ ἀπώλεια τῆς διαφανείας τῆς χειρὸς.

5) Ἡ ἔλλειψις τῆς σχηματιζομένης ἄλω καὶ φλυκταίνης κατὰ τὴν ἐγκαυσιν τοῦ δέρματος.

6) Ἡ ἐντελής ἀκίνησις τοῦ θώρακος.

7) Ἡ ἔλλειψις τῆς ἐκ τοῦ στόματος καὶ τῆς ῥινὸς πνοῆς.

8) Ἡ ἀδράνεια τῶν αἰσθητηρίων καὶ τῶν διανοητικῶν δυνάμεων.

9) Ἡ σύγχρονος χαλάρωσις ἀπάντων τῶν σφιγκτηρίων.

10) Ἡ ὑφίζυσις τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἡ θόλωσις τοῦ κερατοειδοῦς διὰ γλοιώδους τινὸς ὕλης ἐφαπλουμένης ἐν εἴδει ὑμέου.

11) Ἡ κατάπτωσις τῆς κατωτέρας σιαγόνης.

12) Ἡ ἀκίνησις τοῦ σώματος, καὶ τέλος

13) Ἡ κάμψις τοῦ ἀντίχειρος εἰς τὴν παλάμην τῆς χειρὸς.

Τὰ δὲ ὥρας τινὰς μετὰ θάνατον ἀναφανόμενα σημεῖα εἰσι τὰ ἐξῆς.

1) Ἡ ψύξις τοῦ σώματος καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς θρομβώσεως τοῦ ἐν τοῖς ἀγγείοις αἵματος.

2) Ἡ τοῦ πτώματος δυσκαμψία.

3) Ἡ ἔλλειψις τῆς συσταλτικότητος τῶν μυῶν τῇ ἐπιρροῇ ἠλεκτρικοῦ ἢ γαλβανικοῦ ρεύματος.

4) Ἡ ὑφίζυσις τῶν μαλακῶν μορίων καὶ

5) τέλος, Ἡ σῆψις.

Καὶ ἐκ μὲν τῶν πρώτων, τὸ βεβαιότερον, κατὰ τὸν Βουσσού, εἶναι ἡ παῦσις τῶν παλμῶν τῆς καρδίας, διὰ τῆς ἀκράσεως βεβαιουμένη. Εἶναι δὲ ἡ παῦσις αὕτη τόσῳ μᾶλλον ἀλάνθαστον γνώρισμα τοῦ θανάτου, ὅσῳ συνυπάρχει μετὰ τῆς συγχρόνου χαλάρωσεως τῶν σφιγκτηρίων καὶ τῆς θολώσεως τοῦ κερατοειδοῦς διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐφαπλουμένης γλοιώδους οὐσίας.

Ἄλλὰ, πρὶν ἢ συζητήσωμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ σημείου αὐτοῦ, τὴν παῦσιν δηλονότι τῶν παλμῶν τῆς καρδίας, ἴδωμεν ἂν τὰ λοιπὰ ἀναφερόμενα σημεῖα τοῦ θανάτου ἔχουσιν ἀξίαν τινά.

1ον) Τὸ πτωματικὸν πρόσωπον χαρακτηριζόμενον ὑπὸ τῶν ἐξῆς σημείων, τοῦτέστιν ἐκ τῆς ὠχρότητος ἢ τῆς πελιδνότητος τοῦ προσώπου, τοῦ ἐρυθιδωμένου καὶ ἀύχμηροῦ μετώπου, τῶν ἐν ταῖς κόγχαις αὐτῶν ἐμβεβυθισμένων ὀφθαλμῶν, τῆς περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφανεστέρας πελιδνῆς χροιάς, τῆς σκιερότητος τοῦ ἐπιπεφυκότος, τῆς πρὸς τὰ ἄνω στροφῆς τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὥστε νὰ καλύπτηται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἡ ἴρις, τῶν συμπεπτωκότων καὶ ἡμικλείστων βλεφάρων, τῆς λελεπτυσμένης καὶ ὀξείας ῥινὸς, τῶν πρὸς τὰς ῥίζας τῶν μασσητηρίων ὀδόντων τῆς ἀνωτέρας σιαγόνης συμπεπιεσμένων παρεῶν, τῶν πελιδνῶν καὶ μεμαρμαρμένων χειλῶν, καὶ τῆς οἰνῆι διαλεπτοτάτου καὶ φιοῦ ξηρίου ἐπιπεπασμένης ἐπιδερμίδος τοῦ προσώπου, τῆς ῥινὸς, καὶ μάλιστα τῶν βλεφαρίδων, τὸ πτωματικὸν αὐτό, λέγομεν, πρόσωπον δὲν εἶναι

χαρακτηριστικὸν τοῦ θανάτου σημεῖον¹. Τοιοῦτον πρόσωπον παρατηρεῖται ἐνίοτε καὶ ἐν τῇ ζωῇ παρὰ τοῖς χρονίαις νόσοις νοσοῦσι, παρὰ τοῖς ὀπασθήποτε ἐξαντλημένοις, ἢ καὶ παρὰ τοῖς προκεχωρημένοις τὴν ἡλικίαν. Τοιοῦτον περίπου πρόσωπον ἔχουσι καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν πρὸς θάνατον μεταφερομένων καταδίκων. Ἄλλως τε τὸ πρόσωπον ὀλιγιστον μόνον, ἐνίοτε δὲ καὶ οὐδόλως, ἀλλοιοῦται παρὰ τοῖς μετ' ὀξείαν τινὰ νόσον, ἢ αἰφνης θνήσκουσιν. Τέλος δὲ παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ πρόσωπον μετὰ θάνατον ἀλλοιοῦται κατὰ λίαν διαφόρους τρόπους.

2ον) Ἡ ἀπόχρωσις, ἢ ὠχρότης τοῦ δέρματος ὀφειλομένη εἰς τὴν μετὰ θάνατον συνόρμησιν τοῦ αἵματος ἀπὸ τῆς περιφέρειας τοῦ σώματος πρὸς τὰς κοίλας φλέβας, τὰς δεξιὰς τῆς καρδίας κοιλίας, τὰ ἀγγεῖα τοῦ πνεύμονος καὶ τὸ τριχοειδὲς αὐτοῦ σύστημα, οὐδεμίαν ἐπίσης σπουδαιότητα παρουσιάζει, καθότι ἀφ' ἐνὸς μὲν, πτώματά τινα παρου-

¹ Πολλοὶ τῶν συγγραφέων ἀποκαλοῦσι τὸ πτωματικὸν πρόσωπον καὶ Ἰπποκρατικὸν, καθὸ ὑπὸ τοῦ Ἰπποκράτους περιγραφὴν ἐν τῇ περὶ προγνωστικῆς βιβλίου αὐτοῦ, ὡς ἐξῆς. «Ῥίς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοὶ ξυμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ ξυνεσταλμένα, καὶ οἱ λοβοὶ ὠτων ὠτων ἀπεστραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρὸν τε καὶ περιτεταμένον καὶ κερφαλέον ἐόν. Καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξυμπαντος προσώπου χλωρὸν τε ἢ καὶ μέλαν ἐόν, καὶ περὶ τὸν ἦ μολυβδόδες.»

Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ πτωματικὸν πρόσωπον δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν καὶ Ἰπποκρατικὸν, καθότι ὁ Ἰπποκράτης θεωρεῖ τοὺς χαρακτηριστικὰς αὐτοῦ ὡς ἐμφαίνοντας τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον τοῦ πάσχοντος, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς χαρακτηρίζοντας τὸν θάνατον αὐτόν.

Ἄλλως τε, πλὴν τῶν προεκτεθέντων σημείων ὁ Ἰπποκράτης ἐν τῇ αὐτῇ βιβλίῳ αὐτοῦ ἀναφέρει, ὡς χαρακτηρίζοντα τὸν ἐπικείμενον θάνατον, καὶ πολλὰ ἄλλα σημεῖα ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ πηγάζοντα.

σιάζουσι πελιδνὴν, ὑπέρυθρον, ἢ καὶ ἐρυθρὰν χροιάν, καθὸς λ. χ. πτώματά τινα φυματιῶντων καὶ ἀποπληκτικῶν ἀφ' ἐτέρου δὲ, ἢ ἀπόχρωσις αὕτη τοῦ δέρματος ἀναφαίνεται καὶ ἐν τῇ ζωῇ εἰς τοὺς ἐκτεθέντας εἰς σφοδρὸν ψῦχος, ἢ τοὺς ἐκ σφοδρᾶς τινος ἠθικῆς αἰτίας τηκομένους, ἢ καὶ τοὺς νευρικὴν τινα νόσον νοσοῦντας. Ἄλλως τε ἡ χροιά τοῦ δέρματος τοῦ πτώματος παρουσιάζει διαφόρους παραλλαγὰς κατὰ τὸ πλεῖον ἢ ἔλασσον χρονικὸν ἀπὸ τῆς θανάτης διάστημα. Πολλοὶ δὲ ἔχουσι καὶ κατὰ φύσιν ἐν τῇ ζωῇ τὴν χροιάν γαιώδη ἢ μολυβδόδη.

3ον) Ἡ ἀπώλεια τῆς διαφανείας τῆς χειρὸς οὐδεμίαν ἔχει ἐπίσης σημασίαν. Παρὰ τῷ ζῶντι, ἂν προσεγγίσωμεν τοὺς δακτύλους τῆς χειρὸς, καὶ φέρωμεν εἴτα αὐτοὺς κατέναντι τοῦ ἡλίου, ἢ κατέναντι τινὸς ἀνημμένης ἐν σκοτεινῷ δωματίῳ λαμπάδος παρατηροῦμεν, ὅτι αἱ περιφέρειαι, ἰδίως τῶν δακτύλων, παρουσιάζουσιν ὑπέρυθρον τινα διαφάνειαν, ὅπερ συνήθως δὲν συμβαίνει εἰς τοὺς

«Ἦν γὰρ, οἱ ὀφθαλμοὶ, τὴν αὐγὴν φεύγουσιν, ἢ δακρύουσιν ἀπροαιρέτως, ἢ διαστρέφονται, ἢ ὁ ἕτερος τοῦ ἐτέρου ἐλάσσω γίννηται, ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσιν, ἢ πελιδνὰ, ἢ φλέβια μέλανα ἐν ἐσωτέοισιν ἔχουσιν, ἢ λῆμαι φαίνονται» περὶ τὰς ὀφθιας, ἢ καὶ ἐναϊωρούμεναι, ἢ ἐξίσχοντες, ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γιγνόμενοι, ἢ αἱ ὀφθιας αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπέες, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξυμπαντος προσώπου ἡλλοιωμένον ἦ, ταῦτα πάντα κακὰ νομίζειν καὶ ὀλέθρια εἶναι. Σκοπέειν δὲ ἡχρὴ καὶ τὰς ὑποφάσις τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσιν. ἢν γάρ τι ὑποφαινηται τοῦ λευκοῦ, ἢ τῶν βλεφάρων μὴ ξυμβαλλομένων, μὴ ἐκ διαρροῆς ἢ φαρμακοποσίας ἐόντι, ἢ μὴ εἰσοσμένῃ οὕτω καθέουδειν, φλαῦρον τὸ σημεῖον καὶ θανατωδὲς λην. Ἦν δὲ καμπύλον γένηται, ἢ περὶ τὸν ἦ μολυβδόδες, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ χεῖλος, ἢ ῥίς, μετὰ τινος τῶν ἄλλων σημείων, εἰδέναι χρὴ ἐγγὺς ἐόντα θανάτου. θανατωδὲς δὲ καὶ χεῖλα ἀπολυόμενα, καὶ κρεμάμενα, καὶ ψυχρὰ, καὶ ἐκλευκα γιγνόμενα.»

τεθνεώτας. Ἄλλ' ἡ ἀπώλεια αὕτη τῆς διαφανείας τῆς χειρὸς παρατηρεῖται ἐνίοτε ἔν τῇ ζωῇ εἰς τοὺς λίαν ἐξασθενήσαντας, τοὺς χρονίως πάσχοντας κτλ. ἄλλοτε δὲ πάλιν ἡ χεὶρ διατηρεῖ τὴν διαφάνειαν αὐτῆς καὶ εἰς τινὰς περιπτώσεις πραγματικοῦ θανάτου.

4ον) Λίαν ἀβέβαιον ἐπίσης σημεῖον τοῦ θανάτου θεωρεῖται καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ἐπὶ τοῦ δέρματος σχηματιζομένης, κατὰ τὴν ἔγκαισιν αὐτοῦ, φλυκταίνης, καὶ τῆς περὶ αὐτὴν ἄλω, καθὸ τοῦ τοιοῦτου καὶ εἰς πολλὰς νοσηρὰς καταστάσεις παρατηροῦμενο.

5ον) Ἄλλ' οὐχ ἥττον ὅλως ἀβέβαια τοῦ θανάτου σημεῖα εἰσι καὶ ἡ ἐντελὴς ἀκίνησις τοῦ θώρακος, ὡς καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ἐκ τοῦ στόματος καὶ τῆς ῥινὸς πνοῆς, σημεῖα δηλαδὴ ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἐντελῆ παύσιν τῶν λειτουργιῶν τῶν πνευμόνων. Πιθανώτατον βεβαίως εἶναι, ὅτι ἡ ζωὴ ἔπαυσεν ἀνεπιστρέπτει, ὅταν αἱ τῶν πνευμόνων λειτουργίαι παύσωσιν ἐντελῶς ἐπὶ τινὰ χρόνον.

Ἄλλ' ἡ ἐπιστήμη οὐδενὸς κέκτηται ἀσφαλοῦς, ἀλανθάστου μέσου πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς ἐντελοῦς τῆς ἀναπνοῆς παύσεως. Παθολογικαὶ τινες καταστάσεις, ἥτοι ἡ συγκοπή, ἢ ἀσφυξία, σφοδραὶ τινες ψυχικαὶ παθήσεις κτλ. ἐπέχουσιν ἐνίοτε κατὰ τὸ φαινόμενον ἐντελῶς τὴν ἀναπνοὴν, ὥστε δύναται τις νὰ ὑπολάβῃ τὰ οὕτω πάσχοντα ἄτομα νεκρὰ, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας ἐπανέρχονται ταῦτα βαθμηδὸν εἰς τὴν ζωὴν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ φαινομένη τῆς ἀναπνοῆς ἐκλείψει αἱ πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς δοκιμασίαι, ἥτοι ἡ ἀνημμένη λαμπὰς, τὰ πτίλα, ὁ καθρέπτης τιθέμενα κατέναντι τοῦ στόματος ἢ τῆς ῥινὸς, τὸ πλῆρες ὕδατος ποτήριον τιθέμενον καὶ αὐτὸ ἐπὶ τῆς ἐπιγαστρικῆς χώρας, οὐδεμίαν ἔχουσι πραγματικὴν ἀξίαν.

6ον) Τί δ' εἴπωμεν καὶ περὶ τῆς ἀδρανεῖας τῶν αἰσθητηρίων καὶ τῶν διανοητικῶν

δυνάμεων; Ἡ κατάστασις αὕτη ἀναφαίνεται καὶ εἰς πολλὰς κομματοδεις νόσους, εἰς πολλὰς νευρώσεις κττ. Συγκαταλεχθήτω ἐπομένως καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο μετὰ τῶν προεκτεθέντων ἀβεβαίων σημείων.

7ον) Ἡ αἰφνιδία καὶ σχεδὸν σύγχρονος χάλασις ἀπάντων τῶν σφιγκτήρων συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς κόρης, προδίδουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν πραγματικὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἐνίοτε ἡ χάλασις αὕτη παρατηρεῖται καὶ εἰς ἀγωνιῶντας ἄλλοτε δὲ καὶ εἰς ἐγκεφαλικά τινα νοσήματα, καθ' ἃ χαλῶνται ἅπαντες οἱ σφιγκτήρες, διαστελλομένης συγχρόνως καὶ τῆς κόρης. Οὐδόλως λοιπὸν δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, ὅπως ἀφανθῶμεν περὶ τοῦ πραγματικοῦ θανάτου.

8ον) Ἡ ὑφίξυσις τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἡ θόλωσις τοῦ κερατοειδοῦς διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐφαπλουμένης ἐν εἴδει ὑμένος γλοιώδους ὕλης, εἰσὶ μὲν σημεῖα μείζονος προσοχῆς ἀξία, δὲν ἔχουσιν ὅμως καὶ ἀπόλυτον ἀξίαν, καθόσον τὰ σημεῖα ταῦτα παρατηροῦνται ἐνίοτε καὶ πολλὰς πρὸ τοῦ θανάτου ὥρας, ἢ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν νοσημάτων τινῶν, ὡς λ. χ. τῆς Ἀσιατικῆς χολέρας, καθ' ἣν περίοδον τῆς νόσου ταύτης αἱ μὲν τῶν ἀρτηριῶν σφύξεις οὐδόλως διακρίνονται διὰ τῆς ἀφῆς, οἱ δὲ τῆς καρδίας παλμοὶ ἀμυδρῶς μόνον ἀνακαλύπτονται διὰ τῆς ἀκροάσεως. Πρὸς δὲ, ὁ κερατοειδὴς ὑμὴν ἀπόλλυσι τὴν διαφάνειαν αὐτοῦ καὶ εἰς τινὰς νόσους τῶν βλεφάρων, ἢ καὶ τινὰς ἀσφυξίας. Ἀπ' ἐναντίας δὲ πάλιν οἱ ὀφθαλμοὶ διατηροῦσι πολλὰκις ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον ἄπασαν αὐτῶν τὴν διαύγειαν, καθὸς συμβαίνει τοῦτο εἰς τὰς ταχέως ἐπιφερούσας τὸν θάνατον νόσους, ὁποῖα εἶναι, φέρ' εἰπεῖν, ἡ ἀποπληξία.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ κλίματι μεγίστην ἔχει σημασίαν, σὺν τοῖς προεκτεθεῖσι σημείοις, καὶ ἡ βυτίδωσις τοῦ κερατοειδοῦς ὑμένος,

προερχομένη ἐκ τῆς ἐξατμίσεως τῶν ρευστῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ. Δὲν ἔχει ὅμως τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ ἀπόλυτον ἀξίαν, καθ' ὃ ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῆς θερμοκρασίας τοῦ χώρου, ἐν ᾧ διαμένει τὸ πτώμα, τῆς χρονιότητος ἢ μὴ τῆς νόσου κττ.

9ον) Ὁ Βρούχιερ (Bruhier) καὶ μετ' αὐτὸν πολλοὶ ἄλλοι ἐπρότειναν, ὅπως, πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ πραγματικοῦ θανάτου, καταβιάζωμεν τὴν κατωτέραν σιαγόνα, καθ' ἣν περὶπτωσιν, εἰ μὲν τὸ ἄτομον ἢ νεκροφάνης, ἢ ἀπαχθεῖσα σιαγὼν ἀνέρχεται αὐτομάτως πρὸς τὴν ἀνωτέραν. Ἀλλὰ πολλὰ περιστάσεις καθιστῶσι λίαν ἀμφίβολον τὴν δοκιμασίαν τούτην. Ἡ ἐξάρθρωσις τῆς σιαγόνος, ἢ παράλυσις τῶν προσαγωγῶν, καὶ ὁ σπασμὸς τῶν ἀπαγωγῶν τῆς σιαγόνος μῶν, δύνανται πάντα ταῦτα νὰ τηρήσωσι τὸ στόμα κεκλιμένον ἀπ' ἐτέρου δὲ ἢ ἐπὶ τινὰ εἰσέτι μετὰ θάνατον χρόνον διατηρουμένη συσταλτικότης τῶν ἰστῶν, ἀρκεῖ ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν καταβιασθεῖσαν σιαγόνα ἐν τῇ κατὰ φύσει αὐτῆς θέσει.

10ον) Ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἀκίνησις τοῦ σώματος δύναται ποτε νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς διάκρισιν τοῦ πραγματικοῦ ἀπὸ τοῦ κατ' ἐμφάνειαν θανάτου, καθότι ἡ ἀκίνησις αὕτη παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν συγκοπὴν καὶ εἰς πλείστας ἄλλας νευρικὰς μάλιστα νόσους.

11ον) Εἰς τὴν ἐν τῇ παλάμῃ τῆς χειρὸς κάμψιν τοῦ ἀντίχειρος δὲν πρέπει ν' ἀποδίδωμεν ἐπίσης μείζονα τῶν λοιπῶν σημείων ἐμπιστοσύνην. Ἐπ' ἀληθεία ὅταν ὁ θάνατος ἦ πραγματικὸς, συνήθως οἱ τέσσερες τελευταῖοι τῆς χειρὸς δάκτυλοι προσεγγίζουσιν ἀλλήλοις καὶ κάμπτονται, ὃ δὲ ἀντίχειρ, καλυπτόμενος ὑπ' αὐτῶν, διευθύνεται σχεδὸν πάντοτε κατὰ τὴν παλάμην τῆς χειρὸς πρὸς τὴν βᾶσιν τοῦ μικροῦ δακτύλου· οὐδόλως δὲ ἐπαναλαμβάνουσιν οἱ δάκτυλοι τὴν αὐτὴν θέσιν, ἂν αὕτη μεταβληθῇ ὑπὸ ἐξω-

τερικῆς τινος βίας. Ἀλλὰ τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπερεϊδικώτερον παρουσιάζεται ἐν περιπτώσει ταχέως, μάλιστα δὲ βιαίου, θανάτου, δὲν εἶναι σταθερὸν.

12ον) Ἰδόμεν ἤδη ποίαν ἀξίαν ἔχει πρὸς διάγνωσιν τοῦ πραγματικοῦ θανάτου, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βουσσού, ὡς ἀλάνθαστον θεωρούμενον σημεῖον, ἢ διὰ τῆς ἀκροάσεως δηλονότι βεβαιουμένη παῦσις τῶν παλμῶν τῆς καρδίας.

Κατὰ τὸ ἔτος 1838 ὁ ἐν Ῥώμῃ καθηγητῆς κ. Μάμμης ἐθέσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν ποσὸν ἐκ 1500 φρ., ὅπως βραβευθῇ δι' αὐτοῦ ἡ καλλιτέρα ἐκδοθησομένη καὶ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ταύτης ἐγκριθησομένη πραγματεία «Περὶ τῶν σημείων τοῦ θανάτου.» Ἡ δὲ πρὸς τοῦτο διορισθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἐπιτροπὴ μίαν μόνην τοιαύτην πραγματείαν ἐθέωρησε βραβεύσιμον τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βουσσού ἐν ἔτει 1847 παρουσιασθεῖσαν αὐτῇ. Ἐν δὲ τῇ ἐξιολόγῳ ταύτῃ πραγματεία παρατηρεῖ ὁ κ. Βουσσού, ὅτι ἐξ ἀπάντων τῶν σημείων τοῦ θανάτου τὸ ἀσφαλέστερον, πλὴν τῆς σήψεως, ἐστὶν ἡ διὰ τῆς προσεκτικῆς ἀκροάσεως καταραινόμενη παῦσις τῶν παλμῶν τῆς καρδίας. Τὸ σημεῖον δ' αὐτὸ ἐστὶν ἐπὶ τοσοῦτον βεβαιότερον, ἐφ' ὅσον συνυπάρχει μετὰ τῆς συγχρόνου χαλαρώσεως τῶν σφιγκτήρων, τῆς συμπτώσεως τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τῆς θολώσεως τοῦ κερατοειδοῦς διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐραπλουμένης γλοιώδους ὕλης.

«Ἡ ἐπὶ ἐν ἡ δύο λεπτὰ ἔλλειψις τῶν παλμῶν τῆς καρδίας, διὰ τῆς ἀκροάσεως βεβαιουμένη, ἐστὶ, λέγει ὁ κ. Βουσσού, ἄμεσον καὶ βέβαιον τοῦ θανάτου σημεῖον.»

Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τούτου ὁ κ. Βουσσού ἀποδεικνύει πειραματικῶς, ὅτι οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας ἐξασθενοῦσι μὲν καὶ βραδύνονται κατὰ διαφόρους βαθμούς, διατηροῦνται

ὅμως εἰς τὴν ἀσφυξίαν καὶ τὴν ἀποπληξίαν τῶν νεογνῶν, τὴν συγκοπὴν, τὸν λήθαργον, τὴν νάρκην τῶν διαχειμαζόντων ζώων κτλ. Ἀποδεικνύει, ὅτι εἰς ἀπάσας τὰς περιπτώσεις τοῦ κατ' ἐμφάνειαν θανάτου οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας ἐπιμένουσι, διατηροῦνται, καὶ ὅτι μόνον ἐν τῇ ἐπιμονῇ αὐτῶν στηριζόμενοι, δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν τὴν εἰς τὴν ζωὴν ἐπάνοδον τῶν νεκροφανῶν, ἐφ' ἀπ' ἐναντίας ὁ θάνατος ἀποκαθίσταται ὀριστικὸς καὶ πραγματικὸς, ἀφοῦ ἡ καρδία παύσῃ πλέον νὰ πάλῃ ἐπὶ ἐν ἡ δύο λεπτά.

«Ἀνωφελῶς, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Βουσσού, ἠθέλει τις ἀναδιψῆσαι ἀπασαν τὴν ἐπιστήμην, ὅπως ἀνεύρῃ ἐν γεγονόσι δυνάμενοι νὰ ἐπικυρώσῃ τὸ δυνατόν τῆς ὑπάρξεως τῆς ζωῆς μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ παῦσιν τῶν παλμῶν τῆς καρδίας, ὅταν βεβαιωθῶμεν περὶ τούτου διὰ τῆς ἀκροάσεως τῆς καρδιακῆς χώρας. Τὸ κατ' ἐμὲ οὐδὲν τοιοῦτον γεγονός γινώριζω, καὶ πέπεισμαι, ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ παρουσιασθῇ τοιοῦτον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Αἱ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων συλλεχθεῖσαι παρατηρήσεις, καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα ἀπειραθίμων ἐπὶ τῶν ζώων πειραμάτων, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ ζωὴ διατηρεῖται ἐκεῖ, ἐνθα ἀνακαλύπτομεν τοὺς παλμούς καὶ τοὺς ψόφους τῆς καρδίας, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ὁ θάνατος συμπύπτει πάντοτε μετὰ τὴν παῦσιν αὐτῶν.»

Ἡ πρὸς ἐξέτασιν τῆς διατριβῆς ταύτης τοῦ κ. Βουσσού διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ, ἀποδεξαμένη τὴν γνώμην ταύτην, ἐθέωρησε μολαταῦτα παρατάσιμον ἐπὶ πέντε λεπτά τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βουσσού εἰς 1—2 λεπτῶν προσδιορισθὲν χρονικὸν διάστημα.

«Ἐκ τῶν τριῶν, ὑπὸ τοῦ κ. Βουσσού παραδεχομένων, ἀμέσων τοῦ θανάτου σημείων, λέγει ἡ ἐπιτροπὴ ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῆς, τοῦτέστι τῆς αἰφνιδίου καὶ συγχρόνου χαλαρώσεως ἀπάντων τῶν σφιγ-

κτῆρων, τῆς ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς ἐν εἶδει ὑμένης ἐραπλουμένης γλοιώδους ὕλης, καὶ πτῆς ὀριστικῆς παύσεως τῶν παλμῶν τῆς καρδίας καὶ τῆς κυκλοφορίας, μόνον τὸ τελευταῖον θεωροῦμεν βέβαιον. Καὶ ὁ κ. Βουσσού, καταδείξας ἐν σημείον τοσοῦτον θετικὸν καὶ τοσοῦτον εὐκόλως ἀνακαλυπτόμενον ἐπλήρωσε σπουδαῖον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κενόν.

Ἡ ὀριστικὴ παῦσις τῶν κινήσεων τῆς καρδίας καὶ τῆς κυκλοφορίας, διὰ τῆς ἀκροάσεως βεβαιουμένη, ἐστὶν ἐν σημείον ἐπὶ τοσοῦτον βεβαιότερον, ἐφ' ὅσον συνεπιφέρει ἀμέσως τὴν παῦσιν τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, καθ' ἣν περὶπτωσιν ἢ παῦσις αὕτη δὲν προηγήθη τῆς παύσεως τῶν παλμῶν τῆς καρδίας.

Ἐπολεῖπεται δὲ μόνον νὰ ὀρισθῇ ἐπὶ πόσον χρόνον πρέπει ν' ἀκροώμεθα, ὅπως θεωρήσωμεν τὴν ἔλλειψιν τῶν παλμῶν τῆς καρδίας, ὡς ὀριστικὴν, καὶ οὐχὶ ὡς ἀπλὴν ἐπίσχεσιν.

Εἰς ὅσας ἠδυνήθην νὰ παρατηρήσω μέχρι θανάτου ἀγωνίας, προσθέτει ὁ εἰσηγητῆς κ. Ρομιέ, τὸ ἀνώτατον μεταξὺ τῶν τελευταίων παλμῶν διάστημα πρὸς ἀλλήλους ὑπῆρξεν ἑπτὰ περίπου δευτερολέπτων.

Ἡ ἐπιτροπὴ νομίζει λοιπὸν

1ον) Ὅτι ἡ διὰ τῆς ἀκροάσεως βεβαιουμένη ἔλλειψις τῶν παλμῶν τῆς καρδίας ἐφ' ἀπασῶν τῶν χωρῶν, ἐν αἷς κατὰ φύσιν ἢ τυχαίως δύνανται οὗτοι ν' ἀνακαλυφθῶσι, καὶ ἐφ' ἑκατέρας αὐτῶν, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν πέντε λεπτῶν, τοῦτέστι ἐπὶ χρονικὸν διάστημα πεντηκοντάκις μακρότερον τῆς ἀνωτάτης παρατάσεως τῶν παλμῶν τῆς καρδίας, ἀπὸ τῆς ἀγωνίας μέχρι τοῦ θανάτου, οὐδεμίαν δύναται ν' ἀφήσῃ ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὴν

»όριστικὴν παῦσιν τῶν παλμῶν καὶ τὴν
»πραγματικότητα τοῦ θανάτου.

»2ον) Ὅτι ἡ πτωματικὴ δυσκαμψία καὶ
»ἡ ἀπώλεια, ἢ ἔλλειψις τῆς συστατικότη-
»τος τῶν μυῶν, εἰσὶν ἐπίσης βέβαια τοῦ θα-
»νάτου σημεῖα. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ σημεῖα
»ταῦτα ὑπὸ τῶν ἰατρῶν δύνανται νὰ διευ-
»κρινισθῶσιν, ἀνάγκη πᾶσα, ὅπως ἐν τε
»ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς χωρίοις ἐμπιστευθῆ
»ἢ πιστοποιήσῃς τῶν ἀποδιώσεων ἀποκλει-
»στικῶς τοῖς ἰατροῖς.

»3ον) Ὅτι τὸ δυνατόν τῆς ἐξακριβώσεως
»τοῦ πραγματικοῦ θανάτου καὶ πρὸ τῆς ἀ-
»ναπτύξεως τῆς σήψεως ἀποκαθιστᾶ ἀνω-
»φελῆ τὴν σύστασιν οἰκημάτων πρὸς ἐνα-
»πόθησιν τῶν θεθνεῶτων μέχρι ἀναπτύ-
»ξεως τῆς σήψεως, ὡς τοῦτο γίνεται ἐν Γερ-
»μανίᾳ. Ἄλλ' ὅτι εὐχῆς ἔργον εἶναι, ὅπως
»τὰ πτώματα τῶν πενήτων μεταφέρονται
»εἰς κατάλληλον οἶκημα μέχρι τοῦ χρόνου
»τῆς ταφῆς.»

Κατὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅμως τούτου τοῦ
κ. Βουσσού ἀντέταξαν βαθμηδὸν πολλὰ γε-
γενότα λίαν ἀξιόχρεα καὶ παρατηρήσεις
σπουδαίας. Οἱ κκ. Δεπὼλ καὶ Ζισὰ ἰσχυ-
ρίζονται, ὅτι εἶδον ἐπανελθόντα ἐν τῇ ζωῇ
νεογνά τινα καὶ χολεροπλήκτους, παρὰ τοῖς
ὁποίοις ἐπὶ πολλὰ λεπτὰ δὲν ἠδυνήθησαν
ν' ἀνακαλύψωσι διὰ τῆς ἀκρόσεως τὸν ἐλά-
χιστον παλμὸν, τὸν ἐλάχιστον κατὰ τὴν
καρδίαν τρόμον. Τοιαῦτα δὲ γεγονότα ἐδη-
μοσίευσαν καὶ οἱ κκ. Βιανέ (Boinet), Μαι-
ζονέβ (Maisonneuve), Τουρνιέ (Tournier)
καὶ ἄλλοι.

Ὁ ἐκ Λουγδούνου κ. Βρασέ (Brachet)
καὶ μετ' αὐτὸν πολλοὶ ἄλλοι παρατηροῦσιν,
ὅτι δὲν δύναται τις ν' ἀποφασίσῃ ἀνεκκλή-
τως ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, σθηρι-
ζόμενος ἐπὶ ἐντυπώσεως διὰ τῶν αἰσθητη-
ρίων ἀντιλαμβανομένης καὶ μεταβαλλομένης
ἀναμφισβητήτως κατὰ τὰς ἀτομικότητας,

μάλιστα δὲ κατὰ τὴν διάθεσιν, ἐν ᾗ τὸ ἐξε-
τάζον ἄτομον διάκειται κατὰ τὴν στιγμὴν
τῆς ἐξετάσεως.

Τὰς αὐτὰς δὲ περίπου παρατηρήσεις ἐπι-
φέρει καὶ ὁ Φλερύ. «Οὐδόλως δύναμεθα νὰ
»βεβαιωθῶμεν, λέγει οὗτος, πρὸς διάγνωσιν
»τοῦ πραγματικοῦ θανάτου, ἐπὶ στήθοκο-
»πικοῦ σημείου, ὅπερ εἰς μὲν διαβεβαιοῖ,
»ἕτερος δὲ ἀμφισβητεῖ, ὅπερ εἰς τὸν μὲν
»φαίνεται καθαρώτατον, εἰς τὸν δὲ ἀπ' ἐ-
»ναντίας ἀμφίβολον καὶ σκοτεινότατον. Ἄ-
»ναμφιβόλως, ὡσάκις οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας
»διατηροῦνται καὶ ἀνακαλύπτονται διὰ τῆς
»ἀκρόσεως, δύναμεθα, ὅσον ἀσθενεῖς, ὅσον
»σπάνιοι καὶ ἀν ἦναι, δύναμεθα βεβαίως νὰ
»ὑποστηρίξωμεν, ὅτι ἡ ζωὴ δὲν ἐσβέσθη.
»Ἐσχάτως μάλιστα εἰς αὐτὸ μόνον τὸ ση-
»μεῖον σθηριζόμενος, ἠδυνήθη νὰ διακη-
»ρῶξω, ἐναντίον τῆς γνώμης πολλῶν ἄλλων
»τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς παρὰ τινι ὑστε-
»ρικῇ νεάνιδι παρουσιαζοῦσα ἐπὶ δύο κατὰ
»συνέχειαν ὥρας ἅπαντα τὰ χαρακτηριστι-
»κὰ τοῦ θανάτου σημεῖα, ἀναισθητούση δηλ.
»ἐντελῶς εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμμιωνίας
»φερομένης εἰς τοὺς ῥώθωνας καὶ τὸν φά-
»ρυγγα αὐτῆς, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς ἅπαντα
»τὰ λοιπὰ ἐν χρήσει μέσα, ὅπως προκαλέ-
»σωσιν ἐκδήλωσιν τινα τῆς ζωῆς. Ἄλλ'
»ὡσάκις τὸ οὖς δὲν διακρίνει, δὲν ἀκροᾶται
»οὐδένα παλμὸν, οὐδένα τρόμον, δὲν δυνά-
»μεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου, ὅτι ἡ
»καρδία ἔπαυσεν ἐντελῶς νὰ πάλῃ, καὶ
»ὅτι ὁ θάνατός ἐστι πραγματικὸς καὶ ὀρι-
»στικός.»

Ἡ δὲ ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένη ἐφημερίς
τῶν Νοσοκομείων (20 Ἰουλίου 1849), ἐκθέ-
τουσα τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ κ. Βρασέ, προσ-
θέτει συνετῶς τὰ ἐξῆς. «Πρέπει ἄρα γε νὰ
»παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ καρδία δὲν συστέλ-
»λεται πλέον, ὡσάκις δὲν ἀνακαλύπτομεν τοὺς
»παλμούς αὐτῆς διὰ τῆς ἀκρόσεως;

»Δὲν εἶναι ἄρα γε δυνατόν νὰ συμβαίῃ,
»ὥστε αἱ τελευταῖαι συστολαὶ τῆς καρδίας
»νὰ ἦναι ἀσθενέσταται καὶ ἀνεπαίσθητοι, νὰ
»σκοληκίζωσιν, ὡς εἶπεν, ν' ἀποβαίνωσιν ἄρα
καὶ ἀνεξιχνίαστοι διὰ τῶν παρεῖων τοῦ θώ-
ρακος, ἢ καὶ τοῦ καλύπτοντος τὴν καρδίαν
μέρους τοῦ πνεύμονος, ἀλλὰ νὰ ἦναι ἐν τού-
τοις ἀρκούσαι, ὅπως διατηρήσωσιν εἰσέτι
τὴν ζωὴν ἐπὶ χρονικὸν διάστημα μᾶλλον ἢ
ἦττον μακρότερον, παρ' ὅσον ἐστὶ τὸ ὑπὸ
τοῦ κ. Βουσσού προσδιορισθέν;»

Ἀπέναντι τῶν ἀντιρρήσεων τούτων, κατὰ
τῆς δοξασίας τοῦ κ. Βουσσού, ἀντιρρήσεων
σθηριζομένων ἐπὶ γεγονότων, οὐδὲν τι ἐπι-
τρέπεται ἡμῖν ν' ἀντιτάξωμεν ἐφ' ᾧ καὶ
ἐπὶ τῶν γεγονότων τούτων καὶ τῶν παρα-
τηρήσεων βασιζόμενοι, ἀποφαινόμεθα ὅτι δὲν
δύναμεθα ὄντως νὰ θεωρήσωμεν τὴν κατὰ
τὴν ἀκρόσιν ἔλλειψιν τῶν παλμῶν τῆς καρ-
δίας ὡς βεβαίον τοῦ θανάτου σημεῖον.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ
ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΜΕΤΑ
ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΣΜΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

Ἰγὸ

ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΒΕΡΕΤΤΑ

[Συνέχεια]

- 1) Ἐγγαστρώθη τὸ βουνό,
κ' ἔκαμ' ἓνα ποντικό.
«Ἦδινεν ὄρος, ἔτεκε μῦν.» Καὶ Ἄθην.
14.
«Ἦδινεν ὄρος, Ζεὺς δ' ἐφοβείτο, τὸ δ'

ἔτεκε μῦν.» Ἐπὶ τῶν μεγάλα λεγόν-
των, εἴτ' ἀποτελούντων μικρά' ἢ, ὅταν
ἐλπίσας τις μεγάλα, μικροῖς ἐντύχη.
2) Ἐχασε τ' αὐγὰ καὶ τὰ καλάθια' ἢ,
Πᾶν' τ' αὐγὰ μὲ τὸ καλάθι.

«Αὐτῷ κανῶ.» Καθάπερ καὶ Πλάτων
φησὶ

«Ἀνηρπάκας' ἀπάξαπαντ' αὐτῷ κανῶ.»
Ἐπὶ τῶν τὰ πάντα ἀπολωλεκτότων. Τὰ
γὰρ δεῖπνα ἐπὶ κανῶν κομιζόμενα ἤρ-
παζόν τινες αὐτῷ κανῶ. Ὁμοίᾳ τῇ,
Ἐχασε καὶ τὸ σκλάβο καὶ τὴ ἔξαγορά.
«Σὺν τῷ κυνὶ καὶ τὸν ἱμάντα.»

3) Ἐχει ἰμμάτια σὰν ἀστρίτης
«Ὁξύτερον Λυγκέως βλέπει.» Ἐπὶ τῶν
τὰ πόρρωθεν ἀκριβῶς ὁρώντων. Τινὲς φη-
σιν ὅτι ὁ Λυγκεύς θηρίον ἐστὶν ὄξυδερ-
κέστατον.

4) Ἐμεινε ἔς τὴ μέση τῆς στρατάς.
«Ἐνθ' οὔτε μίμνεν ἄνεμος, οὔτ' ἐκ-
πλεῖν ἔῃ. Ἐπὶ τῶν δυσχερῆσις περι-
πεσόντων.

5) Εὐρηκεν ἡ προβατίνα
τὰ θελε καὶ τὰ πεθύμα.
«Βοῦς ἐπὶ φάτνην.» Ὁμοίᾳ ταῖς
Ἵππος εἰς πεδίον.
Εὐρὸς εἰς ἀκόνην.
Δαλὸς εἰς πῦρ.

Ἐπὶ τῶν ὧν βούλονται τυγγανόντων.
Πράγμα δὲ τερπνότατον οὐ τις ἐρᾷ τὸ
τυχεῖν. Θεόγονις.

6) Ἐπίασες τὸν τζίντζιρα ἀπὸ τὸ φτερό.
«Τέττιγα τοῦ πτεροῦ συνείληφας.»
Ἐπὶ τῶν τὰ στόματα τῶν ἀθυρογλώσ-
σων πυλούντων. Κἂν τις κατάσχῃ τὸν
τέττιγα, μᾶλλον ἐστὶ λαλίστερος.

7) Ἐνας λόγος φέρνει τὸν ἄλλον.
«Ἐκ λόγου γὰρ ἄλλος ἐκβαίνει λόγος.»
Εὐριπίδ. ἐν Τρωάδι. 70.

8) Ἐνα πανὶ εἶναι ὄλοι τους.

- «Ἐν κηρίον.» Ἐπὶ πολλῶν ὁμοφω-
νούντων, ἢ στασιαστῶν ἢ συνομωτῶν.
- 9) Ζῆσε μαυρέ μου νὰ φᾶς τριφύλλι.
«Μένε βοῦς ποτέ βοτάνην.»
Ἐπὶ τῶν βραδέων.
- 10) Ἡ καλὴ μέρα ἀπὸ τὸ πρῶτ φάινεται.
«Μικρόθεν ἢ ἀγαθὴ ἀκάνθα φαίνεται.»
Ὁμοίᾳ τῆ,
Τὸ καλὸ πουλὶ ἀπὸ τ' αὐγὸ κελαῖδεϊ.
«Αὐτίκα καὶ φυτὰ δῆλ', ἀ μέλλει κάρ-
πιμα ἔσεσθαι.» Ἐπὶ τῶν εὐθύς ἀπὸ
πρώτης ἀρχῆς πρὸς ἀγαθὸν τέλος ἀπο-
βλεπόντων ἢ ἐπὶ τῶν ἐκ πρώτης ἡλι-
κίας φαινομένων ἀγαθῶν γενέσθαι.
- 11) Ἦκουσά σε, κ' ἴδρωσα, εἰδά σε, κ' ἔξιδρωσα
«Πρὸ τούτου σε ὄμην κέρατα ἔχειν.»
Ἐπὶ τῶν ἀνδρείας ὑπόληψιν ἔχόντων.
- 12) Ἡ κατσικά (ἢ γελάδα) στέκει καὶ τὴν
ἀρμέγουν, κ' ὕστερα κλωτσάει καὶ τὸ
χύνει.
«Αἰξ Σκυρία». Χρῦσιππὸς φησιν ἐπὶ
τῶν τὰς εὐεργεσίας ἀνατρεπόντων τε-
τάχθαι τὴν παροιμίαν, ἐπειδὴ πολλά-
κις τὰ ἀγγεῖα ἀνατρέπει ἢ αἰξ.
Ὁμοίᾳ τῆ,
«Ἡ Καυνία βοῦς».
Ἐπὶ τῶν ὅσα πονήσουσιν ἀπολλύντων.
- 13) Ἡ γάτα τὰ γατάκια της,
κ' ἡ μάννα τὰ παιδάκια της.
«Καὶ φιλότεκνόν πως πᾶν γυναικεῖον
[γένος.]»
Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσαις, 356.
- 14) Θεοῦ βροντὴ δὲν ἀκούει.
«Κωφότερος τοῦ Τορωναίου λιμένος.»
Οὗτος παρὰ Τορώνην ἐστὶ τῆς Θράκης
στενὰς ἔχων καὶ μακρὰς τὰς ἀπὸ τοῦ
πελάγους κατάρσεις, πρὸς τὸ μὴ ἀκού-
εσθαι ἐν αὐτοῖς τὸν τῆς θαλάσσης ἤχον.
Ὁμοίᾳ τῆ,
«Κωφότερος κίχλης.»
- Φασὶ γὰρ κωφεύειν τὸ ζῶον.
Ἐπὶ τῶν δυσκώφων.
- 15) Θεὸς δὲν θεὸς πῖε γάϊδαρ' ἀγίασμα.
«Ἐκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ».
Ἐπὶ τῶν κατ' ἀνάγκην ποιούντων τι.
- 16) Κάθε πέρυσι καὶ καλλίτερα,
(καθ' ἐφέτος καὶ χειρότερα.)
«Ἄει τὰ πέρυσι βελτίω».
Ἐπὶ τῶν λυπομένων ἀεὶ τοῖς παροῦ-
σιν. Κατὰ τὰ Μακεδονικὰ ταπεινου-
μένων τῶν Ἀθηναίων πραγμάτων, ἐν
τοῖς Διονυσίοις ἐπεφώνουν τὸ προκει-
μενον οἱ Ἀθηναῖοι, δηλοῦντες τὴν προ-
λαβοῦσαν εὐδαιμονίαν.
- 17) Κάλλιο χίλιους φίλους, παρὰ χίλια
πρόβατα.
Αὐτὰρ ἐγὼ τιμὴν τε ἕ ἀνθρώπων φιλότητα
πολλῶν ἡμίονων τε καὶ ἵππων πρόσθεν
[ἐλοίμαν.
Θεόκρ. Εἰδυλ. 16. σ. 66—67.
- 18) Κάλλιο πρῶτος 'ς τὸ χωριῶ,
παρὰ δεύτερος 'ς τὴ χώρα.
Τοῦτ' αὐτὸ καὶ Καῖσαρ, ὑπερβαλὼν τὰς
Ἄλπεις, καὶ παρερχόμενος πολίχινόν
τι βαρβαρικὸν, οἰκούμενον ὑπ' ἀνθρώ-
πων παντάπασιν ὀλίγων καὶ λυπρῶν,
πρὸς τοὺς ἐταίρους σπουδάσας εἶπεν,
«Ἐγὼ μὲν ἐβουλόμην παρὰ τούτοις
εἶναι μάλλον πρῶτος, ἢ παρὰ Ῥωμαίοις
δεύτερος». Πλούταρχ. ἐν βίῳ Καίσαρ.
κεφ. 11.
- 19) Κάλλιο νὰ μὲ φάγη τὸ βουβάλι,
παρὰ τὸ τσακάλι.
Καὶ ἄλλως,
Κάλλιο λυκοφαγωμένος,
παρὰ ψυλλοφαγωμένος.
«Φαγέτω με λέων καὶ μὴ ἀλώπηξ.»
Αἰσωπος. Καὶ Εὐριπίδ. ἐν Αἰγεῖ.
Ἄνδρὸς δ' ὑπ' ἐσθλοῦ ἕ τυραννεῖσθαι καλόν
Κρεῖττον ἀπ' ἀγαθοῦ πάσχειν, ἢ φαύλου.

- 20) Κυριακῆς βορηᾶς, δευτέρας γαῖδαρος.
Καὶ πνεύματ' ἀνέμων οὐκ αἰετὸν ἔχει.
Εὐριπίδ. Ἡρακλ. μαινομ. 102.
Πᾶν τὸ ὀξὺ ταχέως κατευνάζεται.
- 21) Λάσπ' ἢ δουλειά μας.
«Ἀνθρακες ὁ θησαυρός.»
Ἐπὶ τῶν ἐφ' οἷς ἤλπισαν διαψευσθέντων.
- 22) Λάδι βρέχει, κάστανα χιονίζει.
«Ἄλασιν ἢ ἀλλᾶσιν ὕει.»
Ἐπὶ τῆς ἄγαν εὐθηνίας.
- 23) Μαθημένα εἶν' τὰ βουναὶ ἀπὸ βροχιαῖς
καὶ χιόνια.
Πολλοὺς ἐτλην δὲ χιόνιους ἀλλοῦς πόνους
Εὐριπίδ. Ἰκέτις. 573.
- 24) Μήτ' ἢ μηλιὰ τὰ μῆλά της,
μήτ' ἢ μάννα τὰ παιδιά της.
«Βύβλου δὲ καρπὸς οὐ κρατεῖ στάχυν».
Αἰσχύλ. ἐν Ἰκέτις. 758. Ἐπὶ τῶν
οὐ δυναμένων τοῖς ἰδίοις γρῆσθαι κα-
λοῖς παρόσον ἀσθενὲς ἢ βύβλος πρὸς τὸ
φέρειν σίτον. Στάχυνος γὰρ ἀνατέλλουσα
οὐκ ἐκτρέφει.
- 25) Ἐένος πόνος, ἔξωδερμα.
Ὁμοίᾳ ταῖς,
Ἐένος πόνος, ξένα δάκρυα.
Ἐέναις ἐνομοῖαις, ξένοι πόνοι.
Εὐθύς δ' ἀπῆμων καρδία κἀδος ἀμφ' ἀλλό-
τριον.» Πίνδαρ. Νεμ. ὄδ. 1. στ. 83.
Καὶ Πausανίας (Φωκικ. 22, 5.)
«Καὶ μοι φαίνεται Πίνδαρος ἀληθῆ καὶ
ἐν τῷδε εἰπεῖν, ὅς πάντα τινὰ ὑπὸ κα-
κῶν οἰκείων ἐση πιέζεσθαι, ἐπὶ δὲ ἀλ-
λοτρίοις κήδεσιν ἀπῆμαντον εἶναι.»
- 26) Ἐένω βῶδι, ἐξω κυττάζει.
Βοῦς ἀλλότριος τὰ πολλὰ ἐξω βλέπει.
Ἐπὶ τῶν ἀμελουμένων παρ' ἀλλοτρίων,
καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς ἰδίους δεσπό-
τας, ὡς ἐπιμελομένους, ἀρροάντων.
- 27) Ὅσα λιγοῦνε, δὲν σποῦνε.
«Ὅρα παρὰ ρεῖθροισι χειμάρροις ὅσα
δένδρων ὑπέκει, κλώνας ὡς ἐκσώζεται.
Σοφοκλ. Ἀντιγόν. 712—713. Ἐπὶ
τῶν σωζόντων αὐτοὺς σοφία, μὴ βία τῶν
κρεισσόνων.
- 28) Ὅσοφ' ἔχει τὸ πουγγί σου,
ὄλοι φίλ' εἶναι ὀδοί σου.
«Ἐπίσταμαι δὲ καὶ πεπειράμαι λίαν
ὡς τῶν ἐχόντων πάντες ἀνθρώποι φίλοι»
Εὐριπίδ. ἐν Κοήσσαις.
- 29) Ὅσοι φοροῦν μαχαίρι,
δὲν εἶν' ὄλοι μαχέροι.
Μαχέριος ἐστίν, οὐκ ἐν ζωμῆρσι
ἔχων τις ἔλθῃ καὶ μάχαιραν πρὸς τινά,
οὐδ' ἂν τις εἰς τὰς λοπάδας ἰχθύος ἐμβάλη'
ἀλλ' ἐστὶ τις φρόνησις ἐν τῷ πράγματι.
Φιλίμ. παρ' Ἀθηναίω, 8, 64. Καὶ,
Οὐ μάχαιρα μάγειρον, οὐ σοφὸν δαίτυσι
βιδλίον.
Καὶ τοὶ καθ' ἑτέραν τινὰ
«Μαχέριος σῆμα τομεύς.»
- 30) Ὅποιος τὰ νημάθη δὲν τὰ γερονταφίνει
Ἄδ' ἂν μάθη τις, ταῦτα σώζεσθαι φιλεῖ
πρὸς γῆρας.
Εὐριπίδ. Ἰκέτις. 916—917.
- 31) Ὅπου ὄδωσε τὴ μαχαίριά, δίνει καὶ
τὸ βοτάνι.
«Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται.»
Ἀπὸ τοῦ Τηλέφου καὶ τοῦ τρώσαντος
αὐτὸν Ἀχιλλέως τοῦ καὶ ἰασαμένου.
- 32) Ὅταν πέσῃ τὸ δεντρί, καθέννας τὸ
κλαρίζει.
«Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ζυλευέται.»
Παρόσον ἀνὴρ μέγας ὅταν σφαλῇ πάν-
τες κατ' αὐτοῦ φέρονται καὶ τὰ αὐτοῦ
ἀρπάζουσιν.
- 33) Οὔτε 'ς τὸ ἄλφα δὲν εἴμεθα.
«Οὐδ' ἐν σελίνοισι.» Ἐπὶ τῶν μηδὲ
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐφηκώτων ἀπὸ τῶν εἰς
τοὺς κήπους ἰόντων ἐπὶ γὰρ τὰ ἄκρα,
τοὺς λεγομένους περικήπους, σέλινα καὶ
πήγανα κατεφύτευον. Βούλεται γὰρ ἢ

- παροιμία λέγειν, ὅτι οὐδὲ ἀρχὴν ἔχεις τοῦ πράγματος· καθάπερ οὐδὲ οἱ εἰς τοὺς κήπους εἰσιόντες ἐν τοῖς σελίνοις εἰσὶν ἦδη.
- 34) Ὅταν ἀποκαῆ τὸ σπίτι, ὄλοι φέρουνε νερό.
Τὰς μηχανὰς μετὰ τὸν πόλεμον κομίζει.
Ἐπὶ τῶν προθυμουμένων βοθεῖν ὅτε οὐ χρεία.
- 35) Οὔτε πρῶτος, οὔτε ὕστερος.
Ἄδμητ', ἀνάγκη τὰς δε συμφορὰς φέρειν·
οὐ γάρ τι πρῶτος οὐδὲ λοισθιος βροτῶν
γυναικὸς ἐσθλῆς ἤμπλακες. . . .
Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκίης. 416—18.
- 36) Ὁ καλὸς καλὸ δὲν ἔχει.
. . . Πολλοὶ δὲ ὄντες πάνυ χρηστοὶ
πράττουσι κακῶς καὶ πεινώσιν.
Ἄριστοφ. ἐν Πλούτῳ 507—8.
- 37) Ὁ θεὸς δίνει τὸ ντέρτι, ὁ θεὸς καὶ τὸ
ντερμάνι.
«Ζεὺς τὰ τε καὶ τὰ νέμει.»
Πίνδαρ. Ἰσθμ. ᾠδ. 5, 57.
- 38) Ὁ θεὸς εἶναι ἠψηλά,
ἀλλὰ βλέπει χαμηλά.
« πόρσω
γὰρ ὅμως αἰθέρα ναίοντες ὀρῶσιν
τὰ βροτῶν Οὐρανίδαί.»
Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 391—3.
- 39) Ὁ σταυραητὸς νὰ ᾖναι καλὰ, καὶ γερα-
κίνας χίλιαι.
«Ἀρῶσιμοι γὰρ χάτέρων εἰσὶ γύαι.»
Σοφοκλ. Ἄντιγ. 569.
- 40) Ὅταν θεὸς νὰ ῥίψῃς πέτρα,
Τὰ ὕστερινά της μέτρα.
«Ἐκάστου ἔργου σκόπει τὰ καθηγού-
μενα καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτοῦ.»
Ἐπίκτητος κεφ. 29.
- 41) Περσασμένα, ξεχασμένα.
Παλαιὰ καινοῖς δακρύοις οὐ χρῆ στένειν.
Εὐριπίδ. ἐν Ἀλεξάνδρῳ
- 42) Πᾶς ἀφορμὴ καὶ θάνατος.
Παραπλησία τῆ,
Τοῦ γέρου σκόνταμμα, τοῦ χάρου μῆνυμα.
«Σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπή.»
Σοφοκλ. ἐν Οἰδίπ. τυράν. 961. Ἐπὶ
γερόντων ἐξησθενηκότων.
- 43) Πάντα ὁ γέρος ἔς τὸ κατάρτι.
Χρῆ δ' ἄνδρα τάσσειν οὐ μάλιστ' ἄν ὠφελῆ
Εὐριπ. ἐν Ῥήσῳ 626.
- 44) Πότ' ἐγίν' ἡ κολοκύθα, πότ' ἐστράβωσ' ἡ
οὐρά της; ἦ,
Πότ' ἐγίνη κολοκύθι, πότ' ἐμάκρυν' ὁ
λαιμός του;
«Ἐχθὲς Τρώϊλος ὦν πῶς ἐγένου Πρίαμος;
Στράτων ἐν ἐπιγράμμασιν. Ἐπὶ τῶν
ταχέως ἀμαζόντων καὶ παρακμα-
ζόντων.
- 45) Ἐάν ἀστραπὴ τὸ χέρι του ἔς τὸ ξένο
τὸ σακκούλι.
«Ἐπὶ τὰλλότρια Πausανίας». Ἐπὶ
τῶν ἀρπαζόντων βία τὰ ἀλλότρια καὶ
ληϊζομένων.
- 46) Σκυλὶ ποῦ γαυγίζει δὲν θαγκάνει.
«Κύων θωῦκτῆρ οὐ δάκνει.»
Ἐπὶ θαρτυδείλων.
- 47) Ἐς τὰ παλῆα λημέρια.
«Εἰς ἀρχαίας φάτνας (ἤλθεν).» Ἐπὶ
τῶν ἀπολαύσεώς τινος ἐκπεσόντων, εἶτα
πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν παλινδρομησάν-
των δίαιταν.
- 48) Ἐάν κρυφὸσκυλο θαγκάνει.
«Λαίθαργος κύων.» Ὁ προσαίνων μὲν,
λάθρα δὲ δάκνων.
- 49) Σπανὸς ξουράφι ἀγόραζε.
«Φάλακρὸς κτένα». Ἐπὶ τῶν ἀχρή-
στως τι ἑαυτοῖς ἐμπορευομένων.
- 50) Σφίγγ' ἡ μυῖγα τὸ γαιῖδουρι καὶ δια-
βαίνει τ' ἄλογο.
Χρεία διδάσκει, κἂν βραδύς τις ἦ, σοφόν.
Εὐριπίδ. Τηλέφῳ.

- 51) Τὰ δαχτυλίδι' ἂν ἔπασαν, τὰ δάχτυλ'
ὄμως μένουν.
Καὶ ἄλλως,
«Ἄν χάθησαν τὰ χρήματα, ἡ ἀρχοντιά
ἀπομένει.
«Εἰ τοῖς ἐν οἴκῳ χρήμασι λελείμεθα,
ἦ δ' εὐγένεια καὶ τὸ γενναῖον μένει.»
Εὐριπ. ἐν ἀποσπασματ.
- 52) Τὰ λόγια γεννοῦν λόγια.
«Λόγοι λόγους τίκτουσιν.» Ἐπὶ τῶν
ἐκ πολυλογίας εἰς ἔριν καθισταμένων.
- 53) Τὸ κερὶ τοῦ λείπει.
Παραπλησία ταῖς,
Περπατεῖ μὲ τὰ κόλλυβα ἔς τὸ ζωνάρι.
Νερό τοῦ χάρου κουβαλεῖ.
Μαζεύει γράμματα γιὰ τοὺς πεθαμένους.
«Τοῦ σελίνου δεῖται». Καὶ, Σελίνου
δεῖται ὁ νοσῶν. Σουΐδας. Ἐπὶ τῶν ἐ-
πισφαλῶς νοσοῦντων ἢ ἐπὶ τῶν πάνυ
γερόντων καὶ ἐξησθενηκότων. Εἰώθασι
γὰρ οἱ ἀρχαῖοι στεφανοῦν σελίνοις τὰ
μνήματα. Πλούταρχ. ἐν βίῳ Τιμολέοντ.
κεφ. 26.
- 54) Τὰ μικρὰ ποταμάκια κάνουν τοὺς με-
γάλους ποταμούς.
. . . Καὶ μέγας ὀρθοῖθ' ὑπὸ μικροτέρων.
Σοφοκλ. Αἴαντ. μαστιγ. 101.
- 55) Τοῦ ἤλθε ἔάν τοῦ μπόφου τὸ πουλί.
Παρεμφερῆς τῆ,
Κοιμάται κ' εὐρίσκει τὸ τραπέζι στρω-
μένο.
«Εὐδοντι κύρτος αἰρεῖν». Ἐπὶ τῶν ἀμό-
χθως εὐρισκόντων τύχην. Συμβαίνει γὰρ
κοιμωμένων τῶν ἀλίεων τὸν κύρτον αἰ-
ρεῖν ἰχθύας. Τιμόθεος εὐτυχῆς ἐνομίζε-
το στρατηγὸς εἶναι. Καὶ φθονοῦντες αὐ-
τῷ τινες ἐζωγράφουν τὰς πόλεις εἰς
κύρτον αὐτομάτως ἐκείνου καθεύδοντος
ἐνδουμένας. Ἐλεγεν οὖν ὁ Τιμόθεος,
«Εἰ τηλικαύτας πόλεις λαμβάνω καθεύ-
- δων, τί με οἶσθαι ποιήσιν ἐργηγο-
ρότα;»
- 56) Τζιτζικικὸς ἐλάλησε, πάρτε τὰ δρεπά-
νια σας.
«Νῦν ὀσπρίων ἄμητος.» Ἐπὶ τῶν καθ'
ᾧραν ἕκαστα πράττειν φιλοῦντων.
- 57) Τὸ παπί καὶ τὸ χηνάρι,
τοῦ διαβόλου τὸ ζευγάρι.
«Κρωβύλου ζεύγος.» Ἐπὶ τῶν ὑπερ-
βαλλούσῃ πονηρίᾳ κεκρημένων. Μετενή-
νεκται δὲ ἀπὸ πορνοβοσκοῦ τινος Κρω-
βύλου, ἐταίρας δύο κτησαμένου, δι' ὧν
πολλοὺς τῶν νέων ἐλυμαίνετο. Τοὺς οὖν
ἴσους τῆ ἐκείνου πονηρίᾳ ὡς δύνασθαι
συζευχθῆναι αὐτῷ Κρωβύλου ζεύγος ἐ-
λεγον ἢ διὰ τὸ εἶναι δύο τὰς ἐταίρας.
- 58) Τὰ παιδιὰ εἶναι παιδεψι.
Ἡδέος ἢ λύπη παῖς πατρὶ πάντα χρόνον.
Εὐήνος.
- 59) Τὰ λόγια εἶναι λόγια, καὶ τὰ μακαρού-
νια ἔχουν τὸ φαγεῖ.
« Ὅς δ' εὐγλωσσία
νικᾷ, σοφὸς μὲν, ἀλλὰ γὰρ τὰ πράγματα
κρεῖσσον νομίζω τῶν λόγων ἀείποτε.»
Εὐριπίδ. Ἀντιόπη.
- 60) Τὰ δόντια κρατοῦν τὴν γλώσσα.
«Καίτοι γ' οὐδὲν οὕτως ἡ φύσις εὐερ-
κῶς κεχαράκως τῶν παρ' ἡμῖν, ὡς τὴν
γλώπταν, βαλομένη φρουρὰν πρὸ αὐτῆς
τοὺς ὀδόντας, ἔν', ἐάν ἐντὸς κατατεί-
νοντος ἡνία σιγαλόεντα τοῦ λογισμοῦ,
μὴ ὑπακούῃ, μηδ' ἀνελήται, δῆγμασιν
αὐτῆς κατέχωμεν τὴν ἀκρασίαν αἱμάτ-
τοντες.» Πλούταρχ. περὶ ἀδολεσχ. 3.
Καὶ Βασίλειος εἰς τὸ Πρόσχευ σεαυτῷ,
16. «Ὀδόντες, ὁμοῦ μὲν φωνῆς ὄργα-
να, ἰσχυρὰν τῆ γλώσση τὴν ἀντέρεισιν
παρεχόμενοι.»
- 61) Τραβάτ με, κ' ἄς κλαίω, κ' ἂν κλαίω
τί σᾶς κάνω;

Τῷ δοκεῖν μὲν οὐ χρήζων, τῷ δὲ βού-
[λεσθαι θέλων.

Εὐριπ. ἐν Ἴφιγεν. τῇ ἐν Αὐλίδ. 538.

- 62) Τὸ παιδί εἶναι στύλος τοῦ ἵππιτου.
«Στύλος γὰρ οἰκῶν εἰσι παῖδες ἄρσενες.»
Εὐριπ. ἐν Ἴφιγεν. τῇ ἐν Ταύρ. 57.
- 63) Τὸ καλὸ μου νὰ τῶχουν οἱ ἐχθροὶ μου.
... Χλιδῶντας ὧδε τοὺς ἐμούς ἐγὼ
ἐχθρούς ἴδοιμι.

Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. δεσμ. 971—2.

- 64) Φταίει τὸ γομάρι, καὶ δέρνουν τὸ σαμάρι-
Ἵμοια τῇ,
Φταίει ὁ ῥάφτης, ἔ δέρνουν τὸν μάγειρα.
«Ἵφάντου πταίσαντος, ἠπητής ἐτύφθη.»
Καί,
Μάγειρος ἠδίκησεν, αὐλητῆς δ' αἰκίζεται.
Καὶ Εὐβουλος παρ' Ἀθηναίω. 9, 405.
«Ἦκούσαμεν καὶ τοῦτο, νῆ τὴν Ἑστίαν,
οἴκοι ποτ', ἂν ὁ μάγειρος ἐξαμαρτάνη,
ὡς φησιν, αὐλητῆς παρ' ὕμων τύπτεται.»
Πρὸς δὲ καὶ Φιλύλλιος αὐτόθι.

« Ὅτι ἂν τύχη
μάγειρος ἀδικήσας τὸν αὐλητὴν λαβεῖν
πληγᾶς. »
Ὅτι πολλάκις ἄλλοι μὲν πταίουσιν,
ἄλλοι δὲ ἀπολαμβάνουσιν.

- 65) Φτωχὸς ἅγιος δοξολογία δὲν ἔχει.
«Οὐκ ἔστι πενίας ἱερὸν, αἰσχίστης θεοῦ.»
Εὐριπίδ. Ἀρχελάω.
- 66) Χωρὸς ποῦ φαίνεται, κολαοῦζο δὲν
θέλει.
Ὅδοῦ παρουσίας τὴν ἀτραπὸν μὴ ζῆτει.
Ἐπὶ τῶν δῆλων.
- 67) Χέρι μὲ χέρι.
«Ἄμα δίδου καὶ λαμβανει». Ὅταν πρὸς
ἄπιστον συναλλάσσωμεν.
- 68) Χρυσωμένος γαΐδαρος, πάντα γαΐδαρος
εἶναι.
Καὶ ἄλλως,
Γαΐδαρος εἶν' ὁ γαΐδαρος καὶ ἂν φορῇ
[καὶ σέλα,

Κ' ἢ γρηᾶ, καὶ ἂν ἐμορφίζεται, δὲν γίνε-
[ται κοπέλα.

«Πίθηκος ὁ πίθηκος κἂν χρύσεια ἔχη
σύμβολα.» Οἱ φαῦλοι κἂν καλοῖς περι-
βληθῶσιν ὁμῶς διαφαίνονται πονηροί.

- 69) Ὅς τ' αὐτίκα.
«Μέχρι τῶν ἀμφωπιδῶν» Ἐπὶ τῶν ἄ-
γαν πεπληρωμένων, ἀντὶ τοῦ μέχρι τῶν
ῶτων.
- 70) Τὴν μυῖγα κάνει βόδι.
«Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν.» Ἐπὶ
τῶν τὰ ἐλάχιστα ἐπαιρόντων τῷ λό-
γῳ. Καὶ Λουκιανὸς ἐν μυίας ἐγκωμίῳ
«Πολλὰ δ' ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύ-
σω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω, κατὰ τὴν
παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν.

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ε. ΚΟΝΤΟΥ

§ 1. Ἀνάγκως κακῶς ἀντὶ τοῦ ἀνά-
γκωθι.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς βαρβάρως τὴν
προστακτικὴν τοῦ ῥήματος πλέω σχηματί-
σας εἶπεν ἐν τῷ Προτρεπτικῷ σελ. 80
«γεώργει, φαμέν, εἰ γεωργὸς εἶ, ἀλλὰ γινῶ-
θι τὸν θεὸν γεωργῶν, καὶ πλεῖθι ὁ τῆς ναυ-
τιλίας ἐρῶν, ἀλλὰ τὸν οὐράνιον κυβερνήτην
παρακαλῶν» ἢ πλεῖθι, ὡς εἶνε γεγραμμέ-
νον παρὰ τῷ Ψευδηρωδιανῷ σελ. 316 Ἑρμ.
«πλημμελοῦσιν οἱ λέγοντες τὸ προστακτι-
κὸν ζῆθι καὶ πλεῖθι, δέον λέγειν σὺ ζῆ καὶ
σὺ πλεῖ.»

Καὶ ἄλλοι δὲ πάμπολλοι τερατώδεις καὶ
ἐκφυλοὶ τύποι ἐφέροντο ἐν τῇ ἐπικήρως δια-

κειμένη συνηθεία τοῦ μεταγενεστέρου ἑλλη-
νισμοῦ. Ἄλλ' οὐδεὶς ἴσως τούτων δύναται
νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν ἀνάγκως (ἀντὶ τοῦ
ἀνάγκωθι), οὐ πολλάκις ποιεῖται χρῆσιν ὁ
Οἰκονόμος ἐν τῷ περὶ τῶν ἑβδομήκοντα
συγγραμμάτι λέγων Τόμ. Α', σελ. 108
ατὰ δ' ἐφεξῆς ἀνάγκως ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς»
καὶ σελ. 272 σημ. «ἀνάγκως πάλιν τὸν
σὸν Γαληνὸν» καὶ Τόμ. Β', σελ. 41 Ἀνά-
γκως ὅσα τούτου ἀποσπάσματα μετέγρα-
ψεν ὁ Εὐσέβιος» καὶ σελ. 500 Ἀνάγκως
μεταθεῖς καὶ Τόμ. Γ', σελ. 256 αὐτως
ἀνάγκως» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 463 ἀνάγκως,
φησὶν Ὅδιος, ἡστέρικται.» Ἐγραψε δ' ὁ
Οἰκονόμος καὶ «Σὺ δὲ σύγγνωσ ἀναγκῶστα»
ἀντὶ τοῦ σύγγνωθι ἐν Τόμ. Β', σελ. 248.

Ἄν οἱ παῖδες προχειρῶς πως ἐνόητε καὶ
ἀνεπιστάτως τὴν προστακτικὴν τοῦ φημί
σχηματίζοντες λέγωσι φάθι καὶ φάς, εὐκό-
λως, ὡς εἰκός, τυγχάνουσι συγγνώμης ἄλλ'
ἤμιστα, νομίζομεν, συγχωρεῖται καὶ μετρίως
πεπαιδευμένῳ ἀνδρὶ νὰ σφάλῃται περὶ
κοινότατον καὶ γνωστότατον ῥηματικὸν τύ-
πον προφερόμενος ἀνάγκως καὶ σύγγνωσ,
οὗ οὐδὲν διαφέρει τὸ ἀπόδος ἀντὶ τοῦ ἀπό-
δυθι καὶ τὸ ἐκδυς ἀντὶ τοῦ ἐκδυθι. Το-
σαύτη δ', ὡς μὴ ὄφειλε, περὶ τοὺς τύπους
τῶν ῥημάτων ὀλιγοῖα καὶ εὐχέρεια παρ'
ἡμῖν ἐπεπόλασεν, ὥστ' ἐλέγχων τίς τινὰ
ποτε μετὰ πολλῆς σεμνότητος καὶ σφάλμα
αὐτοῦ περὶ λέξιν σημειούμενος ἐποίησατο
χρῆσιν τῆς ἀλλοκότου προστακτικῆς διόρ-
θως, ἥτις καὶ τῆς ἀνάγκως βαρβαρωτέρα
καὶ μοχθηροτέρα εἶνε. Ἄλλὰ

θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε· τάχ' αὔριον ἔσσει' ἄμεινον.

§ 2. Ὀργασμός ἐκ τοῦ ὀργάζω, οὐχί
ἐκ τοῦ ὀργῶ.

Συχνότατον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ ὑ-
πάρχει τὸ ὄνομα ὀργασμός ταπτόμενον ἐπὶ

τῆς διαθέσεως τοῦ ὀργῶντος. Φαίνεται δ'
ὅτι συνετέλεσεν εἰς τὴν χρῆσιν ταύτην ὁ
μακαρίτης Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος γράφων
ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ.
942 ἐκδ. στερ. Ἀ' Ὀργασμός (ὁ), ἡ πράξις
τοῦ ἐργάζειν (ἀπαλύνειν διὰ ζυμώσεως),
(κοιν.) ἄργασμα. 2) ἡ κατάστασις τοῦ ὀρ-
γῶντος, ὁρμὴ φυσικὴ διὰ πλησμονὴν χυ-
μῶν, (τρπ.) σφοδρὰ (ἀκρατήτος) ἐπιθυμία.»

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα ἀπαξ μόνον
εὐρέθη ἐν τοῖς Ἱπποκρατεῖσι Τόμ. Α', σελ.
619 «ὀργασμός, ἀνοιξίς, κένωσις», ἐκ τοῦ
ὀργάζω δὲ παραχθὲν δὲν δύναται ἄλλο τι
νὰ σημαίνει ἢ τὸν μαλαγμόν, ὡς ὀρθῶς ἐξε-
λήφθη ὑπὸ τοῦ Ἐρωτιανοῦ σελ. 6, 1 Κλ.
Ἀ' Ὀργασμός: ὁ μαλαγμός. Μέννηται τῆς
λέξεως καὶ Σοφοκλῆς ἐν Πανδώρα λέγων

καὶ πρῶτον ἄρχου πηλὸν ὀργάζειν χερσῖν.

Καὶ Ἀττικοὶ δὲ ἰδίως λέγουσιν ὀργάσαι τὸ
τὰ ὑγρὰ τοῖς ξηροῖς μίξαι καὶ ἀναφυράσαι
καὶ οἶον πηλὸν ποιεῖν.»

Ἐποίησατο δ' ὁ Σοφοκλῆς καὶ τοῦ ἀορί-
στου χρῆσιν, ὡς διδασκόμεθα ἐκ τοῦ Με-
γάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ. 629, 34 «καὶ
γὰρ ὀργάσαι τὸ πηλοποιῆσαι ἐστὶ καὶ ὑ-
γρῷ ξηρὸν μίξαι. Σοφοκλῆς· θέλομι πηλὸν
ὀργάσαι.»

Ἐἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐπόλις ἐν Προσπαλτικῷ
«ἢ πηλὸν ὀργάζειν τινὰ» καὶ ὁ Ἀριστο-
φάνης ἐν Ὀρνισί στίχ. 839 ἀπηλὸν ἀπο-
δύς ὀργασσον» καὶ ὁ Νίκανδρος ἐν Ἀλεξι-
φαρμάκοις στίχ. 155 «ὀργάζων λίπει ῥο-
δέω θρόνα» (Περβ. καὶ Θηριακ. 652). Ἐν
τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ.
455, ἐμνημονεύεται γρίφος ἐπὶ τῆς πτι-
σάνης ἔχων οὕτω

κρηθῆς ἀφλοίου χυλὸν ὀργάσας πτε.

Εὐστάθ. σελ. 1218, 30 «Παρ' οἷς κεῖται

καὶ ὅτι κριθὴ συνθέτως ἀφλοῖος ἢ πτισάνη, ἐφ' ἣ γρίφος οὗτος· κριθῆς ἀφλοῖου χυλὸν ὀργάσας πίε. Τί δέ ἐστι τὸ ὀργάσαι δηλοῦσιν οἱ τοῦ κωμικοῦ Ὀρνίθης» (Πρβ. καὶ σελ. 219, 24).

Πολυδεύκ. Ζ', 165 «κηρὸν τήκειν, ἀλεινέειν, χεῖν, λύειν, ἀνιέναι, ὀργάζειν, μαλάττειν» λέγεται δὲ καὶ πηλὸν ὀργάζειν».

Φρόνιχ. Σοφιστ. Προπαρ. σελ. 53, 31 «Ὀργάζειν πηλόν: τὸ διαβρέχειν» οὕτω γὰρ τὸ ὑγραίνειν οἱ ἀρχαῖοι λέγουσι.»

Ἡσύχ. «Ὀργάσαι: ἐτοιμάσαι. Καὶ τὸν πηλὸν ὀργάσαι φασίν, ὅ ἐστιν ἐτοιμάσαι, φυράσαι, βρέξαι, ἀναδεῦσαι» καὶ «Ὀργάσας: μαλάξας.»

Σχολ. Νικάνδρ. Ἀλεξ. 155 «Ὀργάζων δ' ἀντὶ τοῦ μιγνύων τὴν γῆν τὴν Παρθενίαν ἢ καταβρέχων ἐλαίῳ ῥοδίῳ»

Ψευδοηρωδιαν. σελ. 468 Πειρσ. «Ὀργάσαι ἐπὶ πηλοῦ, μάξαι ἐπὶ μάξης.»

Ὅτι δ' ἐτίθετο καὶ ἐπὶ δέρματος τὸ ὀργάζω ἰσοδυναμοῦν τῷ δέψω δηλοῦται σαφῶς ἐκ τῆς παρ' Ἡροδότῳ χρήσεως βιβλ. Δ', 64 «μετὰ δὲ σαρκίσας βοὸς πλευρῇ δέψει τῆσι χερσὶ, ὀργάσας δὲ αὐτὸ ἄτε χειρὸμακτρον ἔκτιται». Πρβ. Γαλην. Τόμ. ΙΗ', α, σελ. 436 «ὥσπερ, φησί, καὶ τὰ δέρματα τὰ εὐδελφτότατα, τουτέστι τὰ κάλλιστα μεμαλαγμένα, πλείστην ἐπίδοσιν ἔχει· καὶ γὰρ ὁ ποιητὴς ἐπὶ τοῦ μαλάξαι τὸ δέψῃσαι λέγει· κηρὸν δελφῆσας μελιηδέα». Τὸ κηρὸν δελφῆσας μελιηδέα, τουτέστι κηρὸν ὀργάσας, κεῖται ἐν Ὀδυσσεύει Μ, 49, ποιούμενος δὲ περὶ αὐτοῦ λόγον ὁ Εὐστάθιος γράφει σελ. 1710, 15 «Δελφῆσαι δὲ κηρὸν τὸ μαλάξαι ἀπὸ τοῦ δέψω δέψω, ἐξ οὗ καὶ βυρσοδέψης καὶ βοῆς, τουτέστι βύρσα, ἀδέψητος — Ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ σκύλαος δέψης (Γρ. σκυλαδέψης) κατὰ τοὺς παλαιούς καὶ σκυλάδεψος ὁ δέρματα δέ-

ψων, ἄλλα μέντοι παρὰ τὰς βύρσας». Πρβ. καὶ Φιλόστρατ. π. Γυμναστ. Γ' «ῥινοὺς γὰρ πιεσάτων βοῶν ἔχοντες ἱμάντα ἐργάζονται πυκτικὸν ὄξυν». Τὴν ὀρθὴν γραφὴν δέψοντες ἀποκατέστισεν ὁ Κόβητος ἐν τῷ περὶ Φιλοστρ. σελ. 39. Ἐκ τοῦ δέψω ἐσχηματίσθησαν τὰ ἐπίθετα ἀδέψητος καὶ εὐδέψητος καὶ τὰ ὀνόματα βυρσοδέψης (κακῶς παρ' Ἐπιφανίῳ Τόμ. Α', σελ. 157, 10 βυρσοδεύτης), ρακοδέψης, ῥινοδέψης (Ἡσύχ. «ῥινοδέψου: βυρσοδέψου»), σκυλάδεψος καὶ σκυλοδέψης, σκυτόδεψος καὶ σκυτοδέψης. Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 235, 43 «Γλαττοδέψειν: αἰσχροῦργεῖν». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Βουδεψῆϊον: τὸ βυρσεῖον». Πρβ. βυρσοδέψειον. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 187, 17 «οἶον—ιατρεῖον, ἱαμβεῖον, βυρσοδέψειον, ἐπισκοπεῖον». Ἄλλ' ἐν Δωρικῇ ἐπιγραφῇ ἀριθμ. 5594, 70 εὐρίσκεται γεγραμμένον «οὐ ποιησοῦντι δὲ βυρσοδέψιον». Περὶ τῶν εἰς ΙΟΝ καὶ ΕΙΟΝ τύπων θὰ γράψωμεν ἀκριβέστατ' ἀλλαχοῦ.

Παρατηρητέον δ' ὅτι πολλαχῶς παρεφθάρη τὸ ῥῆμα ὀργάζω καὶ τὰ κινήματα αὐτοῦ. Παρ' Ἡσυχίῳ φέρεται «Ὀράζειν: δεῦναι, μαλάσσειν» ἀντὶ τοῦ ὀργάζειν καὶ «Ὀργάσαι πηλόν: ἐτοιμον παρασχεῖν» ἀντὶ τοῦ ὀργάσαι. Παρ' Ἡροδότῳ Δ', 64 ἔχουσι τάντιγραφα οὐ μόνον ὀργάσας ἀλλὰ καὶ ὀργίσας καὶ ὀργήσας (Πρβ. καὶ Λέξ. Ἡροδ. «Ὀργίσας: μαλάξας»). Ἐν τῷ Θεαιτήτῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 164, γ' ἀναγινώσκεται κατὰ τοὺς κώδικας «ὅταν μὲν ὁ κηρὸς του ἐν τῇ ψυχῇ βαθύς τε καὶ πολὺς καὶ λείος καὶ μετρίως εἰργασμένος ἢ τὰ ἰόντα διὰ τῶν αἰσθήσεων κτέ.» ἢ «εἰργασμένος τὰ ἰόντα κτέ.» Ἄλλ' ἢ γνησίᾳ γραφῇ εἶνε «ὅταν μὲν ὁ κηρὸς του — μετρίως ὀργασμένος ἢ, τὰ ἰόντα κτέ.». Διεσώθη δ' ὑπό τε τοῦ σοφιστοῦ Τιμαίου Πλάτ. Λέξ.

σελ. 179 «Μετρίως ὀργασμένος: ἀντὶ τοῦ μεμαλαγμένος ἢ δεδευμένος» καὶ σελ. 281 «Ὀργασμένος: μεμαλαγμένος» καὶ ὑπὸ τοῦ Σουίδα «Ὀργασμένος: ἀντὶ τοῦ μεμαλαγμένος, ἀναδεδευμένος. Πλάτων Θεαιτήτῳ· ὅταν μὲν ὁ κηρὸς του ἐν τῇ ψυχῇ βαθύς τε καὶ πολὺς καὶ λείος καὶ μετρίως ὀργασμένος (ἢ). Ὀργάζειν δὲ κυρίως τὸ ταῖς χερσὶ τὸν πηλὸν ἀναδεῦναι καὶ φυράν». Ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Β', σελ. 344 ἔκειτο ἄλλοτε «ἵνα γοῦν ὀργισμένον τὸ σῶμα ἢ πρὸς τὴν φαρμακοποσίην». Ἐπάρχει δὲ καὶ γραφὴ ἀνωργισμένον. Ἄλλὰ τὸ ὀρθῶς ἔχον εἶνε «ἵνα ἀνωργασμένον τὸ σῶμα ἢ πρὸς τὴν φαρμακοποσίην». Γαλην. Τόμ. ΙΘ', σελ. 82 «Ἀνωργασμένον (ἀνωργισμένον): τὸ τε ἀναμεμαλαγμένον, ἐπειδὴ καὶ τὸ μαλάξαι ὀργάσαι, καὶ τὸ οἶον κτέ». Ἐν τοῖς τοῦ Ἐρωτιανοῦ φέρεται σελ. 16, 6 «Ἀνωργισμένον: ἦγουν τετελεσμένον» (Πρβ. καὶ Φοῆσιον Οἰκονομ. Ἱαποκρ. σελ. 42). Ἀποφαίνεται δ' ὁ πολὺς Κόβητος (Μνημοσ. 1860, σελ. 43) ὅτι δὲν ἔγραψεν ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἱππολύτῳ στίχ. 504:

καὶ μὴ σε πρὸς θεῶν, εὐ λέγεις γάρ, αἰσχρὰ δέ, πέρα προβῆς τῶνδ' ὡς ὑπείργασμαι μὲν εὐ ψυχὴν ἔρωτι.

ἄλλ' ὑπόργασμαι, τουτέστιν ὑπομεμαλαγμαι. Τοῦ ἐνεργητικοῦ ὑποργάσαι ἐπονήσατο χρῆσιν ὁ Ἱππώναξ παρ' Ἐρωτιανῷ σελ. 125, 1 (Πρβ. Μεινέκιον Χωλιαμβ. σελ. 127 καὶ Βέργκιον Ποιητ. Λυρ. σελ. 775 ἐκδ. γ'). Μετεβλήθη δὲ καὶ τὸ παρ' Ἀλλίφρονι Ἐπ.στ. Γ', ζ', 4 ἀναπυ καὶ γάρων καὶ ὄξος ἐργασάμενος» ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου (σελ. 127) εἰς τὸ ὀργασάμενος, περὶ οὗ γράφει ὁ Κόβητος (Var. Lect. σελ. 57) «ὀργασάμενος: Attici ὀργάσας». Ἄλλὰ περὶ τούτου ἀκριβέστερον ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

Ἐκ τῶν διελιχθέντων φανερόν, νομίζομεν,

καθίσταται ὅτι τὸ ῥῆμα ὀργάζω εἶχεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὴν δύναμιν τοῦ μαλάσσω, οἷον πηλὸν ὀργάζω, κηρὸν ὀργάζω, δέρμα ὀργάζω. Ἐπὶ τοῦ κηροῦ παρελαμβάνετο καὶ τὸ δέψω, ἀλλὰ συχνοτέρα χρῆσις αὐτοῦ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ δέρματος· ὅθεν βυρσοδέψης, κτλ. Ἐλέγετο δ' οὐ μόνον ὀργάζω πηλόν ἀλλὰ καὶ φυρῶ, ὡς καὶ φυρῶ ἢ δεῦω σταῖς, οἷον Ἡρόδ. Β', 36 «φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί, τὸν δὲ πηλὸν τῆσι χερσὶ» (Πρβ. καὶ Στράβ. σελ. 823 καὶ Γαλην. Τόμ. ΙΗ', α, σελ. 472, κτλ.). Εὐπολ. Ἀποσπ. 341 «εἰ μὴ κόρη δεύσειε τὸ σταῖς ἦθεος». Πρβ. καὶ Διονύσι. Ἀλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 1495 «ἀς ἀλφίτοις ζέας ἀναδεύσαντες προσέφερον τοῖς θύουσιν ἐπὶ κανῶν», κτλ. Εὐρίσκειται δὲ καὶ ἐφόρασε καὶ ἔδευσε παρὰ Πλάτωνι Τιμ. σελ. 73, ἐ καὶ μάττω, δεῦω, πέττω παρ' Ἀριστοφάνει Ἀποσπ. 266 καὶ τὸ δεῦσαι καὶ μάξαι παρὰ Ξενοφῶντι Οἶκον. Γ', 11.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ῥῆμα ὀργάζω δηλοῖ μαλάσσω, πᾶς τις εὐκόλως κατανοεῖ ὅτι καὶ τὸ ὄνομα ὀργασμός ἀναγκαιῶς ἐρμηνεύει τὴν ἐννοιαν τοῦ μαλαγμός ἢ μάλαξις. Ὁλως διάφορον τοῦ ὀργάζω εἶνε τὸ ὀργῶ, οὐδέποτε δ' ἐν τῇ φωνῇ τῶν Ἑλλήνων σύγχυσις αὐτῶν ἐγένετο. Ὅθεν κατ' οὐδένα τρόπον δύναται τὸ ὀργασμός νὰ παριστᾷ τὴν διάθεσιν τοῦ ὀργῶντος ἢ ν' ἀναφῆρηται ἐτυμολογικῶς εἰς τὸ ὀργῶ, ἐξ οὗ καὶ δύσκολον ἄλλως εἶνε, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἀδύνατον, νὰ σχηματισθῇ τοιοῦτος ὄνοματος τύπος. Περὶ τοῦ πλάσασμός καὶ ἄλλων τινῶν θὰ διαλάβωμεν ἀλλαχοῦ.

Πλὴν ἀλλ' ὁμως ὁ Γαληνός, πολυμαθέστατος ἰατρός ἀλλὰ πολλὰκις καταγελάστας σφαλόμενος, οὐδαμῶς ᾤκησε νὰ ὑπολάβῃ τὸ ὀργασμός παράγωγον τοῦ ὀργῶ γράφων Τόμ. Ις', σελ. 191 «Οὕτω καὶ

τῶν ὀργασμῶν βλέπειν δεῖ· ἐπὶ γὰρ τῶν ἐτοιμοτάτων εἰς ἔκκρισιν ἐπειγομένων τε πρὸς κένωσιν ὑγρῶν κατὰ πολλοὺς ἀφορισμοὺς φαίνεται χρώμενος τῇ ὀργᾷ φωνῇ (Γρ. «τῇ ὀργᾷ φωνῇ») ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν ὀργῶντων ζῶων. Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 916 «Δύναται δ' ἴσως, ὡς περ ᾤθησαν ἔνιοι, τὸ ὀργίσασθαι (Γρ. ὀργάσασθαι) ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν ὀργῶντων εἰρησθαι ζῶων — ἐπὶ γὰρ τῶν ἐτοιμοτάτων εἰς ἔκκρισιν ἐπειγομένων τε πρὸς κένωσιν ὑγρῶν ἐνταῦθα τε καὶ κατ' ἄλλους ἀφορισμοὺς φαίνεται χρώμενος τῇ ὀργᾷ φωνῇ» καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 82 «Ἀνωργατμένον: τό τε ἀναμεμαλαγμένον, ἐπειδὴ καὶ τὸ μαλάξαι ὀργάσαι, καὶ τὸ οἶον σπαργᾶν καὶ ὀργᾶν (Γρ. «καὶ τὸ οἶον σπαργῶν καὶ ὀργῶν»), ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ νοῦσων τῶ μείζονι» καὶ Ἑρωτικῶν σελ. 100, 19. Τὸ ὀργάσασθαι μνημονεύει ὁ Γαληνὸς ἐν Τόμ. ΙΘ', σελ. 128 γράφει «Ὀργάσασθαι: ἀναμίξαι, συγκεράσαι». Πρβ. Κόβητον *Μνημοσ.* 1860, σελ. 35 καὶ Ἑρμερίσιον Ἰπποκρ. Τόμ. Β', σελ. IV.

Περὶ τοῦ ῥήματος ὀργᾶ πολλὰκις ἐποιήσατο λόγον ὁ Γαληνὸς καὶ ἰκανῶς πῶς τὴν δύναμιν αὐτοῦ παρέστησεν, οἷον Τόμ. Θ', σελ. 584 «Τὸ μὲν δὴ ὀργᾶν κυρίως μὲν ἐπὶ τῶν ζῶων εἴθισται λέγεσθαι τῶν ἐπειγομένων χρῆσθαι συνουσίᾳ· μετενήνεκται δὲ νῦν ἐπὶ τὰ κατεπείγοντα καὶ κινούμενα ταχέως νοσήματα, καὶ μάλιστα ἐπειδὴν ἐρεθίζεται πῶς ἢ τοῦ κάμωντος αἰσθησις ὑπὸ τῆς τῶν ὑγρῶν τε καὶ πνευμάτων ἀτάκτου κινήσεως» (Πρβ. καὶ Τόμ. Ις', σελ. 260). Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 441 «τὸ δ' ὀργᾶν ἀπὸ τῶν ὀργῶντων ζῶων μετενήνοχεν ἐπὶ τοὺς χυμοὺς· καθ' ὃν γὰρ τρόπον ἐκεῖνα ἡσυχάζειν οὐ δύνανται γαργαλιζόμενά πῶς καὶ κινούμενα καὶ διανιστάμενα πρὸς τοῦ πάθους, οὕτω καὶ οἱ χυμοὶ πολλάκις ἐν κινήσει σφοδρότερα καὶ μεταρρῦσει μορίων εἰς μό-

ρια κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ἐνοχλοῦσι τὸν ἄνθρωπον κινούμενους καὶ γαργαλιζόντες καὶ ἡσυχάζειν οὐκ ἐπιτρέποντες» (Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 352). σελ. 653 «Οὐ μὴν οὐδ' ἐν τούτῳ πάσας ὅσαι δέονται καθάρσεως ἐπιτρέπει καθαίρειν, ἀλλ' ἢν ὀργᾷ, φησί, τουτέστιν ἐπειγῆται· μετενήνεκται γὰρ ἀπὸ τῶν ὀργῶντων ἐπὶ συνουσίαν ζῶων ἢ προσηγορία. Ὅταν οὖν κινῶνται τε καὶ φέρονται πάντῃ τοῦ σώματος οἱ πλεονάζοντες χυμοὶ μηδέπω καθ' ἓν τι μόριον ἐστηριγμένοι, τῆνικαῦτα πρὸς τὴν ἀπόκρισιν αὐτῶν ἢ φύσις ὀργᾷ καὶ δεῖται πῶς ὀρέζοντος χεῖρα καὶ ποδηγήσοντος αὐτὴν τὴν ὀργᾷ ἐπὶ τὴν γαστέρα». σελ. 668 «Εἰρηταί μοι καὶ πρόσθεν ὅτι τὴν ὀργᾷ φωνὴν (Γρ. «τὴν ὀργᾷ φωνήν») ὁ Ἰπποκράτης ἀπὸ τῶν ζῶων μετενήνοχε τῶν ἐπειγομένων χρῆσθαι συνουσίᾳ φυσικὴν τινα ταύτην ἐπιθυμίαν ἰσχύοντων αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ σπέρματος ἀπόκρισιν· ἐδείχθη γὰρ ἐν τοῖς περὶ σπέρματος λόγοις καὶ τὸ θῆλυ κατὰ τὰς συνουσίας σπερμαῖνον. Ὅταν οὖν ἦτοι γε ἐν ὄλῳ τῷ σώματι παραπλησία τῆδε γένηται τῆς φύσεως ὀργῆ πρὸς ἀπόκρισιν τῶν περιττῶν ἢ εἰ καὶ μὴ καθ' ὄλον, ἀλλά γε κατὰ τὰ κυριώτατα μέρη, τὸ τοιοῦτον ὁ Ἰπποκράτης ὀργᾷ ὀνομάζειν εἴωθεν» (Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΓ', σελ. 161 καὶ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 559).

Τὸ ὀργᾷ ἐτάττετο μὲν κυρίως ἐπὶ τοῦ πολὺν χυμὸν καὶ ἰκμάδα ἔχοντος ἢ τοῦ πλήρους ὄντος ζωτικῆς δυνάμεως καὶ ἀκμῆς ἢ τοῦ σφριγῶντος καὶ ἐπειγομένου πρὸς συνουσίαν (Πρβ. καὶ σπαργᾷ, θυῶ, σκυζῶ, οἰστρῶ, καπρῶ), παρελαμβάνετο δὲ καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ τοῦ ἰσχυρῶς φερομένου ἐπὶ τι ἢ σφοδρὰν ὀργᾷ πρὸς τι ἔχοντος, κτλ. Πολυδεύκ. Α', 230 «Ἐπὶ φύτων καὶ δένδρων καρποφόρων ἔρεϊς ἀκμάζει, ὀργᾷ, σπαργᾷ, βρύει». Ἡσύχ. α' Ὀργᾷ: ἐπιτετα-

μένως ἐπιθυμεῖ· δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἀκμάζειν» καὶ α' Ὀργᾷ: ἐπιθυμῶν, ὀρεκτικῶς ἔχων» καὶ α' Ὀργᾷσαν: ἐπιθυμοῦσαν» καὶ α' Ὀργᾷ (Γρ. ὀργᾷ): οἰστρεῖ, γαυριᾷ ἢ πρὸς συνουσίαν ἐπειγεται ἢ κατεπείγεται» καὶ α' Ὀργῶν: ἐπεθύμουν» καὶ «Κατοργᾷ: ὑπερακμάζειν». Φώτ. α' Ὀργᾷ: τὸ ἐπιγεσθαι· καὶ κατοργᾷ: τὸ κατεπείγειν» καὶ α' Ὀργῶσα: ἐπιθυμοῦσα ἢ μανιώσα», κτλ. (Ἴδε Ἑρμερίσιον *Τιμ.* σελ. 193. Ἰακώφιον *Pers. Advers.* σελ. 286. Βαίριον *Πλουτ. Φιλοποιμ.* σελ. 38. Πρβ. καὶ Ἑρμερίσιον Ἰπποκρ. Τόμ. Α', σελ. 507). Οὐδένα δὲ λανθάνει τὸ πλασματώδες ἐκεῖνο διήγημα, καθ' ὃ ὁ Ἡρόδοτος εἶπε πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Θουκυδίδου «ὦ Ὀλορε, ὀργᾷ ἢ φύσις τοῦ υἱοῦ σου πρὸς μαθήματα» (Μαρκελλ. βί. Θουκ. 54 Πόππ.) ἢ «μακαρίζω σε, ὦ Ὀλορε, τῆς εὐτεκνίας· ὁ γὰρ σὸς υἱὸς ὀργῶσαν ἔχει τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ μαθήματα» (Σουῖδ. λ. ὀργᾷ καὶ λ. Θουκυδίδης. Πρβ. καὶ Φώτ. Βιβλ. σελ. 19, 41). Ἐν τῷ Οὐϊνδοβ. Λεξικῷ σελ. 130, 16 ἀναγινώσκεται α' Ὀργῶ: ἀντὶ τοῦ ἐπιθυμητικῶς κενήναι. Ἡρόδοτος· ὁ γὰρ σὸς υἱὸς ὀργῶσαν ἔχει τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ μαθήματα».

§ 3. Σιτοπομπία διὰ τοῦ Ι, οὐχὶ σιτοπομπία διὰ τοῦ EI.

Ἐκ τοῦ ῥήματος πομπεύω σχηματίζεται τό τε παρὰ Πλάτωνι ἀπαντῶν ὄνομα πόμπεισις καὶ τὸ παρ' ἄλλοις εὐρισκόμενον πομπεία, ὅπερ φυσικώτατα διφθογογραφεῖται. Ἄλλ' οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει τῆς διὰ διφθόγγου ἐκφορᾶς τοῦ σιτοπομπία, ὅπερ ὡς ἐκ τοῦ σιτοπομπός παραγόμενον ὀφείλει νὰ γράφηται δι' ἀπλοῦ Ι. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἂν οἱ βιβλιογράφοι παραφθεῖρωσιν αὐτὸ ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν παλαιῶν μεταρρυθμιζόντες πρὸς τὸ πομπεία. Πρβ. Δημωσθέν. σελ. 254, 87. σελ. 307, 241.

σελ. 326, 301 (σελ. 671, 155) καὶ Θεμιστ. σελ. 221, β'.

Ἐὐθὺς ἀναγινώσκεται παρὰ τῷ Δημητρίῳ περὶ Ἑρμην. 92 αὐτὸν ἂν τὴν τοῦ σίτου κομιδὴν σιτοπομπίαν λέγῃς· πολὺ γὰρ οὕτω μείζον. Τάχα δ' ἂν καὶ λυθέντος ὀνόματος εἰς λόγον ἕτερον τρόπον μείζον γένοιτο, οἷον σίτου πομπὴ ἀντὶ σιτοπομπίας» καὶ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Β', σελ. 271 «τῆς δὲ σιτοπομπίας οὐ χρῆν προῖδειν ὅπως ἔσονται κύριοι» (Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 562).

Παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ ἔκειτο ἄλλοτε ἐν μὲν βιβλ. ΙΑ', 55 «ἄμα δὲ τῆς σιτοπομπείας ἐπιλιπούσης» καὶ Κ', 29 «τὴν μὲν οὖν σιτοπομπίαν διεκώλυε», ἐν δὲ βιβλ. ΙΕ', 34 «παραφυλάξοντα τὴν σιτοπομπίαν», ἐν δὲ βιβλ. ΙΓ', 88 «καὶ τῶν σιτοπομπίων ἀποκλείοντες» καὶ ΚΑ', 12 «τῶν ἀπὸ τῶν Σαρδῶν καὶ Σικελῶν σιτοπομπίων». Ἐποιήσατο δ' ὁ Οὐεσσαλίγγιος εἰς τὸ χωρίον «καὶ τῶν σιτοπομπίων ἀποκλείοντες» τὴν παρατήρησιν τήνδε «In Eclog 12 L. XXI, εἶργειν τῶν σιτοπομπίων. At τῆς σιτοπομπείας ἐπιλιπούσης Lib. XIV, 35. Ergone et hic τῶν σιτοπομπίων rectius erit? Equidem non reicerem, modo Codd. praeirent». Ἡ ὀρθὴ γραφὴ ἀναντιλέκτως εἶνε σιτοπομπίων, τῶν δὲ κωδίκων οὐδὲν φροντιστέον, ὅταν πρόκειται περὶ τόνισμοῦ. Πολλὰ ἐν αὐτοῖς εὐρίσκονται ὅμοια τῷ σιτοπομπίων, οἷον κοχλίων, τροχιλίων, ἀπαρχτίων, μηλέων, πυρφύρων, ἐσχάρων, κτλ. (Πρβ. καὶ Λόγ. Ἑρμ. Τόμ. Β', σελ. 22)· ἔτι δὲ ἐδάφων, κελύφων, κτλ.

Παρὰ Δίωνι τῷ Κασσίῳ ΔΘ', α', 4 φέρεται κατὰ τὰντίγραφα ἀεπεχείρησαν τὴν τε γέφυραν καταλαβεῖν καὶ τὴν σιτοπομπίαν — ἀφελῆσθαι, περὶ οὗ γράφει ὁ Ρεῖμαρος σελ. 190 «paulo ante σιτοπομπίαν forte scribendum velut usitatus Dionis».

Πρβ. σελ. 39, 25 «καὶ ἡ σιτοπομπὴ παντελῶς ἀπεκέλειστο». σελ. 548, 15 «τῆς σιτοπομπῆς ἐστέρητο». σελ. 816, 62 «καὶ τὴν σιτοπομπὴν τῶν Ῥωμαίων ἐνδρεύοντες ἐκώλυον». Τῷ Ῥεμάρφ ἠκολούθησε καὶ ὁ Στουρτζιός Τόμ. Δ', σελ. 477 (Πρβ. καὶ σελ. 264). Ἄλλ' ὁ Δ. Δινδόρφιος ἀποκατέστησε πανταχοῦ παρὰ τῷ Κασσίῳ τὸν ὀρθῶς ἔχοντα τύπον ἥτοι τὸν διὰ τοῦ I προενηνεγμένον.

Νομίζομεν δ' ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Ψελλοῦ αὐτὸ μέχρι δὲ τούτου κατεστρατήγει τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ καὶ τὰς ναῦς ἀπέχων, ὁπόσαι εἰς τὸ πομπεῖον ἐτύγχανον ἱκαναί, κτέ.», περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Ἐπισημῶν Τόμ. Γ', σελ. 680, ἐπανορθοῦται κάλλιστα, ἀν μεταγραφῇ ἀπόσαι εἰς σιτοπομπῆν ἐτύγχανον ἱκαναί».

Ὁμοίως τῷ σιτοπομπῆ εἶνε ἐσχηματισμένον τὸ κριθοπομπῆ. Ἡσυχ. «Ῥοίκου κριθοπομπῆ: Ἐρατοσθένους ἐν τῷ ἐνάτῳ τῶν Ἀμαθουσίων βασιλεῖα τοῦτον αἰχμάλωτον γενόμενον, εἶτα ὑποστρέψαντα πρὸς ἑαυτὸν, τῇ πόλει Ἀθηναίων κριθᾶς ἐκπέμψαι φησίν». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα εἶνε γεγραμμένον Ῥοίκου κριθοπομπῆ ἀντὶ τοῦ Ῥοίκου.

Θαυμαστὸν ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐξέδωκεν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Ἀποδείξει τοῦ Εὐσεβίου Ε', 5 (σελ. 284, 17) «ἢ διὰ θυτικῆς ἢ δι' ὄνειροπομπῆς ἢ διὰ κληδόνων». Ὁ ἀνὴρ εἶνε ἐμπειρότατος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ εὐκόλως, νομίζομεν, πείθεται ὅτι δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ἑλληνιστὶ ὄνειροπομπῆ. Τὸ ἐπίθετον ὄνειροπομπῆς, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη τὸ ὄνειροπομπῆ, εὐρίσκειται καὶ παρ' ἄλλοις καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ λέγοντι Τόμ. ΙΒ', σελ. 251 α τῶν δὲ καλουμένων φίλτρων, ἀγωγίων, ὄνειροπομπῶν τε καὶ μισήτρων».

Πρβ. καὶ εὐθυπομπῆς, ἱεροπομπῆς, νεκροπομπῆς, ψυχοπομπῆς (εὐπομπῆς καὶ παθητ. θεόπομπῆς, ταχύπομπῆς, τηλέπομπῆς ἔτι δὲ ὠκυπομπῆς — ὠκύπομπῆς, περὶ οὗ ἀλλαχού). Ἐκ τοῦ ψυχοπομπῆς παρήχθη τὸ ψυχοπομπεῖον (Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 555, γ' καὶ σελ. 560, ε'), ᾧ ἐμπερὲς τὸ σιτοπομπεῖον (Στράβ. σελ. 311).

Οὐδένα λόγον ἐν τῷ παρόντι ποιούμεθα οὔτε περὶ τῆς γραφῆς τοῦ ὀνόματος προπομπῆ — προπομπῆ οὔτε περὶ τῆς γνῶμης, καθ' ἣν σιτοπομπῆ μὲν λέγεται ὅταν ὁ σῖτος κομίζεται διὰ θαλάσσης, ἐπισιτισμὸς δ' ὅταν κατὰ γῆν.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ἐκ τῆς ἀνεκδότου λογοδοσίας¹ τῶν κατὰ τὴν Α' περίοδον τῆς ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἀναμνήσεων ἐπιτροπῆς πεπραγμένων.

ΥΠΟ

ΓΕΩΡ. Π. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου αὐτῆς.

Δέκα ἀκριβῶς, ἀδελφοί συνεργάται, παρῆλθον μῆνες ἀφ' ἧς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὑπερτάτου ἐνθουσιασμοῦ, αἱ εὐγενεῖς τῶν σπουδαστῶν τοῦ ἡμετέρου ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καρδίαι ἀπεφάσισαν ὅπως προσφέρωσι χεῖρας συνεργάτιδας εἰς τοὺς εὐέλπιδας μαθητὰς τῶν γυμνασίων τῆς πόλεως ταύτης, ἀγωνιζομένους ὑπὲρ πατριωτικῆς καὶ εὐγενοῦς ιδέας.

Ἡ εὐγενὴς καὶ πατριωτικὴ αὕτη ιδέα, ἡ

¹ Ἡ λογοδοσία αὕτη ἀπηγγέλη κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 20 Φεβρουαρίου 1877 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσού».

πηγάσσα ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ὑπὲρ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Κρέμου, ἦτο ἡ ἀνέγερσις μνημείου εἰς τὸν προσφιλεῖ πρωτομάρτυρα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Ἀθανάσιον Διάκον.

Αἱ εὐγενεῖς τῶν μαθητῶν τῶν γυμνασίων καρδίαι, ἐμπνευσθεῖσαι ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, παρὰ ποτε ζωηρότερον ἠσθάνθησαν τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς δωρήσαντας ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν.

Ἡ ἐμπνευσις ἐξηκολούθει ἀρρενωπῆ ἐπιτεταμένη καὶ ἡ διάνοιά των ἐστράφη περὶ τὴν ἀκρόασιν καὶ μελέτην τῆς ἱστορίας τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν πατέρων μας. Καὶ ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ἀπήνησεν ἡ ἐνθουσιῶσα νεότης τὸν προσφιλεῖ ἐκείνον μάρτυρα καὶ μετὰ παθαινομένης καρδίας διέτρεξε τὰ κατ' αὐτὸν καὶ μετὰ εὐέλπιδος ὀφθαλμοῦ παρηκολούθησε τὴν γενεάν αὐτοῦ.

Θλιβερόν ὑπέβλεπε τῆς μακρᾶς ταύτης μελέτης τὸ συμπέρασμα, συμπέρασμα ἱκανὸν νὰ πληρώσῃ θλίψεως καὶ τὴν καρδίαν τοῦ μᾶλλον ἀναισθητοῦ.

Ἄταφος ἐκοιμᾶτο ὁ πρωτομάρτυς οὗτος τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ μόνος του ἀπόγονος κατηναλίσκετο καλλιέργων, ὅπως πορισθῇ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, τὴν γῆν ἐκείνην, ἣν ἐπότισεν ὁ ἔνδοξος καὶ περιφανὴς αὐτοῦ πρόγονος διὰ τοῦ ἁγίου του αἵματος.

Ναί, φίλοι συνεργάται, ἄταφος ἐκοιμᾶτο ὁ ἡμίθεος οὗτος τῶν νεωτέρων χρόνων, ὡς ἄταφος κοιμᾶται ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Κυριακούλης, ὁ Παπαφλέσας, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν καὶ τόσοι ἄλλοι ἔνδοξοι καὶ περιφανεῖς πρόμαχοι τῆς πατρίδος.

Ἡ Ἑλλάς ἐλησμόνησε τὸν μαρτυρικὸν βίον τῶν τέκνων τῆς τὴν ἡρωϊσμόν, τὴν αὐταπαρνήσιν, τὴν θυσίαν ἐκάλυψεν ἡ ἀναισθησία καὶ ἡ ἀγνωμοσύνη! ἡ ἀναισθησία καὶ ἡ ἀγνωμοσύνη τῶν μεταγενεστέρων!

Ἡ σύγχρονος ἱστορία θ' ἀναφέρῃ ὅτι διηνοίχθη ἔνεκα μωρῶν πολιτικῶν ἀντεκδικήσεων ὁ πενιχρὸς τοῦ Βότζερν τάφος καὶ ἀνεμοχλεύθησαν καὶ διεσκορπίσθησαν τὰ ὀστά του, ὅτι περιουρεῖται τὸ εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐν Δραγατσάνῳ πεσόντων κενοτάφιον, ὅτι δύο μόνον ἄσχημοι καὶ ἀλάξευτοι λίθοι δεκνύουσιν εἰς τὸν διαβάτην τὸν τόπον ὅπου κεῖται ὁ Καραϊσκάκης, ὅτι ἐπετράπη ἐπὶ τοῦ μέρους ἐνθα ἐροίφθη τὸ σῶμα τοῦ Διακίου καὶ κεῖνται ἤδη τὰ ὀστά αὐτοῦ ν' ἀνεγερθῇ σφαγεῖον, ὅτι πλάξ συντετριμμένη καὶ παραχωθεῖσα καλύπτει τὴν ἀπαράμιλλον τοῦ Κυβερνήτου καρδίαν καὶ τόσας ἄλλας βαρβάρους πράξεις, δι' ἃς ἤθελέ τις φριξέει, ἔστω καὶ ν' ἀναγνώσῃ ἐξιστορουμένας ὑπὸ τοῦ μᾶλλον τερατολόγου τῶν μυθιστοριογράφων!

Μὴ δὲ θίξωμεν, πρὸς Θεοῦ, τὸ ζήτημα, ποίαν διαγωγὴν ἔδειξεν ἡ Ἑλλάς πρὸς τοὺς ἐπιζήσαντας τῶν ἀγωνιστῶν καὶ πρὸς τὰς χήρας καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐν ταῖς μάχαις ἐνδόξως πεσόντων.

Μὴ τὸ θίξωμεν, λέγω, διότι ἡ σήμερον ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ τελουμένη ἐορτὴ θὰ μεταβληθῇ εἰς πένθημον συνάθροισιν.

Ἄρκει μόνον ν' ἀναμνησθῶμεν τῆς εἰς θάνατον καταδίκης τοῦ Κολοκοτρώνη, τῆς πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Διακίου ἐξαδράχμου μνημιαίας βοήθειας!

Εἶπατέ μοι, τοιαῦτα θλιβερά συμπέρασματα, ἐξαρόμενα ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἦτις εἶναι ἱκανὴ καὶ τὰς μᾶλλον κεκαρωμένας ψυχὰς νὰ ἐξεγείρῃ εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν, καὶ τὰς μᾶλλον σκληρὰς καὶ κακοτρόπους καρδίας νὰ τρέψῃ πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς, εἶπατέ μοι, λέγω, ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἐνθουσιῶσιν τὴν καρδίαν τῶν νεαρῶν μαθητῶν;

Ἄδύνατον! καὶ τὸ παράδειγμα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας.

Ἐν τῷ ἄμα, ὡς ἀληθεῖς τῆς νέας γενεᾶς ἀπόστολοι, ταχθέντες ὑπὸ τὸν ἄξιον καὶ πλήρη ἱστορικῆς ἐμπνεύσεως καθηγητὴν κ. Γεώργιον Κρέμον ἐτέλουν ὡς προοίμιον τῆς μεγάλης αὐτῶν ἐθνικῆς ἐργασίας μνημόσυνον θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ ἐνδόξου θανάτου τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

Τίς, παρευρεθείς κατὰ τὰς δύο ταύτας ἑορτὰς, ἠδυνήθη νὰ μὴ συγκινηθῆ μέχρι δακρύων βλέπων τοὺς νεαροὺς ἐκείνους πολίτας ὑψοῦντας μέτωπον ἀληθῶς ἐλληνικὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς τὰ πάντα κατακλυζούσης πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἡμῶν διαφθορᾶς, βαδίζοντας ὑπὸ σεμνῆν σημαίαν τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος; τίς δὲν θὰ πῦχετο κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην ὅπως τὰ ἄθῳα τῆς ἐλληνίδος νεότητος αἰσθήματα διευθύνωνται πάντοτε ὑπὸ ἀληθοῦς ἐθνικοῦ πνεύματος! τίς δὲν ἤθελε προῖδει τὰ ἐκ τούτου εὐάρεστα ἀποτελέσματα!

Καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ νεότης τῶν γυμνασίων ἐνθυμηθεῖσα τὸν μαρτυρικὸν τῶν πατέρων τῆς βίον, ἀναμνηθεῖσα τὸν ἠρωϊσμὸν αὐτῶν, τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὴν θυσίαν ὁλοκλήρου τῆς ἀγίας ἐκείνης γενεᾶς, τῆς δωρησάτης ἡμῖν τὸ πολυτιμότερον ὅλων τῶν ἀγαθῶν, τὴν ἐλευθερίαν, ἀνέγραψεν ἐπὶ τῆς σημαίας τῆς «*Διατήρησις καὶ μετάδοσις τῶν Ἐθνικῶν Ἀναμνήσεων*» ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἂν τὰ ἔθνη ζῶσι καὶ μεγαλύνονται διὰ τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν ἀναμνήσεων, ἡ Ἑλλάς, ἡ ἔχουσα ἐθνικὰς ἀναμνήσεις, ὅποιας οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἔχει, ὀφείλει ὡς κειμήλια πλούτημα νὰ διαφυλάττῃ αὐτὰς καὶ ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην νὰ τὰς παραδίδῃ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν!

Καὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἐργασίαν, τὴν ἀστόργως παραμεληθεῖσαν ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸς ἐλληνικῶν κυβερνήσεων, προσέφερε μετὰ γενναῖο φρονος καρδίας τὰς ἀγνάς τῆς

χειράς, νομίζουσα ὅτι οὕτω προσφέρει ἐλάχιστον φόρον μεγίστης ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἐλευθερωτὰς ἡμῶν καὶ ἐκπληροῖ ὀφειλόμενον πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον.

Ἀληθῶς, ἡ ἐλληνὶς νεότης οὕτω σκευθεῖσα, δὲν ἠπατήθη.

Εἶναι οἱ χρόνοι, καθ' οὓς εὐγνωμότως ὁ Ἄγγλος ἀποκαλύπτεται πρὸ τοῦ ἀνδριάντου τοῦ Ῥοβέρτου Πήλ καὶ ὁ αἰσθηματίας Ἴταλὸς ἐκκενοῖ τὸ βαλάντιόν του ὑπὲρ ἀγορᾶς τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐφ' οὗ τὸ πρῶτον συνέθεσεν ὁ Βελλίνης καὶ ὑπὲρ διατηρήσεως τῆς οἰκίας ἐν ἣ ὁὗτος κατόκει.

Ἄλλ' ἡ Ἑλλάς, τὴν οἰκίαν ἐν ἣ ὁ Βύρων κατόκεισεν ἀφῆκε νὰ ἐρεπιπωθῆ, τὸν δὲ μῦθον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἠνδραγάθησε καὶ ἀνηκούστους ἐτέλεσεν ἠρωϊσμοὺς ὁ Παπαδιαμαντόπουλος, κατέρριψεν ὅπως διὰ τῶν αἱματοβαρῶν του λίθων ἀνεγείρει μικρὰν τινα γέφυραν, ἣτις εὐτυχῶς κατέπεσεν εἰς τὴν πρῶτην τῶν ὑδάτων ῥοήν καὶ οὕτω τὸ ἐπὶ τῶν λίθων ἐκείνων ἀπεξηραμμένον ἄγιον αἷμα τῶν μαρτύρων δὲν μιάινεται πλέον ὑπὸ τῶν οὕρων τῶν ἀγνωμόνων καὶ ἀαισθητῶν ἀπογόνων!

Ἄλλ' ἄρα γε, τὸ κλειδοκύμβαλον τοῦ Βελλίνης δύναται ποτε νὰ ἐξισωθῆ πρὸς τὰ ὄστα τοῦ Διάκου, τὴν καρδίαν τοῦ Κυβερνήτου, τὴν ἀνάμνησιν τοῦ Ἱεροῦ Λόγου!

Ἴδού λοιπόν, φίλοι μου, ὅτι ἡ ἐλληνὶς νεότης, ἐργαζομένη ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἀναμνήσεων, δὲν ἀπατάται νομίζουσα ὅτι ἐλάχιστον οὕτω προσφέρει φόρον μεγίστης ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἐλευθερωτὰς ἡμῶν.

Οὐδόπως δ' ἐπίσης ἀπατάται νομίζουσα ὅτι ἐργαζομένη ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἀναμνήσεων ἐκπληροῖ καθήκον ὀφειλόμενον πρὸς τὴν πατρίδα, καθότι ἂν αἱ ἐθνικαὶ ἀναμνήσεις τῆς ἐνδόξου ἱστορίας τῶν ἡμετέρων

προγόνων, τοῦ πολιτικοῦ τούτου ζωπύρου παντὸς ἔθνους, ὑπῆρξαν τὸ ὄρητήριον τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. αἱ ἐθνικαὶ ἀναμνήσεις τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἠνωμένοι μετὰ τῶν ἱστορικῶν ἀναμνήσεων τῶν προπατόρων δὲν θὰ ἦναι ἄρα γε τὸ νέον ὄρητήριον τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος μεγαλείου!

Ἰπὸ τοιούτων ἰδεῶν ἐμφορουμένη ἡ Ἑλληνὶς τῶν γυμνασίων νεότης μετὰ Οὐάρρους ἐρρίφθη εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως καὶ μετάδοσεως τῶν ἐθνικῶν ἀναμνήσεων ἀγῶνα.

Ἡ νεανικὴ τις παλάμη ἐζήτει ἤδη τὸν ὄβολον τοῦ Πανελληνίου ὑπὲρ ἀνεγέρσεως μνημείου τοῦ προσφιλοῦς πρωτομάρτυρος τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας Ἀθανασίου Διάκου.

Καὶ πολὺς δὲν παρήλθε χρόνος καὶ ἡ χεὶρ τῆς ἤρπασε τὸν μόνον τοῦ Ἀθανασίου Διάκου ἀπόγονον, τὸν Κωνσταντῖνον Διάκον, ἐκ τοῦ ἀρότρου καὶ τῆς ἀζίνης — τὰ μόνον μέσα τὰ ὅποια ἡ ἀχαριστία τῶν νεωτέρων χρόνων τῷ ὑπεδείκνυον ὡς μέσα συντηρήσεως — καὶ τὸν ἐρριψεν ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς πρωτεύουσας τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Καὶ ἐνῶ πρὸς ταῦτα εἰργάζετο μετὰ ζήσεως, ἐδημιούργει τὴν *Συλλογὴν τῶν ἐκδομένων καὶ ἀνεκδότων ποιημάτων καὶ ἐξέδιδε τὸ πρῶτον αὐτῆς τεύχος, ἐν ᾧ ἀνεδημοσιεύθησαν οἱ λησμονηθέντες τοῦ δημοτεροῦς τῆς Τριπόλεως ῥαψωδοῦ στίχοι, ἡ διὰ πολιτικῶν στίχων ἱστορία, γεωγραφία καὶ ἠθικὴ κατάστασις τῆς Μάνης τοῦ Νικητῆ, ἡ τοσοῦτος τυχούσα ἐν Εὐρώπῃ διαπρεπεῖς ἐκδότας καὶ ἐν Ἑλλάδι οὐδένα, καὶ τὰ στιχογραφήματα ποιητοῦ τινος, οὐτινοῦ τὸ ὄνομα δὲν διεσώθη.*

Αἱ εὐγενεῖς καὶ πατριωτικαὶ αὐταὶ πράξεις ὑπῆρξαν τὸ εὐγενὲς σάλπισμα τῆς γενναίου φρονος ἐκείνης στρατειᾶς, δι' οὗ ἐκάλει

συνεργάτας ὑπὲρ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἔργου ὅπερ ἐπόκειτο νὰ ἐπιτελέσῃ.

Τίς ἠδύνατο νὰ μὴ ὑπακούσῃ εἰς τὴν γενναίαν ἐκείνην φωνήν; τίς ἠδύνατο ν' ἀρνηθῆ τὴν συνδρομὴν του εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοιαύτης ἱερᾶς ἰδέας; τίς Ἑλλήν, ὡς φιλόπατρις στρατιώτης, δὲν ἤθελε ταχθῆ ὑπὸ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο σύμβολον, τὸ ὁποῖον ἡ πατρίς ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς ἀγνάς τῆς ἐλληνίδος νεότητος χεῖρας;

Ἴδού τὰ αἰσθήματα τὰ ὅποια, φίλοι συνεργάται, ἐγεννήθησαν ἐν τῇ καρδίᾳ σας κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, καθ' ἃς οἱ διάδοχοι ἡμῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις ἐδωλοῖς ἠγωνίζαντο ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἀναμνήσεων καὶ τὰ ὅποια σας παρώτρυνον νὰ συγκροτήσῃτε τὴν ἐκ φοιτητῶν ἐπιτροπὴν, ἣτις νὰ προσφέρῃ χεῖρας συνεργάτιδας εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἐκείνους ἐργάτας, ἐκ μέρους τῶν σπουδαστῶν τοῦ ἀνωτάτου τῆς πατρίδος ἐκπαιδευτηρίου.

Ἐκτοτε δέκα ὅλοι παρήλθον μῆνες ἐκτοτε ὁλόκληρος ἔρρευσε βίος, βίος πλήρης θελγήτρων, πλήρης εὐγενοῦς νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Οὐδεὶς ἐπέποιθε εἰς ἡμῶν θὰ λησμονήσῃ ποτὲ τὰς ὠραίας τοῦ βίου του ἐκεῖνας ἡμέρας, καθ' ἃς ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ καὶ συμπνοίᾳ, μετὰ τῶν εὐγενῶν μαθητῶν συνεργάσθημεν ὑπὲρ μεγάλης ἰδέας, δι' ἣν συνεργόμενοι εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ προσφιλοῦς ἠέτου, ὡς ἀπεκαλοῦμεν τότε τὸν ἀγαθὸν τῆς ἰδέας ταύτης εἰσκητὴν κ. Γ. Κρέμον, ἐκοινοποιοῦμεν πρὸς ἀλλήλους τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν μας καὶ μετὰ πατριωτικῆς ὑπερηφανείας ἠκούσαμεν, ὡς ἠμοιβῆν, ἐκ τοῦ στόματός του, σελίδας τινὰς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας μετὰ χάριτος ἀναλυσομένης, καθ' ἃς, μεταβληθέντες εἰς εὐγενεῖς ἐπαίτας, ἐκρούσαμεν τὰς θύρας τῶν συμπολιτῶν μας, ἐπικαλούμενοι τὴν συνδρομὴν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ μας.

καθ' ἃς συναπαντώμενοι εἰς τὰς οὐδούς ἐχαι-
ρετώμεθα ἀπαγγέλοντες τὸ ὠραῖον δίστιχον
τοῦ προσφιλοῦς ποιητοῦ:

Ἔνα καντήλι, φίλοι μου, καὶ λίγο μόνον λάδι.
Νὰ μὴ κοιμάται ὁ ἀρχηγὸς τῆ νύχτα ἔς τὸ σκοτάδι.

Τὸν ὠραῖον τοῦτον βίον, φίλοι συνεργά-
ται, ἐπιτρέψατε εἰς ἐμέ, τὸν ὁποῖον ἡ ψῆ-
φός σας, ἐν τῷ μέσῳ τόσων ἰκανωτέρων ἐμοῦ
συναδέλφων, ἐκάλεσεν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς
ἡμετέρας ἐπιτροπῆς, ἐκπληροῦντα τὸ ὕστα-
τον τῶν ἐμῶν καθηκόντων, ἢ ἀνακεφαλαι-
ώσω ἐν ὀλίγοις.

Ἰδοῦ, φίλοι συνεργάται, τὸ ἀποτέλεσμα
τῶν ἐπὶ τῆς ἐμῆς διοικήσεως ἐνεργειῶν τῆς
ἡμετέρας ἐπιτροπῆς.

Εὐτυχῆς ἐγὼ, ἐάν τοιοῦτο κοινοποιῶν ὑμῖν
σήμερον ἀποτέλεσμα ἐνεργειῶν ἀνταποκρίνομαι
εἰς τὰς ἡμετέρας προσδοκίας τὰς γεννηθείσας
ἐν τῇ εὐγενεῖ ὑμῶν καρδίᾳ, κατὰ τὴν στιγ-
μὴν, καθ' ἣν ἡ ψῆφός σας ἐπρόκειτο νὰ με
καλέσῃ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἡμετέρας ἐπι-
τροπῆς.

Εὐτυχῆς, λέγω, διότι ἀδιστάκτως προ-
σθεύω ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις καθήκοντος ἱεροῦ
ἐπιβαλλομένου ἐκ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα
ἀγάπης εἶναι ἀληθῶς ἡ μεγαλειτέρα διὰ
τὸν ἄνθρωπον εὐτυχία.

Ἦδη παραδίδωμ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν πρό-
εδρον τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ Κεντρικῆς
ἐπιτροπῆς κ. Γεώργιον Π. Κρέμον κατέρ-
χομαι εἰς τὸ ἐδώλιον τοῦ ἀπλοῦ μέλους,
ὄθην, ἐστὶ βέβαιον, ὅτι πάντοτε θέλω προσ-
φέρει εἰς τὰς ἡμετέρας ἐργασίας μίαν εὐγνώ-
μονα καρδίαν καὶ δύο ἀκουράστους βρα-
χιόνας.

Ἦδη εὐρὺ καὶ πάλιν διανοίγεται, φίλοι

συνεργάται, τὸ στάδιον πρὸ ἡμῶν ἡ ὑσ-
πλιγξ ἐκ δευτέρου καταπίπτει δράμωμεν
ἐν εὐγενεῖ ἀμίλλη καὶ φιλοπάτριδι φιλοτι-
μίᾳ καὶ ἐν πατριωτικῇ ἀδελφότητι φθά-
σωμεν εἰς τὸ τέρμα τῆς δευτέρας ταύτης
περιόδου τῶν ἡμετέρων ἐργῶν. Ἐκεῖ μᾶς
ἀναμένει καὶ πάλιν ἡ σκιὰ τῆς ἐλληνικῆς
πλατάνου καὶ ὁ διαυγής τῆς Ἑλλάδος ὀρί-
ζων νύκτα καὶ πάλιν ἐλληνικὴν περιβληθείς,
ὑπὸ τὴν πτέρυγα φιλοπάτριδος προστασίας
θὰ παράσχῃ ἡμῖν στιγμὰς τινὰς ἀναπαύ-
σεως, καθ' ἃς θέλομεν ἀναλάβει δυνάμεις
νέας διὰ τὴν νέαν ἡμῶν σταδιοδρομίαν.

Ναί! δράμωμεν.

Ἔργασθῶμεν. Ἡ προθυμία καὶ ἡ ὁμόνοια
τὴν ὁποίαν ἐπεδείξαμεν κατὰ τὰς συνεδριά-
σεις τῆς παρελθούσης περιόδου ἔστωσαν ἡ-
μῖν ἀχώριστοι σύντροφοι ἔν τῷ μέλλοντι.

Ἡ προθυμία καὶ ἡ ὁμόνοια τῶν τακτι-
κῶν μελῶν ἐκάστου σωματείου εἶναι ὁ κυ-
ριώτερος μοχλὸς δι' οὗ τὰ παρὰ τῆ ἡμετέρα
κοινωνία ἀδύνατα, τὰ σωματεῖα δυνατὰ τὰ
καθιστῶσιν.

Ἐκ τῆς προθυμίας καὶ τῆς ὁμοιοῦς πᾶν
τῆς ἐν τῷ σωματεῖῳ τούτῳ πορείας ἀγαθὸν
ἐμπορεύεται, διὰ τούτων τὸ πᾶν κατορθοῦται.

Ἔστωσαν αἱ σκέψεις αὗται πρόγραμμα
ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν. Ἔστωσαν δὲ πρὸ πάντων
πρόγραμμα ἔς σύνθημα τῶν μελλόντων νὰ κυ-
βερνήσωσι τὴν ἡμετέραν ἐπιτροπὴν, ἧτις ἀ-
ναμριβόλως θὰ γίνῃ εἰς τῶν κυριωτέρων λίθων
τοῦ πρὸ πολλοῦ μὲν ὑπὸ αὐταπαρνήσεως
ὑπερανθρώπου θεμελιωθέντος, νῦν δὲ ὑπὸ
πεφωτισμένων διανοιῶν τελειοποιουμένου
οἰκοδομήματος τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἡμε-
τέρας πατρίδος. Ναί, φίλοι συνεργάται, ἐρ-
γασθῶμεν καὶ ἡμεῖς, τὸ φυτώριον τοῦτο τῆς
ἐλληνικῆς κοινωνίας, πρὸς ὃ στρέφει ἡ Ἑλ-
λὰς ἀεινάως ὄμμα πλήρες ἐλπίδων, ἐργασ-
θῶμεν, λέγω, διὰ τῆς ὁμοιοῦς καὶ τῆς
προθυμίας ὑπὲρ τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἐρ-

γου τούτου, οὗτινος τὰ θέμεθλα ἐτέθησαν
ὑπὸ τὸν ἀμυδρὸν συνομωτικὸν φανὸν ἀνδρῶν
μὴ ἀπολεσάντων, ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς σειρᾶς
ἐνιαυτῶν δουλείας, τὸν πατριωτισμὸν καὶ
τὴν αὐταπάρησιν.

Καὶ ἐργασθῶμεν ταχέως, νῦν ὅτε ὁ τῆς
ἐλευθερίας ἀπὸ ζωογονεῖ ἡμᾶς, διότι καὶ ἡ
ἐλαχίστη βραδύτης θὰ ἐπιφέρῃ καθ' ἡμῶν
φοβερὰς ἐτυμηγορίας τῶν μεταγενεστέρων
γενεῶν.

Τὸ μέγιστον μέσον, δι' οὗ ἡ ἀναγέννησις
τῆς ἡμετέρας πατρίδος θὰ συμπληρωθῇ, τοῦ-
τέστιν ἡ ἐνέργεια ἐκείνη, δι' ἣς ὁ ἔνδοξος ἐ-
κεῖνος λαὸς, ὁ εἰς τὰ στήθη φέρων ἀραιφινῇ
τὴν πρὸς τὴν πατρίδα του ἀγάπην, νὰ δια-
τηρήσῃ τὰ πάτρια ἦθη καὶ ἔθιμά του, νὰ
ἔχῃ ὑπογραμμὸν τοῦ βίου του τὴν μαρτυ-
ρικὴν τῶν πατέρων του διαγωγὴν, δυστυ-
χῶς, ἐνῶ ἀπὸ πολλοῦ ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ, πα-
ρεμελήθῃ.

Εἰς τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἐργασίαν προσφέ-
ρωμεν πρῶτοι ἡμεῖς τὰς ἀσθενεῖς μας ду-
νάμεις.

Ἔργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως καὶ
μεταδόσεως τῶν ἐθνικῶν ἀναμνήσεων, ὦμεν
βέβαιοι ὅτι ἐργαζόμεθα ὑπὲρ τῆς ἀποπερα-
τώσεως τοῦ ἐργου τῆς ἀναγεννήσεως τῆς
ἡμετέρας πατρίδος.

Ἐν τῇ διατηρήσει καὶ μεταδόσει τῶν ἐ-
θνικῶν ἀναμνήσεων πᾶσα ἐμπεριέχεται ἐνέρ-
γεια δυναμένη νὰ διαφυλάξῃ καὶ διασώσῃ
τὰς μεγάλας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἀρετάς.

Οὐδεὶς δὲ, πιστεύω, ὑπάρχει ὁ ἀμριβόλ-
λων ὅτι ἡ συμπλήρωσις τῆς ἀναγεννήσεως
τῆς ἡμετέρας πατρίδος θὰ προσέλθῃ ἐκ
τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ ἐλληνικὸς λαὸς,
ὁ ἔνδοξος καὶ εὐφυῆς οὗτος λαὸς, διὰ νὰ κα-
ταστῇ ἰκανὸς νὰ συνεχίτῃ τὴν ἐναρξιν καὶ
τὸ τέλος τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ἐργου ἀνάγ-
κην ποδηγετήσεως δὲν ἔχει ἄρκει μόνον
διὰ πάσης θυσίας νὰ διατηρήτῃ τὰ πάτρια

αὐτοῦ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ ἐν τῷ νῶ διαρκῶς
νὰ ἔχῃ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐπιφυλάσσεται δι' αὐ-
τὸν ὑπὸ τῆς Θεῆς Προνοίας ὁ μαρτυρικός
τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους ἀναστάσεως στέ-
φανος.

Αἱ σελίδες τῆς συγχρόνου ἱστορίας εἶναι
μάρτυρες ἀψευδεῖς τῶν λόγων μου.

Ἡ Ἑλλάς, ἡ ἐλευθερά καὶ ἀγνή Ἑλλάς,
ἡ ἐκ τοῦ ἐπταετοῦς ἱεροῦ ἐκείνου ἀγῶνος
ἐξεληθούσα κόρη σεμνῆ τῶν αἰθέρων, παρθέ-
νος ἀγία τοῦ οὐρανοῦ, δὲν διέμεινε τοιαύτη
εἰμὴ μέχρι τῆς ἀποφράδος στιγμῆς, καθ' ἣν
χεῖρες ἐλληνικαὶ, ὑπερμέτρως ἀγωνισθεῖσα
ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος, ἀπέκοψαν
τὸ νῆμα τῆς πολυτίμου, διὰ τὴν ἡμετέραν
πατρίδα, ζωῆς τοῦ Κυβερνήτου.

Ἐκτοτε ἡ Ἑλλάς περιεβλήθη πολυτελέ-
στατον μὲν μανδύαν πλήν ξένον καὶ ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς ἔθετο διάδημα ἀδαμαντοκόλ-
λητον μὲν καὶ περιχρυσωμένον πλήν ἐμβλη-
μα ἐμφανὸν δουλείαν.

Καὶ ἐντὸς ὀλίγου ὁ ξενικὸς ἐκεῖνος πο-
λυτελής αὐτοῦ μανδύας μετεβλήθη εἰς σάκκον
ἀπαγχονιζομένου καὶ τὸ ἀδαμαντοκόλλητον
καὶ περιχρυσωμένον ἐκεῖνο διάδημα εἰς στέ-
φανον ἐξ ἀκανθῶν.

Καὶ ἡ Ἑλλάς, ὁ μάρτυς τοῦ λόγου, ἡ ἄ-
σπιλος τῆς ἐλευθερίας σκιὰ, με ὀφθαλμούς
δακρύνοντας ἐβλεπε τὸν ἐθνικὸν τῆς στρατὸν
διαλυόμενον, τὰς ἱεράς της μονὰς διαρπα-
ζόμενας, τὰ δικαστήριά της καταδικάζοντα
τοὺς ἐλευθερωτὰς αὐτῆς εἰς θάνατον, τοὺς
ξενικοὺς στρατοὺς διαφθιρόντας τὰ τέκνα
της, τέλος ἐαυτὴν προρουμένην, οὐχὶ ὑπὸ
τῶν δαρνοστεφῶν της ὀπλων, ἀλλ' ὑπὸ ὀ-
πλων κατακτητικῶν καὶ ξένων ἀπώλεσσαν
τὰ ἀγνὰ πάτρια αὐτῆς ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ
ἀντ' αὐτῶν ἀποδεχθεῖσα τὰ ψυχρὰ καὶ φαῦ-
λα ξενικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα.

Ἦρκει διὰ τὸν ἐλληνικὸν λαὸν ἡ σκέψις
αὕτη. Ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνυπῆρχεν ἔτι τὸ πρὸς

τὰ πάτρια σέβας ὅπερ ἀναζωπυρηθὲν ὑπὸ ἀληθῶς πατριωτῶν ἐκαρποφόρησεν.

Ἡ Ἑλλάς λυσικόμος, χαιρετωμένη ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας, ἐχάραττεν ἤδη ἐπὶ τῶν δέλτων τῆς ἱστορίας τὸ κεφάλαιον — Ἡ νύξ τῆς 3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1848.

Καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἐλείνην διὰ μιᾶς καὶ μόνης κινήσεως ἀφέθη ἐλευθέρᾳ καὶ τοῦ ἀτιμωτικοῦ ἐκείνου μανδύου καὶ καταπάτησε διὰ τῶν ποδῶν τῆς τὸν ἀκάνθινον ἐκείνου στέφανον, ἐνῶ ὁ δικυγῆς οὐρανὸς μᾶς ἐχαιρέτα καὶ πάλιν τὴν νύμφην τῆς ἐλευθερίας πλήρη ζωῆς, πλήρη θελησεως, πλήρη πατριωτισμοῦ.

Ἄλλ' ἡ ἀγία εἰσείνη νύξ παρήλαθε καὶ τὸ φῶς τῆς ἐπαύριον ἡμέρας ἐπεχύθη ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς... Ἡ Ἑλλάς ἤδη ἔκλαιε καὶ ᾠδύρετο πικρότερον τῆς παρελθούσης νυκτός... Ἐπὶ τῇ διαχύσει τοῦ φωτός δὲν ἀνεγνώρισε τὰ τέκνα τῆς, ἐπέισθη ἤδη ὅτι δὲν εἶχε τοιαῦτα.

Ὅλιγα αὐτῆς ἀληθῆ τέκνα, λείψανα ἱερῶν παρελθόντων ἐθνικῶν ναυαγίων, ἐπάλαισαν κατὰ τῆς διαφθορᾶς, κατὰ τῆς πολιτικῆς ἐξαχρειώσεως, κατὰ τῆς ξενικῆς ἀνατροφῆς· ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἦτο ἀνισος καὶ ἡ ἡττά τῶν φοβερᾶ. Ἡ χρυσὴ καὶ εὐελπίς ἐκείνη φάλαγγ διελύθη καὶ οὐδεμία ἄλλη αὐτῆς ἀνάμνησις διέμεινεν εἰμὴ τὸ γλυκὺ καὶ παρήγορον αὐτῆς ῥῆμα — «Οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἀγῶνος, οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου».

Ἄν ὅλοι οἱ πολιτικοὶ τῶν ἐθνῶν μάρτυρες ἐνεπνεύσθησαν εἰς λόγους ὑψίστης διανοίας κατὰ τὴν στιγμήν τῆς διὰ τὴν πατρίδα τῶν ἀπελπισίας, ἂν ἡ δύναμις τῆς πατριωτικῆς αὐτῶν ψυχῆς, ἐξεδηλώθη εἰς ῥῆσι τινα εἰκονίζουσαν τὸ μέγεθος τῆς ἀπελπισίας, τὴν ἀπειρον θλίψιν, ὀρείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἀγία αὕτη φράσις ἢ ἐκ τῶν ἱερῶν ἐκείνων χειλέων ἐξεληθούσα εἶναι ἀληθῶς προφητεία τῶν Δελφῶν, φοβε-

ρὰ κατὰ τοῦ παρελθόντος ἐτυμολογία, ἀπαισία διὰ τὸ μέλλον πρόρρησις.

Φιλοσοφῆσατε ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ταύτης διαθήκης καὶ θέλετε πεισθῆ καὶ θέλετε ὁμολογήσει ὅτι ἐμπερικλείει ὁλόκληρον τὴν νεωτάτην ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Καὶ μετὰ τὴν ἡτταν τῆς φάλαγγος ἐκείνης ἡ Ἑλλάς ἐκ νέου παρεδόθη εἰς τὴν ξενικὴν ἀνατροφήν. Ἐκτοτε τὰ πάντα ἐλησημόνησε! τίς ἐν τῷ μέσῳ τῶν τέρψεων τοῦ ψευδοῦς εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἠδύνατο νὰ ἐνθυμηθῆ τὸν βίον τῶν προγόνων! τίς ἐν τῷ μέσῳ τῆς συρφετώδους ἀναμιξεως διαφόρων βαρβάρων ἠθῶν καὶ ἐθιμῶν ἠδύνατό ποτε ν' ἀναμνησθῆ τῶν πατρῶν ἠθῶν καὶ ἐθιμῶν! τίς ἠδύνατο τότε, ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, νὰ ἐμπνευσθῆ ἐκ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ ἀναμνήσεων καὶ νὰ ἐργασθῆ ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου!

Πάντες ὑπῆρξαν τυφλοὶ!

Οὐδεὶς δὲν εὐρέθη νὰ ὑψώσῃ γενναίαν φωνὴν καὶ νὰ εἴπῃ — Ἑλληνίδες μητέρες γαλουχήσατε τὰ τέκνα σας διὰ γάλακτος ἑλληνικοῦ, Ἑλληνες πατέρες, ἀναθρέψατε τὰ τέκνα σας ἑλληνικῶς· ἀποδώσατε εἰς τὴν πατρίδα σας μητέρας, προικίσατε αὐτὴν διὰ πολιτῶν!

Ἡ πατρίς δὲν εἶχε πλέον φρουροὺς καὶ ἡ διαφθορὰ κατέλαβε τὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλὰ τὸ παρελθὸν ἐκείνο ἐπέφερε τὸ παρόν, τὴν ἐποχὴν ἐν ἣ ζῶμεν.

Περιττὸν νὰ θίξωμεν τὰ αἷτια τὰ ὁποῖα ἐπέφερον τὴν δυστυχεῆ ταύτην ἐποχὴν ἢ σύγχρονος ἱστορία ἐν συνόψει ἐκτυλιχθεῖσα μᾶς τὰ ἀπέδειξεν.

Ἐχάσαμεν τὰ ἦθη καὶ ἐθιμὰ μας, ἐλησημονήσαμεν τὰς ἐθνικὰς μᾶς ἀναμνήσεις καὶ παραδόσεις.

Ἴδου τὸ συμπέρασμα ὅπερ θέλει πλῆξει τὴν διάνοιά σας, φίλοι ἀκροαταί, μετὰ τὴν

μακρὰν καὶ ἐπίπονον τῆς συγχρόνου ἱστορίας τῆς ἡμετέρας πατρίδος μελέτην.

Ἴδου τὰ αἷτια τῆς παρουσίας καταστάσεως.

Ἐργασθῶμεν λοιπὸν ὅπως ἡ παρθένος Ἑλλάς περιφρονητικῶς ἀποβάλλῃ τοὺς ψευδεῖς τῶν νεωτέρων χρόνων κόσμους καὶ ἐκ νέου περιβληθῆ τὴν σεμνὴν ἐκείνην στολήν, τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο ἐξ ἀγρίων ἑλληνικῶν ἀνθέων διάδημα, ἅτινα ἔφερον, ὅτε θραύσασα τὰς ἀλύσεις τῆς, λυσικόμος ἀντεπαρέταξε τὰ ἄγιά τῆς στήθη κατὰ τοῦ τυράννου τῆς.

Ναί! οὕτω ἂς ἐπιθυμήσωμεν τὴν Ἑλλάδα καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἂς ἐργασθῶμεν.

Ἄς ἐργασθῶμεν νὰ πλάσωμεν τὴν πατρίδα ὅπως ἐπλαττεν αὐτὴν ὀπτασία εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ τῆς.

Ἄναστημένη ἔβλεπα καὶ πάλιν τὴν Ἑλλάδα
 ἴην ἔβλεπα ἔς τὸ χεῖρ τῆς ἐκράταγε μελίον
 Ζωσμένη δαμασκί σπαθί καὶ φουτινέλα χιόνι
 Κλέφτου τσαπαζίου βρένταγαν ἔς τὰ στήθη τὰ δροσάτα
 Καὶ ἔς τὸ ψηλὸ τῆς τὸ κορμὶ ἐνέμιζε φλοκάτα.

Καὶ ἤδη ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς τακτικὰς ἡμῶν ἐργασίας ἐγχεθῶμεν νὰ ἴδωμεν ταχέως τὴν Ἑλλάδα ὅπως ὁ αὐτὸς ἐθνικὸς ποιητὴς ἀπελπίς διὰ τὸ μέλλον ἐπεθύμει νὰ ἐγύριζαν οἱ καιροὶ ἵνα ἴδῃ αὐτὴν

Βουήσιαν ἀπολίτευτην, ἀγνήν Σουλτοποῦλκα.

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ

Τὸ 1877 ὑπῆρξε γόνιμον εἰς θαυμασίαν ἐφεύρεσιν, ἥτις δικαίως εἴλωσε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ζωηρὰν προσοχὴν τοῦ κόσμου. Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη εἶναι τὸ Τηλέ-

φωνον — ἥτις *Τηλέγραφος ὀμιλῶν* — διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ φωνὴ μεταδίδεται αὐτοῦσια εἰς ἀπεράντους ἀποστάσεις.

Ὁ ἐφευρέτης τοῦ θαυμασίου τούτου μηχανήματος εἶναι ὁ Graham Bell, φυσιοδίφης ἐξ Ἐδιμβούργου, ἀποκατεστημένος ἐν Ἀμερικῇ. Οὗτος ἐξέθεσε κατὰ πρῶτον τὸ τηλεφῶνον, ἥτις μηχανήμα ὅπερ συνδεδεμένον πρὸς τὸ ηλεκτρικὸν σύρμα, μεταδίδει πῶρρον τὴν φωνήν, τὸ 1876 εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς Φιλαδελφίας κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐκτοτε σπουδαίως ἐτελειοποιήθη τὸ ἐξαίσιον τοῦτο μηχανήμα, τῷ δὲ 1877 μετεβιβάσθη δι' αὐτοῦ ἡ ἀνθρωπίνη φωνὴ εἰς 230 χιλιομέτρων ἀπόστασιν, μεταξὺ Βοστώνης καὶ North Corvay (Ἀμερικῆς) μετὰ τῶσαυτης εὐκρινείας καὶ ἀκριβείας, ὥστε ἀληθῆς συνομιλία ἐλάμβανε χώραν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν τοῦ σύρματος ἄκρας.

Τὸ τηλεφῶνον ἀπαρτίζεται ἰδίως ἐξ ἐνὸς μαγνήτου εἰς τοὺς πόλους τοῦ ὁποῖου εἰσὶ προσσητημένοι δύο ἄτρακται ἐκ μεμονωμένων συρμάτων. Ῥεύματα ἐπαγωγῆς δύναται νὰ παραχθῶσιν εἰς τὰ σύρματα τῶν ἀτράκτων ταύτων διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ μαγνήτου. Κατέκωντι τῶν πόλων τοῦ μαγνήτου εἶναι τοποθετημένος δίσκος ἐκ λεπτοτάτου πετάλου, ὅστις φέρει ἐν τῷ κέντρῳ μικρὰν ῥάβδον ἐκ μαλακοῦ σιδήρου, ἥτις ταλαντεύεται πρὸς τὸν μαγνήτην, ὅταν ἡ πλάξ τοῦ πετάλου εὐρίσκειται ἐν δονήσει. Χῶνι τις παρὰ τῇ πλάξ ταύτῃ εἶναι δισκευασμένη ἵνα δέχεται τοὺς ἤχους καὶ συγκεντρῶι πρὸς αὐτήν.

Ὅταν ἡ πλάξ ἀρῆται δονουμένη ὑπὸ τὴν ἐνεργείαν τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, ἡ μικρὰ ῥάβδος ἢ φέρει ἢ πλάξ αὕτη πάλλεται ἐμπροσθεν ἢ ὀπισθεν, καὶ πάραυτα ἀναπτύσσονται ἠλεκτρομαγνητικὰ ρεύματα ἐν τοῖς σύρμασι τῶν ἀτράκτων αἵτινες εἰσὶ παρὰ

τόν μαγνήτην. Αἱ δονήσεις αὗται ἀντιστοιχοῦσιν ἀκριβῶς πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς φωνῆς ἐν τῷ ἀέρι προξενουμένας. Αἱ ἀτρακτοὶ συνδέονται μετὰ τοῦ σύρματος τοῦ τηλεγράφου, ὅπερ δύναται νὰ ἦ οἰκισθῆποτε ἐκτάσεως, ἀλλ' ἐντελῶς μεμονωμένον. Αἱ ἤλεκτρικαὶ δονήσεις ἐκτείνονται ὡς εἰκὸς ἐφ' ὅλης τῆς γραμμῆς, εἰς δὲ τὸν πρὸς ὃν ὄρον, διερχόμεναι τὰς ἀτρακτοῦ, ἀπαρράλλκτου μηχανήματος ὡς τὸ τοῦ σταθμοῦ τῆς ἀποστολῆς, μεταποιοῦνται εἰς δονήσεις ἡχηρὰς διὰ τῆς δονουμένης πλάκῆς τοῦ παραλήπτου μηχανήματος.

Οὕτω διὰ τοῦ εὐφυοῦς καὶ ἀπλουστάτου τούτου μηχανισμοῦ, ἡ φωνὴ ἐπιδραῖ ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σύρματος καὶ ἀποδίδει φωνὴν ἀντὶ φωνῆς εἰς ἄπειρον ἔκτασιν, ἀπαρράλλκτως ὅπως διὰ τῶν δονήσεων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, σχηματίζονται τὰ στοιχεῖα τοῦ τηλεγραφικοῦ ἀλφαβήτου ἀπὸ περᾶτων ἕως περᾶτων.

Τοιοῦτος ὁ μηχανισμὸς τοῦ τηλεφώνου, μηχανήματος ὅλως νέου κατὰ τὴν βᾶσιν καὶ τὴν κατασκευὴν.

Ἐν τινι δοκιμῇ γενομένη μετὰξὺ Βοστώνης καὶ Μαλδένης (Malden) (Ἀμερικῆ) ἐν ἀποστάσει 9 χιλιομέτρων, μετεχειρίσθησαν τὸ σύρμα τοῦ δημοσίου τηλεγράφου, καὶ συνομιλία ἔλαβον χώραν μετὰ μεγίστης εὐκολίας καὶ εὐκρινείας ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πόλιν. Ἐπι δὲ καὶ μουσικὸς ἔπαιξε τεμάχιον τι ἐν Μαλδένῃ ἐπὶ κλειδοκυβάλλου, ὅπερ ἠκούσθη ἐν Βοστώνῃ καὶ αἰοιδὸς τις ἔψαλεν ἄσμα, ὅπερ καθήδυε τοὺς ἀκροατὰς αὐτόθι.

Ὁ Graham Bell ἐξεθεσε κατόπι τὸ μηχανήμα του ἐν Σαλέμη (Salem). Ἡ ἀπόστασις τῆς πόλεως ταύτης ἀπὸ τῆς Βοστώνης εἶνα: 22 χιλιομέτρων. Ἐν Βοστώνῃ ἠκούοντο εὐκρινέστατα οἱ ὑπὸ τοῦ Bell ἐν Σαλέμη προφερόμενοι λόγοι. Ἦρκει μόνον

ἐπὶ τούτῳ οἱ ἐν Βοστώνῃ νὰ πλησιάσωσι πρὸς τὸν σωλῆνα ἐν τῷ βυθῷ τοῦ ὁποίου αἱ δονήσεις, ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὰς ἐκ Σαλέμης, ἐπέδρων ἐπὶ σιδηρᾶς τινος συσκευῆς, παράγουσαι ἡχηρὰς κυμάνσεις, αἵτινες ἀπέτελουν τὰς ἀρθρουμένας λέξεις ἐν τῷ σταθμῷ τῆς ἀποστολῆς. Μετὰ τινα λεπτὰ ἡ ἐν Σαλέμη αἴθουσα ἀντήχησεν ἐκ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ συνηγμένου πλήθους, ὁ κρότος δὲ τῶν ἐπευφημιῶν τούτων εὐκρινῶς μετεδόθη εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Βοστώνης.

Κατὰ τὴν ἀξιωμακρῆν ταύτην δοκιμὴν ὁ κ. Bell εὐρίσκατο ἐν συγκοινωνίᾳ μετὰ τῶν ἀκροατῶν τῆς Βοστώνης διὰ τοῦ κοινουῦ τηλεγράφου. Ὁ τηλεγράφος οὗτος ἀνεκοίνου τῷ Bell περὶ τῆς στιγμῆς τῆς ἐκτελέσεως τῶν δοκιμῶν. Μεταδόσεις ἀντίθετοι ἐδοκιμάσθησαν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας. Οἱ ἀκροαταὶ τῆς Σαλέμης ἠκούσαν τοὺς λόγους καὶ τὰ ἄσματα τῆς Βοστώνης.

Περὶ τὸν ἀποβαίνει καὶ μάταιον νὰ σχολιάσῃ τις τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἀμερικανοῦ φυσιοδίφου. Εὐγλώτως αὐτὴ αὕτη δηλοῖ ταύτην. Ἡ τηλεγραφικὴ τέως ἀνταπόκρισις δυνατὸν ὅλως ν' ἀναστατωθῇ ἐκ τῆς θαυμασίας ταύτης μεθόδου τῆς ἐν ἀποστάσει μεταδόσεως τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς. Οἱ ἀκουστικοὶ σωλῆνες οἱ χρησιμεύοντες εἰς μετάδοσιν τῶν διαταγῶν καὶ εἰδήσεων ἐν τοῖς ἐργοστασίοις, τοῖς γραφεῖσι, τοῖς μεταλλείοις, τοῖς καταστήμασι, ταῖς οἰκίαις, θέλουσιν ἀναπληρωθῆ μετὰ μείζονος ἐπιτυχίας διὰ τοῦ τηλεφώνου. Ἐν γένει δὲ παρίστανται ἐν τῇ διανοίᾳ ποικιλώταται χρήσεις τοῦ νέου τούτου ὄργάνου.

Πρώτη τις δημοσία ἐκθεσις τοῦ περιέργου τούτου μηχανήματος ἐγένετο ἐν Λονδίῳ τὸν ἰούλιον τοῦ 1877 ἐν τῷ τῆς Βασιλίσσης θεάτρῳ (Queen's Theatre). Ἐν τοῖς παρεστῶσι διεκρίνοντο πλεῖστα ἐπι-

στημονικαὶ ἐξοχότητες. Τὰ ἠλεκτρικὰ σύρματα συνεκοινωνοῦν μετὰ τῆς αἰθούσης τοῦ φθείου τῆς Canterbury-Hall, ἐν ἀποστάσει δισχιλίων περίπου μέτρων. Ὅταν τὸ σημεῖον ἐδόθη, οἱ ἐν τῷ θεάτρῳ ἤκουσαν, μετ' ὀλίγας στιγμᾶς, τὸ προανάκρουσμα τοῦ ἐν Canterbury-Hall ἐκτελουμένου τεμαχίου (Blue Bells of Scotland), κατ' ἄρχας μὲν ἡπιώτερον, κατόπιν δὲ ἐντονώτερον, ἐκαστοῦ ἤχου εὐκρινῶς ἀκουσμένου. Οὕτως ἠκούσθησαν διάφορα τεμάχια ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον κατάστημα, ἐπὶ τέλους δ' ἐπίσης ἀκριβῶς μετεδόθησαν αἱ ἐπιδοκιμασίαι καὶ ἐπευφημίαι τῶν ἀκροατῶν τοῦ θεάτρου πρὸς τὸ Canterbury-Hall.

Διὰ τῶν ἐπομένων ὁρισμῶν δύναται τις νὰ διασαφήσῃ τὰ διὰ τοῦ τηλεφώνου παραγόμενα ἀποτελέσματα καὶ τὰς αἰτίας τούτων.

Τὸ τηλεφώνον σκοπεῖ τὴν εἰς οἰανδήποτε ἀπόστασιν μετάδοσιν τῶν ἀποτελεσμάτων ἄτινα πηγάζουσιν ἐκ τῆς δονήσεως τοῦ ἤχου, καὶ συνεπῶς τὴν εἰς μεγίστην ἀπόστασιν ἀντίληψιν ὑπὸ τῆς ἀκοῆς τῆς ἡχοῦς τῶν παραγομένων ἤχων. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπερξεν ὑπέρτερον βεβῆως τῶν πρώτων προσδοκιῶν τοῦ ἐφευρέτου, διότι ἐπετεύχθη οὐ μόνον ἡ ἀπλή μετάδοσις τῶν ἤχων, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ποικίλων διαφορῶν καὶ μελωδιῶν τῆς συναυλίας, καὶ τέλος τῶν ἀρθρώσεων αὐτῆς τῆς φωνῆς, οὕτω δὲ κατώρθωθη νὰ δύναται τις ἐν ἀκαρεῖ εὐχερῶς νὰ συνομιλῇ ἐν ἀποστάσει πολλῶν χιλιομέτρων.

Τὰ θαυμάσια ταῦτα ἀποτελέσματα ὁρίζονται εἰς τὴν ἄκραν ταχύτητα τῆς μεταδόσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τὴν ἀκρίβειαν μεθ' ἧς αἱ ἐλάχισται διακυμάνσεις ἐν τοῖς ἠλεκτρικοῖς ρεύμασι τῆς ἐπαγωγῆς, μεταδίδονται εἰς μεγίστην ἔκτασιν. Ἐὰν δυναθῇ τις νὰ μετατρέψῃ τὰς ἀρθρώσεις τῆς φωνῆς εἰς διακυμάνσεις ἠλεκτρικοῦ ρεύματος,

ἔπεται φυσικῶς ὅτι ἡ μετατροπὴ αὕτη δύναται νὰ μεταδοθῇ εἰς οἰανδήποτε ἔκτασιν. Ἄλλ' ἐὰν ἐπετυγχάνετο ἡ ἀντικατάστασις τῆς μετατροπῆς ταύτης εἰς ἡχηρὰς δονήσεις, ἤθελεν εἶσθαι δυνατὸν νὰ παραχθῇ, εἰς τὸν τόπον τῆς ἀπολήξεως, ἡχος πλήττων τὴν αἴσθησιν τῆς ἀκοῆς, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ μετάδοσις τοῦ λόγου ἐν ἀποστάσει.

Τοῦτο ἐπραγματοποίησεν ὁ Graham Bell δι' ἀπλουστάτου καὶ εὐφυοῦς ὄργάνου. Τὸ μηχανήμα ἔχει ἐξωτερικῶς τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸν ὄγκον ἀκουστικοῦ τινος κέρατος. Φέρει μικρὰν κοιλότητα, ἣν πλησιάζει εἰς τὸ στόμα ὁ θέλων νὰ δοιμήσῃ. Ἐν τῷ βυθῷ τῆς κοιλότητος ταύτης μικρὰ τις περιφερῆς πλάξ ἐκ λεπτοῦ πετάλου μεταλλίνου πάλεται, ὑπὸ τὴν ἐπίρρειαν τοῦ ἤχου, ἐναντι τοῦ πόλου μαγνητισμένου μοχλοῦ. Αἱ δονήσεις αὗται ἀλλοιοῦσι τὴν μαγνητικὴν διανομήν τοῦ μαγνητισμένου μοχλοῦ, τοῦ ὁποῦ ἡ ἄκρα ἀντικρίζει εἰς τὸ κέντρον τῆς μικρᾶς πλάκῆς τοῦ πετάλου. Ἐπειδὴ μικρὰ τις ἀτρακτος ἐκ λεπτοῦ σύρματος περιβάλλει τὴν ἄκραν τοῦ μαγνήτου, ἀναπτύσσονται ρεύματα ἐπαγωγῆς ἐν τῷ σύρματι τούτῳ, ἐντάσεως ἀναλόγου πρὸς τὴν πλειονότητα τῶν δονήσεων, καὶ τὰ ρεύματα ταῦτα μεταδίδονται διὰ τῆς τηλεγραφικῆς γραμμῆς ἧτις ἐνοῖ δύο σταθμοῦς. Ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἀφίξεως τὰ ρεύματα ταῦτα ἀπαντῶσι τὴν ἀτρακτον ἀπαρράλλκτου μηχανήματος πρὸς τὸ τοῦ τόπου τῆς ἀποστολῆς, καὶ παράγουσιν ἐπὶ τοῦ μοχλοῦ τοῦ μηχανήματος τούτου, μαγνητικὰς ἀλλοιώσεις ἀντιστοίχους πρὸς τὰς τοῦ ἀρχικοῦ μοχλοῦ, καὶ συνεπῶς δονήσεις ἐπίσης ὁμοίας τῆς πλάκῆς τοῦ πετάλου τοῦ κατέναντι τοῦ μαγνήτου κειμένου. Ἐντεῦθεν προέρχονται ἡχοὶ οἵτινές εἰσιν ἀντιλήψιμοι ὑπὸ τῆς ἀκοῆς τῶν παρεστῶτων.

Ἡ ἀκρίβεια καὶ εὐκρινεία τοῦ ὄργάνου

τούτου, τὸ ὁποῖον βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τῶν ἀσθενεστέρων ἠλεκτρικῶν ρευμάτων, ἅτινα δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν, ἐστὶ τοσοῦτον ἀξιοσημείωτος, ὥστε ἐν Ἀγγλίᾳ ἐν πειράματι τινὶ γενομένῳ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1877, ἤκουσαν συνομιλίαν καὶ διέκρινον τὴν φωνὴν εἰς τὴν ἀκραν περιτετιλυγμένου σύρματος ἐκ 1000 χιλιομέτρων. Κατὰ τὸν Νοέμβριον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, χρώμενοι τῷ ὑποβρυχίῳ μεταξὺ Δούβρης καὶ Καλαισίου κάλπῃ κατόρθωσαν νὰ μεταδώσῃ τὰς λέξεις ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἀκτὴν τοῦ τῆς Μάγνης πορθμοῦ.

Τὸ τηλέφωνον εἶναι ἤδη ἐν χρήσει εἰς διάφορα δημόσια γραφεῖα τῶν Ἑνωμένων Κρατῶν, καὶ ἀναμφιβόλως ἡ χρῆσις τούτου τάχιστα γενικευθήσεται ἀπανταχοῦ.

Τοιοῦτον τὸ τηλέφωνον τοῦ Graham Bell. Ἐτερός τις δὲ ἀμερικανὸς μηχανικὸς ὁ Gray ἠθέλησε νὰ δώτῃ νέαν μορφήν εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο, ἰδίως ὅπως μεταδίδῃ τοὺς ἤχους τῶν μουσικῶν ὀργάνων.

Πρὸς κατανόησιν τῆς βίας τοῦ νέου τούτου τηλεφώνου, δεόν νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ γερμανοῦ φυσιοδίφου Helmholtz, ὅστις κατόρθωσε τὴν διαχώρισιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀέρος διαδιδόμενων ἤχων διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ ὀργανισθέντος «ἠχηροῦ δοχείου». Ἡ βία τοῦ μηχανήματος τούτου ἐστὶν ἡ ἑξῆς:

Ποσότης ἀέρος ἐντὸς ἀνοικτοῦ δοχείου ἀποδίδει ἤχον τινὰ σταθερὸν, ὅταν τὸ δοχεῖον τοῦτο δεχθῇ τὴν ἤχησιν.

Αἱ διαστάσεις τοῦ δοχείου καὶ τὸ εὖρος τοῦ στομίου αὐτοῦ ἐπηρεάζουσι τὸν τόνον τοῦ ἤχου.

Ὅταν οἱ μουσικοὶ ἤχοι παράγονται ἐν τῷ ἀέρι, παρατηρεῖ τις, φέρων τὸ οὖς πρὸς ἠχηρὸν τι δοχεῖον, ὅτι ἐκεῖνος τῶν ἤχων τούτων ὅστις εἶναι ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸν θεμελιώδη ἤχον τοῦ ὀργάνου ἐνδυναμοῦται,

καὶ εὐκρινῶς ἀκούεται, διότι ὑπερτερεῖ σπουδαίως ὄλους τοὺς ἑτέρους ἤχους.

Οὕτως ἠδυνήθησαν ν' ἀναλύσῃ καὶ διαχωρίσῃ συνθέτους ἤχους διὰ τῆς χρήσεως σειρᾶς ἠχηρῶν δοχείων, βαθμιαίου μεγέθους, ὥστε ἕκαστον τῶν δοχείων τούτων ν' ἀποδίδῃ ἤχον διάφορον.

Τὴν περίεργον ταύτην ἐφεύρεσιν τοῦ Helmholtz μετεχειρίσθη ὁ Gray πρὸς κατασκευὴν εἰδικῆς τηλεφώνου προωρισμένου εἰς τὴν μετάδοσιν τῶν μουσικῶν ἤχων, καὶ ἰδίως τῶν τοῦ κλειδοκυμβάλου.

Τὸ μηχανήμα συνίσταται ἐν πρώτοις ἐξ ἑνὸς ηλεκτροπίνακος περιλαμβάνοντος δύο ὀκτάδας. Τὰ πλήκτρα τοῦ πίνακος τούτου ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τοῦ κλειδοκυμβάλου, καὶ δι' αὐτῶν πιεζομένων ἐνεργεῖται ἡ μετάδοσις τῶν ἤχων εἰς ἀπόστασιν.

Πρὸς τοῦτο πᾶν πλήκτρον συνδέεται μετὰ γλωττίδος, ἣτις δονουμένη παράγει ἤχον ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν ἀποδιδόμενον τόνον. Διὰ συνδυασμοῦ καταλλήλου συστοιχειῶν ἠλεκτρικῶν, συρμάτων ἀγωγῶν καὶ ἑτέρων πρὸς διακοπὴν, κατωρθώθη ὥστε ἡ πίεσις ἐπὶ τοῦ πλήκτρον νὰ προξενῇ τὴν δόνησιν τῆς γλωττίδος, ἡ ἐπάνοδος δὲ τούτου νὰ διακόπτῃ τὴν δόνησιν. Αἱ δονήσεις γίνονται μεταξὺ δύο ηλεκτρομαγνητικῶν ἀτράκτων. Ὅταν γλωττίς τις εὐρίσκειται πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐπηρεάζει τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα οὕτως, ὥστε ὁ μοχλὸς τοῦ μαλακοῦ σιδήρου τοῦ περιβαλλομένου ὑπὸ τῆς ἀντιστήχου ἀτράκτου, ἀπόλλυσι τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἐξ εὐωνύμων μοχλὸς πληροῦται τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως.

Δέκα καὶ περισσόμοια τοῦ ἀνωτέρω μηχανήματα εἰσὶ τεθειμένα κάτωθεν τοῦ ηλεκτροπίνακος. Ἐκαστον τούτων φέρει γλωττίδα διαφόρου μεγέθους, ὅπως ἀποδίδονται οἱ ἤχοι τῶν δύο ὀκτάδων.

Οὕτω τεμάχιόν τι μουσικῆς παιζόμενον

εἰς τὸν σταθμὸν τῆς ἀποστολῆς, μεταδίδεται διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰς τὸν ἕτερον σταθμὸν, ὅπου αὖθις ὁ ἠλεκτρισμὸς λειτουργεῖ πρὸς διάδοσιν τούτου ἐν τῷ ἀέρι.

Μὴ λησμονῶμεν ὅτι κύμα τι ἠχηρὸν μετατρέπεται, οὕτως εἰπεῖν εἰς ἠλεκτρικὸν κύμα τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος, καὶ ὅτι ὁ μουσικὸς ἤχος ὁ παραχθεὶς εἰς τὸν τῆς ἀποστολῆς σταθμὸν μετατρέπη πράγματι εἰς κύμα ἠλεκτρικόν.

Τὸ μηχανήμα πρὸς παραλαβὴν τῶν ἤχων σύγκειται ἐξ ἑνὸς ηλεκτρομαγνήτου, ὅστις εἶναι ὠπλισμένος διὰ ταινίας ἐκ χάλυβδος τεταμένης ἐπὶ μεταλλικῷ τινος ποδός. Ἡ ταινία αὕτη εἶναι οὕτως ἐσκευασμένη, ὥστε ἠχοῦσα νὰ παράγῃ τόνον μουσικόν. *Μοχλοὶ* ἐκ μαλακοῦ σιδήρου περιβάλλουσι τὸν μαγνήτην, καὶ ὅταν οἱ μοχλοὶ οὗτοι μαγνητίζονται καὶ ἐκμαγνητίζονται ταχέως, παράγεται ἤχος τις. Δεκαεξ *Ἰηπται* εἰσὶ τεθειμένοι παρὰ τοὺς διαφόρους *ἠχολόγους* (vibrateurs), καὶ συγκοινωνοῦσιν ἅπαντες πρὸς τὸ ἀγωγὸν σύρμα τῆς γραμμῆς. Οἱ *Ἰηπται* οὗτοι ἔχουσι τὴν ιδιότητα νὰ κρατῶσι τὸν ἤχον ὅστις ἀνήκει αὐτοῖς, ἀφίνοντες ἐλευθέρους τοὺς λοιπούς. Τὰ ἠλεκτρικὰ κύματα, λόγου χάριν, τὰ παραχόμενα ἐν Φιλαδελφίᾳ ὑπὸ τῆς μεταλλικῆς γλωττίδος ἣτις ἀρμόζει εἰς τὸν ἤχον οὗτ', διέρχονται ἅπαντα τὰ μηχανήματα τῆς Νέας-Γόρκης, ἀλλὰ δὲν μεταδίδουσι τὴν ἤχησιν ἢ μόνον εἰς τὴν συσκευὴν ἣτις ἀρμόζει ἐπίσης εἰς τὸν ἤχον οὗτ'.

Ἐν τούτοις τὸ τηλέφωνον τοῦ Gray, τοῦ ὁποῦ παραλείπομεν ἑτέρας τινὰς ἐτι λεπτομερείας, διὰ τὴν μουσικὴν ἰδίως προωρισμένον, δὲν ἐκυρώθη ἐτι ὑπὸ τῆς πείρας, ἐνῶ τὸ τοῦ Bell ἀπ' ἐναντίας, ἔτυχε πλήρους κυρώσεως καὶ ἐπιτυχίας ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης αὐτοῦ δοκιμῆς. Τὸ τηλέφωνον Bell ἀ-

πεστάλη ἐν πρώτοις εἰς Ἀγγλίαν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1877, ὡς προανεφέραμεν, καὶ ἐδοκιμάσθη ἐν δημοσίαις συναθροίσεσι. Τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλη καὶ εἰς Παρίσιους πρὸς τὸν κατασκευαστὴν φυσικῶν ἐργαλείων Bréquet καὶ οὗτος παρουσίασε σοῦτο εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν, τοιοῦτον ὅπως σήμερον κατασκευάζεται καὶ εἶναι ἐν χρήσει.

Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη εἶναι ἡ σπουδαιότερα τοῦ 1877.

Πάρισι, 27 Ἀπριλίου 1878.

M. ΧΑΙΡΕΤΑΣ.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ'

Ἡ ἐμπειρικὴ τῆς ἀγωγῆς ἔννοια δὲν οὐρεῖ τὸν τύπον τῆς ἐν τῷ παιδί πνευματικῆς μορφώσεως, ὃν δεόν νὰ φέρῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τῇ ἀγωγῇ τοῦτον προσκτησάμενον. Δεόν δὲ ὁ τύπος οὗτος νὰ ἦνε ὠρισμένος καὶ τοιοῦτος, ὥστε οἶον χαρακτῆρ ν' ἀποβῇ μόνιμος. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀνάγκη οὗτος νὰ μορφωθῇ κατὰ τι πρόγραμμα (οὕτως ὀνομάζομεν τὸ ὅλον σύμπλεγμα τῶν παιδαγωγικῶν μέτρων, ὃν ἡ ἀγωγή ποιεῖται χρῆσιν). Ἐν ἐκάστῳ ὅμως προγράμματι, δύο εἰσὶ τὰ διακριτέα· τὸ ἀμέσως ἐπιδιωκόμενον ἢ ἐπιζητούμενον, ὁ σκοπὸς, καὶ πᾶν, ᾧ τινὶ τοῦ σκοποῦ χάριν χρώμεθα, τὰ Μέσα. Περὶ τῶν μέσων καὶ δυνάμεων ἐν οἰκείῳ τόπῳ θέλομεν πραγματευθῆ τὰ δεόντα. Ἀνάγκη πᾶσα αἱ ἐνεργοῦσαι δυνάμεις νὰ ἦνε συνημμέναι, ὥστε νὰ εὐοδωθῇ τὸ ἀποτέλεσμα· πρὸς ἀλλήλας δὲ καὶ πρὸς τὸ ὅλον

τῆς ἀγωγῆς ἔργον νὰ διατελῶσιν ἐν ἀρμο-
νία καὶ ὀρθῇ ἀναφορᾷ ἐνδελεχῶς συνδράσαι
μέχρι τῆς πραγματώσεως τοῦ ἀποτελέσμα-
τος. Ἀλλὰ πᾶσα αὕτη ἡ ἐνέργεια ρυθμι-
ζεται κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸν Σκοπὸν, ὅς-
τις ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ ἐν λόγῳ προ-
γράμματος. Ὁ σκοπὸς εἶνε ὁ γνώμων, δι'
οὗ ἐξακριβοῦται, ἐὰν τὰ μέσα ᾖνε ἐλλειπῆ
ἢ ἐὰν δὲν ἀντιφάσκωσι πρὸς ἀλλήλα ἢ ἐὰν
ἐν ὀρθῇ χρησιμοποιοῦνται ἀναφορᾷ καὶ ἐπὶ
πόσον χρόνον ἀνάγκη νὰ ἐπιδρῶσιν. Ὁ
σκοπὸς ὑπερέχει πάντων τῶν ὑπαλλήλων
μέτρων καὶ συντηρεῖ τὴν πολλαπλότητα
τῶν μέσων καὶ δυνάμεων ἐν ἐνότητι, πασῶν
ἐν ἀκριβεῖ ἀναφορᾷ μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένων.
Οὕτω δὲ μόνον συντελεῖται ἡ ἀλληλουχία
τῶν μέτρων καὶ ἡ ἐνιαία ἐπενέργεια, δι' ἧς
ἐξασφαλιζεται τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐ-
πικρατεῖ τῶν τυχαίων ἐπενεργειῶν, αἵτινες
λίαν εὐχερῶς δύνανται νὰ διαταράξωσιν ἢ
καὶ παραβλάπτωσιν αὐτό. «Πόσον παρέ-
βλαψαν τὰ σχολεῖα!» συχνάκις ἀκούεται.
Τοῦτο ὅμως ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς
ὀρθῆς ἀλληλουχίας τῶν μέσων καὶ δυνάμεων
μετὰ τοῦ ὀλικοῦ τῆς ἀγωγῆς ἔργου. Διότι
ἀνευ στενῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητος ἐν τῷ ὀλι-
κῷ ἔργῳ διασπῶνται καὶ τὰ παιδαγωγικὰ
μέτρα εἰς πολλαπλότητα ἀξιώσεων, ἐπιθυ-
μιῶν, διδακτικῶν σημείων κατὰ εἰδικὰ μα-
θήματα, βαθμίδας καὶ τάξεις, ἅτινα παι-
δαγωγούς τινες κατεφόβισαν· ἡ δὲ ἐνέργεια
τῆς ἀγωγῆς ἀποβαίνει οὕτω λίαν ἀσθενῆς.
Τοῦτο δὲ εἶνε συνέπεια ἐσφαλμένης θεωρίας,
καθ' ἣν ἡ ἀγωγή δεῖται ἰδιαιτέρων μὲν μέ-
τρων διὰ τὴν διανοητικὴν, ἰδιαιτέρων δὲ διὰ τὴν
βούλητικὴν καὶ χαρακτῆρα, ὡς ὁ Beneke,
Waitz, Struempell δοξάζουσιν. Οὐδόλως
ὅμως ὠφελεῖ ἡ εἰσονικὴ τῶν μέτρων τού-
των συνάφεια ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἀνάγκη
ἡ ἀγωγή τῆς ὀλομελείας τῶν πνευματικῶν

τοῦ παιδὸς δυνάμεων νὰ ἐπιμελεῖται. Διότι
οὕτω δὲν συντελεῖται ἡ ἀναγκαία ἐσωτερικὴ
ἀλληλουχία τῶν μέτρων, ἣτις μόνη παρέ-
χει αὐτοῖς δύνανται. Ταύτην δὲ (τὴν ἀλλη-
λουχίαν) πραγματοποιεῖ μόνος ὁ Σκοπὸς,
ὅστις ὑπερέχει πάντων τῶν μέσων καὶ δυ-
νάμεων, ὥστε πᾶν τὸ συμβαῖνον τὸν αὐτὸν
νὰ ἐξηγηρητῆ σκοπὸν, ἐνισχύον καὶ ὑποστη-
ρίζον αὐτόν. Οὕτω δὲ μόνον πραγματοποι-
εῖται ὁ Σκοπὸς ἐν πληρῇ ἰσχύει ἐν τῷ ἀ-
ποτελέσματι τοῦ ὀλικοῦ τῆς ἀγωγῆς ἔργου.

Ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἐξαρτᾶται καὶ
ρυθμιζεται ὡς πρὸς τὰ ἐλατήρια (Motiven),
ὑπ' ὧν ὁρᾶται τις πρὸς τὸ ἔργον τῆς παι-
δαγωγίας. Ἀπ' αἰῶνων ποικιλώτατα ὑπῆρ-
ξαν τὰ ἐλατήρια ταῦτα, διὸ ποικίλος καὶ ὁ
τελικὸς ὑπῆρξε τῆς ἀγωγῆς σκοπός. Τὸ γε-
νικώτατον δὲ ἦτο πάντοτε ἡ εὐσεβὴς τῶν
παιδῶν ἀγάπη (Wohllwollen). Τοιοῦτο ἦτο
καὶ εἶνε κυρίως τὸ ἐλατήριον ἐν τοῖς γονεῦ-
σι καὶ συγγενέσι τῶν παιδῶν. Ἡ ἀγάπη
ὅμως αὕτη, ἣτις ἐπιδαψιλεύεται ἐνὶ μόνον
παιδί, μεθ' οὗ συνδέεται τις στενότερον,
δύναται νὰ γενικευθῆ, ἀφιερουμένη τῇ πάσῃ
νεολαίᾳ. Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι
αἱ βιογραφίαι τῶν ἐξῆχωτέρων παιδαγωγῶν
ἐπιμαρτυροῦσιν ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ταύτη
τῇ ἀρετῇ τὰ μάλιστα διέπρεψαν, ὡς π. χ.
ὁ Πεσταλόζης κλ. Δείον ἐπομένως πρωτί-
στη καὶ ἀρίστη ἀρετὴ τοῦ παιδαγωγοῦ νὰ
θεωρῆται ἡ πρὸς τοὺς παῖδας εὐσεβὴς ἀγάπη,
ἡ ἀφιλοκερδῆς δηλονότι πρὸς αὐτοὺς ἀφο-
σίωσις καὶ οὐχὶ μόνον ἡ ὑπὸ τοῦ καθήκοντος
ἐπιβλαπτομένη αὐτῷ ἐπιμέλεια καὶ μέριμνα.
Δὲν ἐπιτρέπεται πρὸς τούτοις τῷ παιδα-
γωγῷ ἀδιάφορος καὶ ψυχρὸς πρὸ τῶν παί-
δων νὰ ἴσταται· τὸν ἀντικεινὸν ἀνάγκη θυμη-
δίαν, χαρὰν καὶ συμπάθειαν διὰ τὴν φυσικὴν
αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ πνευματικὴν πρό-
οδον πᾶσα αὐτοῦ λέξις καὶ κίνησις ν' ἀπο-
πνέη. Ἡμιστὰ δὲ ἐμπρέπει αὐτῷ νὰ φρονῇ

ὅτι καθήκον αὐτοῦ εἶνε μόνον διαρκούσης
τῆς διδασκαλίας νὰ ἐξετάζη καὶ ἐξελέγη
τὰ σφάλματα τῶν παιδῶν, ἀνευ τινὸς ἐκ-
φράσεως ἐπαινοῦ ἢ εὐαρεσκείας τοῖς φιλο-
τίμοις τῶν παιδῶν, ἀνευπομόνως ἀναμένων
τὸ τέλος τῆς ὥρας· τὴν δὲ προσεχῆ ἐπανα-
λαμβάνων στερεοτύπως τὰ αὐτά. Ὁ παι-
δαγωγὸς τὸν ἀντικεινὸν ὀφείλει ἀτόκλητος νὰ
προσέρχηται πρὸς τοὺς παῖδας, ἐφελκύνων
διὰ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ τὴν ἀγάπην
διὰ δὲ τῆς σωφροσύνης τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν.
Ἡ τέχνη τοῦ δι' ἀγάπης κυβερνᾶν παιδᾶς
εἶνε τὸ οὐσιωδέστατον τῆς ἀγωγῆς μέρος,
ἢ ὁ παιδαγωγὸς διδάσκειται ἐν τῷ μέσῳ
τῶν παιδῶν. Κύριον δὲ μέλημα αὐτοῦ ἔστω
ἡ εὐδαιμονία τῶν παιδῶν, ἡ ἠθικὴ, παρέ-
χοντες πᾶσαν εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ στενο-
χωρίας αὐτῶν ἀρωγὴν καὶ μὴ ἀποφεύγοντος
τὴν μετ' ἀφισιώσεως καὶ αὐταπαρνήσεως
ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιμέλειαν, ἣτις τὴν ἀληθῆ εὐ-
σεβῆ χαρακτηρίζει ἀγάπην. Πάντες οἱ ἄν-
θρωποι δὲν εἶναι βεβαίως πεπρωτισμένοι
ὑπὸ τοῦ θείου τούτου δωρημάτος· διὸ ὁ μὴ
κεκτημένος τοῦτο δέον ν' ἀπέχη τοῦ ἔργου
τοῦ παιδαγωγοῦ.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως φύσει νὰ κέκτηται μόνον
τὸ δώρημα τοῦτο ὁ παιδαγωγός, ἀλλὰ δέον,
ἀφ' ἧς τοῦλάχιστον στιγμῆς ἔγνω τὸ ἐργώ-
δες τοῦτο νὰ διανύσῃ στάδιον, ν' ἀσκή τὴν
ἀρετὴν ταύτην, ἵνα ἐν τῶν προσόντων τοῦ
χαρακτῆρος αὐτοῦ ἀποβῆ.

Ἡ ἐν λόγῳ ὅμως ἀγάπη δὲν ἀπαντᾶται
τοσοῦτον καθαρὰ καὶ ἀφιλοκερδῆς, ὡς ἡ ἠθικὴ
ὀρίζει αὐτήν. Ἰδίως δὲ παρὰ τοῖς γονεῦσι
καὶ συγγενέσι τοῦ παιδὸς ἔχει τὴν πηγὴν
τῆς ἐν τινὶ αἰσθήματι τῆς συμπαθείας,
δι' ἧς ὁ παῖς ἐφελκύνει πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ἐ-
νήλικας. Φρονοῦσι δὲ τινες ὅτι ἡ συμπάθεια
αὕτη ἐγείρεται παρὰ τοῖς ἐνήλικι ἐνεκα
ἰδιοτρόπου τινὸς ἐρεθισμοῦ, ὅστις ἔγκειται
ἐν τῇ παιδικῇ φύσει ἀναφέροντες μάλιστα

πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τούτου ὅτι αὕτη καὶ ἐπ'
αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
ἐπεδράσεν. Ἐκ τῶν λέξεων ὅμως, αἵτινες
ἀναφέρουσι τὸ γεγονός τοῦτο ἐν τῇ Γραφῇ
ἐξάγεται τοσοῦτον μόνον, ὅτι ἡ ἀγότης
καὶ ἡ ἀθωότης τῶν παιδῶν εἶχε προσελ-
κύνει τὴν συμπάθειαν τοῦ Σωτῆρος. Ἡ δὲ
γνώμη ὅτι τὸ κάλλος τῶν παιδῶν διεγεί-
ρει παρὰ τοῖς ἐνήλικι τὸ αἰσθημα τῆς συμ-
παθείας πρὸς αὐτὰ ἀπορρίπτεται ῥητῶς ὑπὸ
τοῦ ἀρίστου γνώστου τῆς παιδικῆς φύσεως
Sigismund ἐν τῷ πονηματίῳ αὐτοῦ «Παῖς
καὶ Κόσμος» (Kind und Welt). Καθ' ἡμᾶς
δὲ προσελκύνει τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδια-
φέρον τῶν ἐνηλίκων ὑπὲρ τῶν παιδῶν ὁ ἀ-
νατέλλων ἐν αὐτοῖς πνευματικὸς βίος, ὡς
ἡ ἐκ τῆς χειμερίας νάρκης ἐξεγειρομένη
φαιδρὰ καὶ χαρίεσσα φύσις ἡ ἢ τῶν ὠρῶν
τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀλλαγὴ. Ἀλλ' ἡ κυρία πηγὴ
τοῦ αἰσθημάτος τῆς συμπαθείας τῶν ἐνηλί-
κων πρὸς τοὺς παῖδας εἶνε ἡ κατάστασις
τῆς ἀσθενείας αὐτῶν καὶ ἡ ἀνάγκη ἀρωγῆς.
Ἡ ἀσθενεία καὶ ἡ ἀνάγκη ἀρωγῆς προ-
καλοῦσιν ὑπὲρ αὐτῶν πρῶτον τὸ εἶλεος τῶν
ἐνηλίκων, ὅπερ τὴν ἐτέραν τῆς συμπαθείας
ὄψιν ἀποτελεῖ. Συμβαίνει δὲ παρὰ τισι γο-
νεῦσι καὶ σπανιώτερον παιδαγωγοῖς νὰ
αἰσθάνωνται τὰ τῶν παιδῶν αἰσθήματα καὶ
διαθέσεις ὡς ἰδίας αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ πως
ζωηρότερον. Οὕτω δὲ συμφύονται, οὕτως
εἰπεῖν, οἱ γονεῖς μετὰ τῶν παιδῶν διὰ τῆς
ἐνστερνίσεως τῶν διαθέσεων αὐτῶν. Καὶ, ἂν
καὶ ἡ ἀγωγή παιδῶν τινῶν παρέχη τοῖς γο-
νεῦσι πλείους ἀσχολίας ἢ ἐτέρων, ἐν τούτοις
οὐδόλως ἐλαττοῦται ἡ πρὸς αὐτὰ συμπά-
θεια καὶ ἀγάπη αὐτῶν, ἵσως δὲ πως καὶ ἐ-
πιτείνεται. Ἐν δὲ τῇ ἀνταποδόσει ὁμοίως
αἰσθημάτων ὑπὸ τῶν παιδῶν τοῖς γονεῦσι
μορφοῦται οἷον πνευματικὴ τις καὶ ἠθικὴ
ἐνότης μεταξὺ γονέων καὶ παιδῶν, ἣτις ἐ-
πιρρώννυσι τὴν προθυμίαν ἐκείνην πρὸς ἀ-

φοσίωσιν ὑπὲρ αὐτῶν. Αἴτιον τῆς ἀφοσιώσεως ταύτης εἶνε καὶ ἡ ἐνοστέρισις τῶν παιδικῶν διαθέσεων ὑπὸ τῶν γονέων. Αἰσθάνονται δηλονότι οἱ γονεῖς ἑαυτοὺς ἀπηλλαγμένους τῶν δυσαρέστων καταστάσεων, ἐν αἷς ὁ παῖς τυγχάνει ὄν, αὐτοῦ ἀπαλλαγτωμένου, ἑαυτοὺς εὐεκτοῦντας, αὐτοῦ εὐκτοῦντος. Ἡ ἀγάπη ἐπομένως αὕτη τῶν γονέων δὲν εἶνε καθαρῶς εὐσεβικὴ καὶ ἀφιλοκερδής. Ἐκ τούτου δὲ προέρχεται, ὅτι γονεῦσιν, ὧν ὁ παρ' ἡμῶν ἀριθμὸς οὐ σμικρὸς, εἶνε λίαν πικρὸν ἢ δι' ἀπαγορεύσεως ἢ δι' ἀποστερήσεως ἀντικειμένου τινὸς νὰ γίνωνται δυσαρεσκείας παραίτιοι τοῖς παισὶν αὐτῶν, ἢ ν' ἀναγινώσκουσι δυσαρέστους τινας σημειώσεις τῶν διδασκάλων ἐν τοῖς ἐλέγχοις τῶν παιδῶν αὐτῶν ἐν ᾧ ἀπ' ἐτέρου διὰ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἐκφερομένους καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις ἐπαίνους ὀγκύλλονται καὶ καλλύονται. Αἰτία δὲ τούτου εἶνε, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ὅτι τὴν λύπην, τὸν ἔπαινον καὶ τὸν φόγον τῶν παιδῶν ἕνεκα τῆς συμπαθείας ὡς ἴδια αὐτῶν αἰσθάνονται συναισθήματα.

Ἐρ' ὅσον ὅμως ὁ παιδαγωγὸς ἐν ὑψηλοτέρᾳ ἵσταται ἠθικῇ βαθμίδι, τοσούτῳ μάλλον ἡ ἀγάπη αὕτη ἀγνίζομένη καὶ ἀπαλλασσομένη πάσης ἀντανανκλάσεως, ἢν αἱ παιδικαὶ διαθέσεις δύνανται ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐπιδρῶσι

καθίσταται ὄντως παιδαγωγικῇ. Τοιαύτη δὲ ἀγάπη ἐνισχύεται παρὰ τῷ παιδαγωγῷ, ὅσον πλείονα καὶ ἐργώδη εἰσὶ τὰ κωλύματα ἅτινα ἡ φύσις τοῦ παιδὸς ἢ ἕξεις προγενέστεραι αὐτοῦ παρέχουσιν. Αὗται προκαλοῦσιν ἐν αὐτῷ κατ' ἀρχὰς μυρίας ἀφορμὰς δυσαρεσκείων, καθ' ἃς παλαιῶν οὗτος, ἀσκειῖται ν' ἀρχὴ τῶν διαδόσεων αὐτοῦ, τὴν ἀληθῆ σοφίαν τοῦ «Γνώθι σαυτὸν» κτώμενος. Ἡ ἐν λόγῳ ἀγάπη τοῦ παιδαγωγοῦ ἀείποτε ἐπιζητεῖ τὴν ἠθικὴν νὰ παρέχῃ τῷ παιδί εὐεξίαν, ἐν ἀπογνώσει διατελοῦντος ὅτι τὴν ἀξίαν τῶν πόνων καὶ μεριμνῶν αὐτοῦ ἐν τῷ μέλλοντι ἴσως θέλει δυνηθῆ ὁ παῖς νὰ κατανοήσῃ. Ἀλλὰ τί ἀγαθὸν παρασκευάζει ἐν τῷ παιδί ἡ ἠθικὴ αὕτη τοῦ παιδαγωγοῦ ἀγάπη; Ἐκεῖνο, ὅπερ πάντες ὡς ἀγαθὸν χαρακτηρίζουσιν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κατὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι διεφώνησαν καὶ διαφωνοῦσιν, ἐκ τούτου προέρχεται ἡ ποικιλία τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς. Ἡμιστὰ εὐχονται οἱ γονεῖς ἢ κηδεμόνες τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς νὰ βλέπωσι βαθμίδος, ἐφ' ἧς οἱ ἴδιοι ἴστανται. Τούτωντιόν ἐπιζητοῦσιν εἰς ὅσον οἶόν τε ὑψηλοτέραν ν' ἀγάγωσιν αὐτοὺς βαθμίδα. Οὕτω π.χ. ἤρχετο ὁ Ἐκταρ ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῦ Ὀμήρου ὑπὲρ τοῦ Ἀστυάνακτος:

«Ζεῦ ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τὸν δε γενέσθαι
 »παῖδ' ἐμόν, ὡς καὶ ἐγὼ περ, ἄριπρεπέα Τρώεσσι,
 »ᾧδε βίην τ' ἀγαθὸν καὶ Ἰλλοῦ ἱφι ἀνάσσειν»
 »καὶ ποτέ τις εἶπῃσι «πατρός γ' ὅδε πολλὸν ἀμείων»
 »ἐκ πολέμου ἀνιόντα» φέροι δὲ ἔγαρα βροτόεντα
 »κτεῖναι δητοὶ ἄνδρα, χαρεῖν δὲ φρόνημα μήτηρ.»

Ἄστυ. Ἰλιάδ. Ε. στ. 475.

Οἱ μὲν παῖδες δέον νὰ ἐπωφελῶνται τὴν | εἰς τὰς αὐτὰς πλάνας καὶ προσκρούωσιν ἐπὶ
 πείραν τῶν γονέων, ἵνα μὴ περιέρχωνται | τῶν αὐτῶν ὑφάλων τὸ βιωτικὸν αὐτῶν

σκάφος, ἐφ' ὧν ἴσως οἱ γονεῖς αὐτῶν προσέκρουσαν. Οἱ δὲ γονεῖς ἐκ τῆς πείρας αὐτῶν δέον νὰ πορίζωνται τὰς πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν ἀποτεινομένας ὀδηγίας καὶ παραινέσεις. Βαθμιαίως δὲ οὕτως ἐπιφαίνονται διαφοραὶ ἐν τῇ ἀξίᾳ τῶν τελικῶν σκοπῶν, ὧν ἡ ἠθικὴ ἐπιστήμη, ἢν ἕκαστος παιδαγωγὸς δέον νὰ γινώσκῃ, τὸν ὑψιστον, τὸν κοινῇ παραδεδεγμένον καὶ ἀναγκαῖον διὰ τὸν ἠθικὸν ἄνθρωπον ὀρίζει. Τὸν δὲ ὑπὸ τῆς ἠθικῆς ὀριζόμενον σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς δέον ἕκαστος ἢ ὡς πατὴρ ἢ ὡς κηδεμὼν ἢ τέλος ὡς παιδαγωγὸς νὰ γινώσκῃ καὶ ἐὰν οἱ ἰδιαιτέροι αὐτῶν ἐκ τούτου ὑφίστανται, οὔτινος καὶ ὁ παῖς, ὁ παιδαγωγούμενος δηλονότι, εὐθὺς ἅμα ἐν αὐτῷ μορφωθῆ τὸ φρόνημα, ἀναποφεύκτως θέλει ἀποκτήσῃ ἐπιγνώσιν. Πρὸς ἐκείνον δὲ τὸν ἠθικὸν σκοπὸν σταθμιζόνται πάντες οἱ λοιποὶ καὶ δι' αὐτοῦ ὀρίζεται ἡ μείζων ἢ ἐλάσσων αὐτῶν ἀξία. Τὴν πραγμάτωσιν ἐκείνου δέον ὁ παιδαγωγὸς νὰ ἐπιζητῇ, ἐὰν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ τὴν ὑψίστην νὰ παράσχῃ ἀξίαν βούληται, καὶ ἐὰν τοὺς παῖδας διὰ τοῦ ἀξιολογώτατου τῶν ἀγαθῶν νὰ προκίση ἐπιθυμῇ. Καὶ τίς ἄρα γε εἶναι ὁ ἐν λόγῳ τελικὸς οὗτος τῆς ἀγωγῆς σκοπός;

Λίαν ἀορίστως γινωσκτεῖται περὶ αὐτοῦ ὁ Seiermaier καὶ ἡ σχολὴ αὐτοῦ ὡς ἐξῆς: «Τὸ ἄτομον δέον εἰς ἔννοιαν τοῦ γένους τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑψωθῇ.» Ἡ δὲ γνώμη αὕτη συμφωνεῖ πῶς κατὰ γλωσσικὴν χρῆσιν (sprachgebrauch) μετὰ τῆς τοῦ Πισταλόζη, ὅτι δηλ. ἡ ἀγωγή δέον ἐνὸς ἐκάστου, ὡς ἀνθρώπου, νὰ ἐπιμεληται. Κατὰ δὲ τὴν ἠθικὴν δέον ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἰδαρικὸν τῆς προσωπικότητος νὰ ὑψωθῇ, ὅπερ δὲν εἶνε τὸ ἰδαρικὸν τῆς γνώσεως, ὡς παρὰ ταῖς ἀρχαίους καὶ παρὰ Σωκράτη ἐπίσης οὐδὲν ἰδαρικὸν τῆς δράσεως, ὡς παρὰ τῷ Ἰουδαϊσμῷ καὶ Καντίῳ, ἀλλὰ τὸ ἰδαρικὸν τοῦ

φρονήματος, τῆς βουλήσεως, ὅπερ ἐν τῷ χριστιανισμῷ μορφωθὲν ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ὅλας ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας οὐδόλως ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ σημασίαν ἐξετιμήθη. Τὸ ἰδαρικὸν τοῦτο φέρει ἐν ἑαυτῷ ἀπολυτον ἀξίαν, πάσης ὑποκειμενικῆς διαθέσεως ἀνεξάρτητον, γιγνόμενον καταφανὲς ἐν τινι ἀριθμῷ παραδειγμάτων τῆς βουλήσεως (ἰδεῶν κατὰ Πλάτωνα), ἅτινα ἐν τῷ ἰδαρικῷ περικλείονται καὶ ἅτινα ἕκαστος ὡς ἀξιολογώτατα δέον νὰ ἐκτιμᾷ, ἀποβλέπων πρὸς ταῦτα ἀνεπηρεάστως. Τοιοῦτον πρότυπον παράδειγμα ἡ ἠθικὴ ἰδέα εἶνε καὶ ἡ καθαρὰ καὶ ἀφιλοκερδὴς ἀγάπη, ἣτις ἀτυχῶς καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ λίαν ὀψὲ ἐξετιμήθη. Αἱ πρότυποι αὗται ἰδέαι (Musterbilder) καὶ τὰ ἀφορώντα εἰς αὐτάς δὲν περιέχονται ἐν τῷ ἀτομικῷ φρονήματι, ἵνα εἰς ἐνεργεῖαν τραπῶσιν, εὐκαιρίας παρουσιασθείσης, ἀλλ' εὐρίσκονται ἐν τῇ ἐνότητι τῆς συνειδήσεως συνημμένα, οὕτως εἰπεῖν, καὶ οὕτω μορφῶνται τὸ ἰδαρικὸν τῆς προσωπικότητος ἢ παραπλήσιόν τι. Αἱ πρότυποι δὲ αὗται ἰδέαι δὲν ἐμφανίζονται μεμονωμέναι, ἀλλὰ παρεισδύσουσιν εἰς πάσας τὰς πνευματικὰς καὶ θυμακὰς τοῦ ἀνθρώπου καταστάσεις, διέπουσαι κυρίως τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς καὶ τὰς ἐκ τούτων προερχόμενας ἐνεργείας. «Εἰς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις ἀνθρώπου τινὸς δέον ὁ αὐτὸς πάντοτε νὰ φανερωθῆται ἄνθρωπος» καθ' ἀπάσας τὰς ὁψεις τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ νὰ ἐπιφαίνεται εἰς καὶ ὁ αὐτὸς». Οὗτος δὲ εἶνε ὁ τύπος, ὃν δέον ὁ παιδαγωγούμενος νὰ φέρῃ ἔμμενον, ὡς κατὰ τὴν ἐμπειρικὴν ἔννοιαν τῆς ἀγωγῆς ὑποθέττομεν. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος κατ' ἀνάγκην περιλαμβάνει ἀπάσας τὰς τοῦ ἀνθρώπου διαθέσεις καὶ ἐνεργείας, δέον νὰ μὴ ἀποχωρίζηται ἐν τῷ παιδί ἐπ' οὐδεμιᾶς μορφῆς καὶ εἴδους γνώσεως καὶ δράσεως, ἕξως καὶ ἐτοιμότητος αὐτοῦ. Ὅ, τι

δὲ ἐν τῷ παιδί συμβαίνει, δέον οὐχὶ καθ' ἑαυτὸ νὰ θεωρῆται, ἀλλὰ τῷ γενικῷ τούτῳ καὶ ὑψίστῳ σκοπῷ νὰ ὑπάγεται. Ὡς ἐπίσης: πᾶσα γνῶσις ἐπιστημονικὴ ἢ τεχνικὴ, ἢν πρόκειται ὁ παῖς ν' ἀποκτήσῃ, δέον ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τοῦτον νὰ ὀρίζεται. Πάντα διὰ τὸν παῖδα ἔχουσιν ἀξιολογώτατα, ἐάν οὗτος προῖν ἦνε τοιαύτης προσωπικότητος. Τοιαύτη δὲ τις προσωπικότης εἶνε ὄντως πνευματικὸς τύπος, ὡς καὶ ἡ ἐμπειρικὴ τῆς ἀγωγῆς ἐννοία παραδέχεται. Αὕτη δὲ εἶνε ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται διὰ τῆς τιθαστείας νὰ προσκτᾶται ἔξεις, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα· διότι τῆς βουλήσεως τοῦ ἀτόμου δέον πάντοτε τὸ ἴδιον αὐτοῦ φρόνημα κατὰ τὰς ἰδανικὰς τῆς βουλήσεως σχέσεις νὰ ὑπάρκειται, ὡς καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς ἀποδοχῆς. Ὁ γενικὸς ἐπομένως τῆς ἀγωγῆς συμφωνεῖ μετὰ τῆς ἐμπειρικῆς ἐννοίας τῆς ἀγωγῆς, ἥτις ἐπίσης ἀποροίπτει τὴν τιθαστείαν, δι' ἣς ὁ ἄνθρωπος ἀνευ ἐπιγνώσεως καὶ σκέψεως ἀκολουθῶν ὡς τυφλὸν ὄργανον τὴν ἔξιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ φρόνημα δύναται νὰ μορφώτῃ ἔξεις παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, αἵτινες οἰοῦν δευτέρᾳ φύσιν ἀνευ τινὸς συνειδήσεως ἐνεργοῦσι. Τὴν δὲ συμφωνίαν τοῦ ἠθικοῦ τούτου σκοποῦ μετὰ τοῦ τῆς ἐμπειρικῆς ἐννοίας τῆς ἀγωγῆς δέον ἔτι νὰ σαφηνίσωμεν. Ἴνα δηλονότι ὁ ἐν λόγῳ πνευματικὸς τύπος, ὃν ὁ ἠθικὸς ὀρίζει σκοπὸς, τῷ παιδί ἐγγραχθῆ. ἀνάγκη βεβαίως ἐκάστῳ ὡς ἀτόμῳ, ἀνεξαρτήτως πάσης ἀναφορᾶς πρὸς τὴν κοινωνικὴν ὁμᾶδὰ ἐπιμέλειαν καὶ φροντίς νὰ ἐπιδαψιλεύεται. Διότι ἡ ἰδανικὴ τῆς κοινωνίας ἀξία δύναται κατὰ τὴν ἀξίαν ἐκάστου μέλους αὐτῆς νὰ σταθμισθῆ. Οὕτω δὲ διδάσκει ἡ ἠθικὴ, ἐξ οὗ ἔπεται, ὅτι τὸ ἄτομον δέον πρῶτον καθ' ἑαυτὸ νὰ προσκτῆσθαι ἀξίαν πρὶν ἢ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν κοινωνίαν θεωρηθῆ.

Ὁ δὲ παρ' ἡμῶν ὀρισθεὶς τελικὸς τῆς ἀ-

γωγῆς σκοπὸς, τὸ ἰδανικὸν τῆς προσωπικότητος δηλονότι, ἐγένετο ἀπ' αἰῶνων πωρ αἰσθητὸν, χωρὶς νὰ διατυπωθῆ ποτε κατ' ἐννοίαν, ἀφοῦ μάλιστα ἰδεώδης τις κρηπίς τοῦ βίου ἀνεγνωρίσθη. Οὐδεὶς ὅμως λαός, οὐδεμία ἑκατοχταστηρὶς ἐπεχείρησε τὸ ἰδανικὸν τῆς προσωπικότητος ἀφρημένως νὰ παραστήσῃ. Διότι ἐν ταύτῃ τοσαῦτα συμπυκνῶνται, ὥστε ταῦτα πολλῶν βασιμώτερα διὰ τὴν κοινὴν συνειδήσιν ἐν τινι συγκεκριμένῃ μορφῇ συγκρατοῦνται, τοῦ συγκεκριμένου, τοῦ πραγματικοῦ ἢ ὡς πραγματικοῦ πολλῶν τοῦ ἀφρημένου ἐκφραστικώτερον ὄντος. Ὅθεν εἶναι λίαν φυσικὸν τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔσπευσε τὸ ἰδανικὸν τῆς προσωπικότητος ἢ ἐν τινι ἱστορικῇ ἢ πραγματικῇ προτύπῳ ἢ ἐν τινι οἴον πραγματικῷ ἰδανικῷ προσώπῳ νὰ ἐμβλέπῃ· οἶον ἐν τινι Ἡρωϊ, Προφήτῃ κ. λ. Ἐθεωρήθη μάλιστα ἔργον τῆς ἀγωγῆς ὑπὸ τινων ὅτι δέον ὁ παῖς πρὸς τοιοῦτον συγκεκριμένον τύπον νὰ παιδαγωγῆται. Ἐν τῷ χριστιανισμῷ ἡ ἰδανικὴ αὕτη προσωπικότης, ἥτις τῷ παιδί κατὰ τὴν ἠθικὴν ὡς παράδειγμα νὰ προτεθῆ πρέπει, εἶνε αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Διότι αὐτὸς μόνος τὰς ἰδανικὰς τῆς βουλήσεως σχέσεις ἐν ἐνὶ προσωπικῷ πνευματικῷ τύπῳ ἐπραγματοποίησε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς βιωτικὰς ἡμῶν σχέσεις. Τὸ κατὰ Χριστὸν ὅμως παιδαγωγεῖν τὸν παῖδα σημαίνει, καθιστᾶν αὐτὸν ἠθικόν, ὄντως ἀγαθόν, ἐμπλεον φρονήματος, ἐραστὴν καὶ θαυμαστὴν παντὸς ἀπολύτως ἐπαινετοῦ καὶ τιμίου, εὐσυνειδήτου καὶ ἐν πλήρει πεποιθήσει θρησκευτικῶν. Ὁ ἐραστής τῆς ἠθικῆς οἰκοθεν ἀποδέχεται τοὺς χαρακτήρας τούτους. Ὁ δὲ ἐν τῷ καθαρῷ καὶ ἰδανικῷ αὐτῶν φωτὶ γνοὺς τούτους, δὲν τολμᾷ ν' ἀποσπασθῆ αὐτῶν, ἀνευ τύψεως τοῦ συνειδότος, ὅπερ ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία. Ὅθεν ἐπιθυμεῖ

καὶ βούλεται τοὺς χαρακτήρας τούτους ἐν ἑαυτῷ, ὡς καὶ ἐν τῷ παιδί αὐτοῦ ἐν ἐνεργείᾳ νὰ αἰσθάνηται συγκρατούμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἠθικῆς ἀξίας αὐτῶν. Διὸ θεωρεῖ ἑαυτὸν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀντελήφθη τῶν χαρακτήρων τούτων, οἰοῦναι ὑπόχρεον πρὸς ἐνδελεχῆ αὐτῶν πραγματοποίησιν.

Περὶ τοῦ ἐφικτοῦ τῆς πραγματοποιήσεως τοιαύτης ἰδανικῆς προσωπικότητος ἐν τῷ παιδί πραγματεύεται ἡ ἐπομένη παράγραφος.

ΕΥΣΤΡ. ΚΕΧΑΓΙΑΣ
παιδαγωγός.

ΛΟΓΟΣ

βηθεὶς τῇ Εἰς κυριακῇ τῶν νηστειῶν ἐν τῇ
Ῥιζαρείῳ ἐκκλησιαστικῇ σχολῇ

ΥΠΟ

Β. Ν. ΚΡΑΞΕΑΚΣΠΟΥΛΟΥ
ΠΥΛΙΟΥ

ἐπιεσοφίου αὐτῆς καὶ φοιτητοῦ τῆς θεολογίας

«Καὶ ἀκούσαντες οἱ δώδεκα ἤρξαντο ἀγαπαῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου».

(Μάρκ. Κεφ. Ι', 41.)

§ α. Καθὼς ὁπότε μετὰ μακρὰν τρικυμίαν, ὅτε ἡ παγερὰ τοῦ χειμῶνος ὥρα ἀποκεκμηκυῖα ἤδη παραχωρεῖ τὰ σκῆπτρα τῆς φύσεως εἰς τὴν ἰλαρὰν καὶ φιλόθεμον τῆς ἀνοξέως ὥραν, ὅτε μυροβόλοι ζέφυροι, ἐξεγειρόντες τὴν τέως νενεκρωμένην ὑπὸ τῶν χειμερίων παγετῶν φύσιν, βαυκαλῶσιν αὐτὴν διὰ μελωδίας ἀρρήτου, ὅτε ἡ Ἴρις — τῆς Ἑλλάδος τὸ σῆμα — ἀντανακλάται ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ πλὴν ἀγλαοφεγγυῶς στερεώματος τὸ ἔαρ προαναγγέλουσα, ὅτε οὐρανός, γῆ καὶ θάλασσα μετὰ τοῦ ῥοδοστεφοῦς καὶ φωτοδόλου ἡλίου, ὅστις ὡς νυμφίος ἐκπο-

ρευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιᾶσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ, ἐν ἀγαλλιᾶσει ψάλλον τῆς δημιουργίας τὸν ὕμνον» (ψαλμ. ιθ'. 6)· ὅτε οἱ ζέφυροι καὶ ἀηδόνες διὰ τῆς ἐναρμονίου αὐτῶν ὠδῆς χαιρετῶσι τὴν ἔλευσιν τῆς ὠραιότερας τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέρας, οὕτως, ὁπότε θύελλαι καὶ καταιγίδες διαταράττουσι τὴν εὐθυτενῆ τῶν ἐθνῶν σταδιοδρομίαν, ὅτε ὁ χειμὼν πλήττει τὴν ἀνθρωπότητα, διακυμαίνων τὸ κλυδωνιζόμενον αὐτῆς σκάφος, ὑπὸ τῶν τυφῶνων τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, τοῦ τε φθόνου φιλαρχίας καὶ πολυτελείας, ὑπάρχουσιν ἐποχαί, ὅτε ἡ ἀνθρωπότης ἀπαυδῆσασα πλέον κλίνει ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῇ σκιάν τῆς τοῦ Εὐαγγελίου εἰρήνης, ὅπως ἐπαναπαυθῆ ἐκ τῶν πόνων αὐτῆς, ὅτε πλέον ἡ θρησκεία, ἡ γαλακτόεσσα αὕτη τροφὸς τῶν ἰδεῶν τῆς αἰωνιότητος, ἡ γλυκερὰ αὕτη μήτηρ τῶν χριστιανῶν, ἐπανατέλλει, ῥοδοδακτύλου ἡοῦς δίκην, βάλσαμον παρηγορίας ἐκ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς ἄμβωνος εἰς τοὺς πιστοὺς αὐτῆς ἐγγέουσα· οὕτω καὶ ἡμεῖς μετὰ τὰς ζηδῶρους φθινοπωρινὰς αὔρας, τὰ ῥόδα, οἱ ὑάκυνθοι καὶ οἱ μήκωνες διεδέχθησαν τὰς μονοτόνους χιόνας· οἱ ἐλαφροὶ ζέφυροι, τοὺς βιαιοπραγεῖς βορρᾶν καὶ νότον. Ἡ κυανὴ καὶ ἐξ ἄδαμάντων ἀστέρων ἀτελεύτητος σινδόνη τοῦ οὐρανοῦ, δὲν κυμαίνεται πλέον ἀπὸ τὰ πυκνὰ νέφη, οὔτε ὑγραίνεται ἤδη ἀπὸ τὰς ὀμβροφόρους τοῦ χειμῶνος νεφέλας· διαπλέοντες τὸν διμυχλώδη ὠκεανὸν τοῦ βίου, ὑπὸ πολλῶν μὲν πειρασμῶν συνεχόμενου, ὑπὸ παντοίων δὲ κακῶν χεμαζόμενοι καὶ ποικίλων σάλων καὶ τρικυμιῶδων παθῶν ποντούμενοι, παρῖππεύσαντες δὲ εἰς τὴν δι' ὀλοκλήρων πέντε ἐβδομάδων φθίνουσαν ἀγ. τεσσαρακοστήν, τὴν πάνοπλον ἐγκράτειαν, εἰσῆλθομεν εἰς τοῦτον τῆς σωτηρίας τὸν λιμένα, εἰς τοῦτο τῆς εὐσεβείας τὸ ἄσυλον, εἰς τοῦτο τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ τῶν σωματί-

των τὸ ἱατρεῖον ἀεραντισμένοι τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς» (ψαλμ. 66', 14) ὅπως ἀκούσωμεν λόγου αἰωνίου ζωῆς, λάβωμεν δὲ τὴν μόνην ἐν Χριστῷ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν, ἐκχυθῶσι δ' ἐπὶ τῶν διανοιῶν καὶ καρδιῶν ἡμῶν αἱ δωρεαὶ καὶ αἱ χάριτες «ἐκ τοῦ κρατοῦντος τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας τῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύματος» (Ἀποκλψ. 6', 4).

§ 6'. Τίς ἡ φαιδρὰ καὶ τηλαυγὴς ἑορτὴ, ἣν συνήλωμεν νὰ ἑορτάσωμεν; Σήμερον ἡ ἄσπιλος καὶ πανάμωμος νύμφη τοῦ οὐρανοῦ νυμφίου, ἡ θεόπεμπτος καὶ ἀγῆρως αὐτὴ παρθένος, ἡ ἐγκαινισθεῖσα ἐπὶ τοῦ φιοβεροῦ Γολγοθᾶ, ἡ ἱερὰ μάρτυς, ἡ ἔχουσα σύμβολον περιφανὲς καὶ ἔνθεον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ ἀποπνέουσα τὸν εὐῶδη καὶ μαρτυρικὸν στεναγμὸν, ὃν, ὁ μέγας μάρτυς, ἐκπνέων, ἐξέπεμπεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὀδύνης, στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιβεβλημένην ἧς τὸ θαλερὸν καὶ ἀγλαόκαρπον δένδρον κατηρδεύθη διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ αἵματος τοσοῦτων μαρτύρων, ὁσίων καὶ δικαίων. Σήμερον, λέγω, ἡ σελασφόρος καὶ ἡλιολαμπῆς ὁρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, συγκαλεῖ ὑμᾶς, σεβαστὲ διευθυντά, εὐλαβέστατον πρεσβυτέριον, σεβασμῖα ἐφόρων καὶ καθηγητῶν χορεία, καὶ λοιπὴ σεβασμιωτάτη καὶ περιφανὴς ἐμῆγυρις, ἐν τῇ ὑπερμεσοῦσῃ ἀγίᾳ τεσσαρακοστῇ μετὰ θυμιάματος καὶ ὀδῶν πνευματικῶν, πρὸς πνευματικὴν πανδαισίαν, ἐπὶ τῇ αἰοδιμῷ μνήμῃ τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, καὶ σὺν αὐτῇ εὐκλεῶς γεραίρει τοῦ τὴν ἀγίαν ἐνταφιάσαντος καὶ ἐν πατρᾷσιν εὐσεβεστάτου Ζωσιμά. Ἐπειτα καὶ θυμηῆρες αἰσθημα συμπαρομαρτεῖ τῷ λόγῳ, καὶ καθωραῖζει τὴν πολυπληθῆ ἐμῆγυριν. Καίρως δηλοῦντι ἀνοίξεις, ὧ θεηγόροι τῆς οὐρανοῦ παρατάξεως ὀπλῆται, καὶ τὰ φερόνυμα πλήθη, ὡς ἀπὸ σίμβλων συνωθοῦνται,

καὶ ὡς μέλισσαι βοτρηδὸν περιπτανται εἰς τὰ μυρίπνοα τοῦ νοητοῦ τῆς ἐκκλησίας παραδείσου. Ὁ μὲν λοιπὸν καιρὸς τῆς ἐγκρατείας ἤδη προέκοψε, καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐγγύζει· περιχῶν δὲ ἡμᾶς ὁ εὐαγγελικὸς λόγος τὰ τοῦ σωτηρίου πάθους προοίμια, καὶ τοῖς μαθηταῖς ὁ δεσπότης προαγορεύει τὰ μέλλοντα: Ἰηοῦ, λέγει, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσόλημα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινούσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι (Μάρκ. Ι', 33). Δεῦτε οὖν καὶ ἡμεῖς κεκαθαρμέναις διανοίαις συμπορευθῶμεν αὐτῷ καὶ συσταυρωθῶμεν, καὶ νεκρωθῶμεν δι' αὐτὸν τῆς τοῦ βίου ἡδονῆς, καὶ συζήσωμεν αὐτῷ, καὶ ἀκούσωμεν βοῶντος αὐτοῦ ἀουκέτι εἰς τὴν ἐπίγειον Ἱερουσαλήμ διὰ τὸ παθεῖν, ἀλλ' ἀναβαίνομεν πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ἡμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ἡμῶν· καὶ συναυψῶ καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Σήμερον ἡ ἀμνάς τοῦ Χριστοῦ καὶ θυγάτηρ Μαρία ἡ ἀείμνηστος, προβάλλει ἡμῖν ἀρριζήλον καὶ περιφανὲς τοῦ μετὰ σώματος ἐγκρατοῦς αὐτῆς βίου, μετανοίας ὑπόδειγμα, πᾶσι μὲν τοῖς εἰλικρινῶς μετανοοῦσιν, ἰδίᾳ δὲ τοῖς ἀμαρτωλοῖς καὶ ῥαθύμοις· πρόκειται δὲ οὐ μόνον τοῖς ὀνόματι, ἀλλὰ καὶ πράγματι εὐσεβέσι χριστιανοῖς, ἐναρέτων πράξεων ἀγωνιστήριον· τέρμα δὲ τοῦ σταδίου γίνεται ἡ τὴν νίκην φέρουσα τελευτή. Ὅθεν καὶ ἡ Ὁσία ἀσκησαμένη μὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, προσηνήχθη τῇ ἐκκλησίᾳ δι' ἐγκρατείας καὶ δεήσεως τέλειον θρέμμα· καταλιπούσα δ' ἐμφρόνως πάντα τὰ ἐπίγεια, κατοικητήριον σεπτὸν ὤφθη τοῦ πνεύματος· νεκρώσασα δὲ ἡ μακαρία τὰ τῶν παθῶν σκιρτήματα, πρὸς τὸν πανεύδιον νοῦ τῆς ἀπαθείας· προσωρμίση λιμένα· καὶ ὄντως ἡ πορνείαις πρότερον μεμεστωμένη,

σήμερον ἡ τοῦ Χριστοῦ νύμφη τῇ μετανοίᾳ ἐδείχθη· τῶν ἀγγέλων δὲ τὴν πολιτείαν ἐκμιμησαμένη, τοὺς τῷ ἄπλω τοῦ σταυροῦ ἐξαφανίζων δαίμονας. Δεῦτε οὖν καὶ ἡμεῖς, ὧ φιλέορτοι, ἑρραντισμέναις φρεσὶ, καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος ἐπ' ὤμων ἀράμενοι, περιχαρῶς ἑορτάσωμεν. «Μὴ κόμαις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ· ἀλλ' ἐνδυσάμενοι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν» τῆς σαρκὸς τὰ οἰδήματα κατευνάσωμεν. Καὶ καθὼς τινες τῶν ποιητῶν εἰρήκασιν, ὅτι εἰς τινα κητώδη τῆς θαλάσσης μέρη, τρέφονται μεγάλα θηρία· οἱ δὲ ἐν αὐταῖς πλέοντες, κώδωνας ἐκκρεμοῦσι τῶν πλοίων, ἵνα διὰ τῆς ἠχοῦς τούτων, ἐκπληττόμενα, φεύγουσι τὰ θηρία· οὕτω καὶ ἡ θάλασσα τοῦ ἡμετέρου πολυκυμάντου βίου πολλά καὶ δεινότερα τρέφει θηρία, τὰ πονηρὰ πάθη καὶ τοὺς ἐφόρους αὐτῶν πονηροτέρους δαίμονας. Ἐπὶ δὲ τῆς θαλάσσης ταύτης καθάπερ ναῦς ἡ τοῦ Θεοῦ ἐπιπλεῖ ἐκκλησία, καὶ ἀντὶ κωδῶνων, τοὺς πνευματικῶς ἔχει διδασκάλους, ἵνα διὰ τῆς ἱερᾶς ἠχοῦς, τῆς τούτων διδασκαλίας, τοὺς νοητοὺς ἀποτρέπηται θῆρας. Περὶ τοῦ θηριώδους καὶ θεοστυγοῦς πάθους τοῦ φθόνου λοιπὸν καὶ ἡμεῖς θέλομεν σήμερον ὀμιλήσει, ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ τῆς πρὸ μικροῦ ἀναγνωσθῆσης περικοπῆς τοῦ Εὐαγγελίου. Ὅποτε οἱ δύο μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος, Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης, τὴν παρὰ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ πρωτοκαθεδρίαν ἐπιζήσαντες, ἐφρονήθησαν ὑπὸ τῶν δέκα «Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου» (Μάρκ. Ι', 41). Ἐπειδὴ δὲ τὸ πάθος τοῦ φθόνου δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς τελείαν τῆς ἀγάπης στέρησιν, ἧτις κατὰ τὸν οὐρανοβάμωνα θεσπέσιον Παῦλον, εἶναι τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ῥίζα πάντων τῶν ἄλλων ἀρετῶν, τὸ δὲ τρισκατάρτατον πάθος τοῦτο,

ὁττιμέραι λυμαινεται τὸν χριστιανικὸν κόσμον· διὰ τοῦτο, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει ἐξετάσωμεν περὶ τοῦ τί ἐστὶ φθόνος καὶ τίνας αἰδιότητες καὶ τ' ἀποτελέσματα αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μέρει περὶ τοῦ πῶς δύναται τις ν' ἀποφύγῃ αὐτόν· ὅσον δὲ δυσχερὲς εἶναι τὸ ἀνατεθῆναι μοι ἔργον, τοσοῦτον δέδρα καὶ ἀποδυσπετῶ ἀναλογιζόμενος, ἐνθεν μὲν τὰς ἐμὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις καὶ τῆς ἡμετέρας ἀδυναμίας τὰς μικροφανεῖς ἐκφράσεις, ἐτέρωθεν δὲ τὸ μέγεθος τῆς ὑποθέσεως ἐνορῶν. Ἄλλ' ὅμως ἐπικαλούμενος τὸν τ' ἀσθενῆ θεραπεύοντα καὶ διδόντα λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν, εἰς τὴν θεῖαν δηλονότι ἀντίληψιν, ἀνήλθον τὸ ἱερὸν τοῦτο βῆμα, ἐνθα μυρόεσσαν τοῦ παναγίου πνεύματος αὔραν περιπνέουσαι, κατέρχονται ἐκ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, ὡς δρόσος Ἀερμών, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών. Εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν τοῦτον ὀριβαντα, ὅνπερ τόσων εὐφραδῶν ῥητόρων λόγοι κατηγλαΐσαν καὶ κατελάμπρυναν ἀφ' οὗ παλαίποτε ἀντήχει, ὡς σάλπιγγι χρυσήλατος, ὡς θεόπνευστον ὄργανον, ὁ ποιμενικὸς τῆς τῶν Γρηγορίων θεολογίης αὐλὸς, τὸ ἀγῆρσον καὶ καλλικέλαδον τῶν Χρυσοστόμων στόμα. Ἐν τῇ λαμπρᾷ καὶ περικλεεῖ ταύτῃ πόλει ἐνθα ποτὲ ἠκούετο ἡ περὶ τοῦ Ἀγνώστου Θεοῦ τοῦ θεορρήμονος Παύλου, βροντόφωνος τοῦ κηρύγματος σάλπιγγος· εἶτα δὲ ἡ τῶν Διονυσίων καὶ Ἱεροθέων δογματικὴ λύρα, πρῶτη δὲ ἡ μελίφθογγος καὶ ἠδυεπὴς Αἰσχύλειος, Σοφόκλειος καὶ Εὐρυπίδειος Μούσα· ἐμφανίζομαι ἐνώπιον τῆς ἡμετέρας ἀγάπης, πεποισῶς εἰς τὴν εὐμενῆ καὶ ἐπιεικῇ ἡμῶν ἀκρόασιν.

§ 7'. Ἄπειρα εἰσὶν, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, τὰ ἐπενεργούοντα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου πάθη. Ἐγκνείνται ὅμως αὐτῷ τινα, ἅπερ οὐ μόνον δὲν παρέχουσιν αὐτῷ τὴν φαινομένην ἐκείνην καὶ μᾶλλον ὑλικὴν καὶ σαρκικὴν ἡδονήν, ἀλλὰ τούναντίον

ὡς ἀνωφελῆ καὶ ἐπιβλαβῆ τήκουσιν αὐτὸν καὶ ματαινοῦσιν· ὡσπερ δ' ὁ κηρὸς διὰ τοῦ πυρὸς διαλύεται, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῶν παθῶν τήκεται, φθείρων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζῶην καὶ εὐημερίαν, οὐδὲν ἄλλο καρπούμενος, οὐδὲν ἄλλο προσποριζόμενος, ἢ ἐξαφανισμόν τῆς ἰδίας αὐτοῦ υγείας, καταστρέφων ἅμα καὶ τὰ αὐτοῦ συμφέροντα, δι' ἧς ὑπ' αὐτῶν φιλοδωρεῖται μεοίμνης. Ἐκ τῶν παθῶν τούτων, καὶ ἴσως τὸ κυριωδέστατον θηριωδέστατον καὶ ἀπανθρωπότατον, τὸ λυμαίνον σύμπαταν τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν εἶναι καὶ ὁ ἐπάρατος καὶ θεοστυγῆς φθόνος· καὶ ὄντως ὁ φθόνος, τὸ βδελυκτὸν τοῦτο καὶ ἀποτρόπαιον πάθος, ὡς ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν θεολόγων καὶ φιλοσόφων, τὸ σπέρμα πάντων τῶν κακῶν, καὶ τῶν πλείστων κακιῶν ὁ γεννύτωρ, τὸ ἄρδην ἀνατρέπων τὰς κοινωνίας, καταλύων τὸν εὐαγγελικὸν τῆς ἀγάπης περίβολον, ἐκ θεμελίων δὲ διαρρυγνύων τὸν οὐράνιον τῆς χριστιανικῆς φιλοστοργίας σύνδεσμον, τὸ γέννημα τοῦ ἀρχικαίου ὄφους, τὸ ἐμπόδιον τῆς εὐσεβείας, ἢ θύρα τοῦ θαλάσσιου, ἢ τῆς σσηπιῶς ψυχῆ δυσώλης ἀποπορᾶ, ἢ μήτηρ τῆς ἀδελφοκτονίας, καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς ὑπερηφανείας διαβολῆς, καὶ μισαδελφίας· ἢ ἀγνοία τῆς συγγενείας, καὶ ὅπως ἄλλως προσαγορεύεται, εἶναι λύπη τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῖς τῶν ἄλλων ἀγαθοῖς· ἀλύπη ἐστὶ τῆς τοῦ πλησίον εὐπραγίας ὁ φθόνος· λέγει ὁ οὐρανοφάντωρ Μ. Βασιλείος (ὁμιλ. περὶ φθόνου τ'. 26 128). Καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ λύπη τῆς ψυχῆς καὶ ἀληθῶς· διότι τὸ πονηρὸν τοῦτο καὶ ἀποτρόπαιον θηρίον χαρακτηρίζεται μὲ τὰς πλέον σ-υγερωτέρας κακίας· ποιεῖ τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον ἀξιοθρήνητον, καὶ τόσον θαμβώνει τὴν κρίσιν του καὶ τὸ λογικόν του, ὥστε τὴν ἀρετὴν ὀνομάζει κακίαν, τὴν ἀλήθειαν ψεῦδος, καὶ τὸ φῶς σκότος. «Φθόνος τὸ πάντων τῶν παθῶν ἀδικιώτατον ἅμα καὶ

δικαιώτατον· τὸ μὲν ὅτι πᾶσι ἐνοχλεῖ τοῖς λαοῖς, τὸ δὲ ὅτι τήκει τοὺς ἔχοντας»· λέγει ὁ θεολόγος Γρηγόριος· ὁ φθόνος δικαίως ἀποκαλεῖται Ἑλθῆς ἀδιδήρατος. Καὶ, ἐν τοῖς στέρνοις τοῦ φθονεροῦ κρύπτεται ὀλόκληρος Ἑλθῆς. Τὸ ὄχρὸν καὶ σκυθρωπὸν αὐτοῦ πρόσωπον, τὸ σκοτεινὸν καὶ φρικτὸν βλέμμα του, οἱ ἀσταθεῖς καὶ πελιδνοὶ τῆς ψυχῆς του τρόποι ἀποκαλύπτουσιν αὐτόν. Ὁ φθόνος ἐστὶν ἢ ἐπτακέφαλος τῶν ποιητῶν Ἰδρα, μᾶλλον δὲ ἐστὶ χειρὸν ἐπτακεφάλου Ἰδρας διότι ὡς ἐκείνη κοπτομένη τὰς κεφαλὰς, ἐγένετο ἄλλας, οὕτως ὁ φθόνος ἀναφύει πολυποικίλους κακίας, καὶ καθιστᾷ τὴν ψυχὴν τοῦ φθονεροῦ ἀνεπιτηδεῖαν παντὸς καλοῦ μεγάλου καὶ γενναίου ἔργου. Ἄδυναται νὰ ἐξολοθρεύσῃ καὶ εἰς πανολεθρίαν νὰ φέρῃ τὸν φθονούμενον, ἀναφανδὸν ἢ φανερά· Ἰποδύεται τὴν διαβολὴν, τὴν συκοφαντίαν, τὸ ψεῦδος, τὴν ἀπάτην, καταπατεῖ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, ὅσα καὶ δίκαια, μαινεται, ταρασσεται ὑπὸ καρδιοβόλου λύπης, καὶ τέλος καταφύγει εἰς τὸν ἐπάρατον φθόνον. Αὐτὰ περίπου λέγει καὶ ὁ κλεινὸς τῆς ὑψηλίου Ἰεροκλήρου, ὁ ὑψηλὸς Βοσσανέτος. «L'envie est le noir et le plus secret effet d'un orgueil faibbe, qui se sent ou diminuer ou effacer par le moindre éclat des autres, et qui ne peut soutenir la moindre lumiere. C'est le plus dangereux venin de l'amour propre ; Il commence par consumer celui qui le vomit sur les autres, et le porte aux attentats les plus noirs ; car l'orgueil naturellement est entre prenant, et veut éclater ; mais l'envie se cache sous toutes de prétextes, et se plait aux plus sourdes, aux plus perfides menées. Les medisances deguisse, les calomnies, les trahisons, tous les mauvais artifices en sont l'ouvrage et le partage». — Ὁ φθόνος εἶναι τὸ μαῦρον καὶ τὸ μυστη-

ριωδέστερον ἀποτέλεσμα μικροπροποῦς ὑπερηφανείας, ἣτις αἰσθάνεται ἑαυτὴν ἐλαττωμένην ἢ ἀμαυρουμένην ὑπὸ τῆς ἐλαχίστης· ἐλλάμψεως τῶν ἄλλων, καὶ ἣτις δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὸ ἐλάχιστον φῶς, τοῦτ' ὅπερ εἶναι τὸ ἐπικινδυνωδέστερον δηλητήριο τῆς φιλαυτίας, ἀρχίζει νὰ κατατήκη ἐκεῖνον, ὅστις τὸν ἐξεμεῖ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ φέρει αὐτὸν εἰς τὰς πλέον καταχθονίους μηχανοραφίας· διότι ἡ ὑπερηφάνεια φυσικῶς εἶναι θρασεῖα καὶ θέλει νὰ ἐκτραγῆ. Ἄλλ' ὁ φθόνος ὑποκρύπτεται ὑπ' ὄλα τὰ εἶδη τῶν προφάσεων καὶ ἀρέσκεται εἰς τὰς κωφὰς καὶ πλέον ἀπίστους σκευωρίας. Αἱ ὑπουλοὶ κακολογίαι, αἱ συκοφαντίαι, αἱ προδοσίαι, ὄλα τὰ ποταπὰ τεχνάσματα εἶναι ἔργον καὶ ὁ μερισμὸς αὐτῶν. (Bossuet l'envie).

§ δ'. Ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τὸ ἐλεεινὸν τοῦτο πάθος ἔγεινεν αἰτία ἵνα ἀπωλεσθῆ ὁ διάβολος καὶ ἵνα ἀπολέσῃ οὗτος τὸν παρεπίδημον καὶ ἐξόριστον πλὴν δυστυχῆ ἄνθρωπον· διότι τὸ ἀγγελικὸν τοῦτο πνεῦμα, πρότερον τοσοῦτον ἐνδοξον καὶ προσριλὲς τῷ Θεῷ, ἰδὼν τὸν ἄνθρωπον δημιουργηθέντα κατ' εἰκόνα αὐτοῦ, συνέλαθε μοχθηρὰν ζηλοτυπίαν, καὶ δι' αὐτῆς ἔπεσεν αὐτὸς, πρὶν κηρηνίσῃ ἐκεῖνον· ἔγεινεν αἰχμάλωτος, πρὶν ἀπαγάγῃ ἐκεῖνον εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν· καὶ δὲν ἐπέτησεν ἐκεῖνον τῆς ἀθανασίας, εἰ μὴ ἀφοῦ αὐτὸς τῆς ἰδίας αὐτοῦ δόξης ἐξέπεσεν. Ὅποιον ἀγαπητοὶ μοι ἀδελφοὶ τὸ ἀμάρτημα τοῦτο ὅπερ κατέστρεψε πλάσμα τοσοῦτον εὐγενὲς καὶ ἐξοχον! Ἐντεῦθεν ἦλθεν ὁ φθόνος ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἀποκτείνει πάντας ὅσοι γίνονται κατὰ τοῦτο μιμηταὶ τοῦ διαβόλου, κατὰ τὸ λόγιον τῆς Γραφῆς. Φθόνῳ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον· πειράζουσι δὲ αὐτόν, οἱ τῆς ἐκείνου μερίδος ὄντες» (Σόφ. Σολ. β', 23). Αὕτη εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ μίσους, ὅπερ

συνέλαθεν ἄλλοτε ἀδελφὸς κατὰ ἀδελφοῦ, καὶ ἐξ οὗ προέκυψεν ὁ ἐπάρατος φόνος, ὅτε ὁ Κάϊν ὑπὸ ζηλοτυπίας, ὤρμησε κατὰ τοῦ δικαίου Ἀβελ, καὶ ὁ κακούργος ἄνθρωπος κατεχόμενος ὑπὸ τούτου τοῦ πάθους, βουλεύεται βουλήν κατὰ τοῦ καλοκάγαθου «βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλά» (Σόφ. Σολ. δ', 12). Ἡ μανία τοῦ φθόνου οὕτως αὐτὸν ἐξέστησεν, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ κατασχεθῆ, οὔτε ὑπὸ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, οὔτε ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὑπὸ τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ τιμωρίας. Ὡ! ὅποιον ὑπάρχει ἀγάπη νὰ φθονῶμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ ἄλλου, ἢ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ, τουτέστι νὰ ζηλωμεν ζῆλον μὴ κατ' ἐπίγνωσιν, βασκάνοντες αὐτόν διὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀρετὰς, ἐν ἐνὶ λόγῳ διὰ τοῦ Θεοῦ τὰ χαρίσματα ; νὰ δυστυχῶμεν διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων, νὰ βασανίζομεθα διὰ τὴν εὐημερίαν αὐτῶν, νὰ λυπώμεθα διὰ τὴν ἀλοτριάν δόξαν, καὶ νὰ τρέφομεν ἀκαταπαύστως ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τὰς λύπας ταύτας, αἵτινες κατασπαράττουσιν αὐτὴν, ὡς ἄλλοι δῆμιοι ; Ποίας χαρᾶς τοιοῦτος τις ἄνθρωπος δύναται ν' ἀπολαύσῃ ἐν τῷ κόσμῳ ; στενάζει καὶ μεμψιμοιρεῖ ἀδιαλείπτως, καὶ ἡ ζηλοτυπία δὲν παρέχει αὐτῷ ἀνάπαυσιν, οὔτε νύκτα, οὔτε ἡμέραν. Πάντα μὲν τὰ κακουργήματα ἔχουσι σκοπὸν τινα, καὶ διὰ τῆς ἐκπληρώσεως φθάνουσιν εἰς τέλος· ὁ μοιχὸς ἀρκεῖται ἀφοῦ ἀπολαύσῃ τῆς ἐρωμένης του· ὁ κλέπτης ἡσυχάζει ἀφοῦ πράξῃ τὴν κλοπὴν· ὁ πλαστογράφος εὐχριστεῖται ἀφοῦ ἐκτελέσῃ τὴν πλαστογραφίαν· ἀλλ' ὁ φθόνος οὐδέποτε ἴσταται· εἶναι ἀμάρτημα αἰείποτε ὑπάρχον καὶ ὅσῳ εὐτυχέστερος εἶναι ὁ ὑπ' αὐτοῦ προσβαλλόμενος, τοσοῦτον μᾶλλον τὸ πάθος τοῦτο παροξύνεται καὶ ἀναφλέγεται. Ὁ φθόνος ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τὴν ἀπειλήν, τὴν ὀργὴν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, τὴν ὄχρότητα εἰς τὸ

πρόσωπον, φέρει βρυγμὸν εἰς τοὺς ὀδόντας, καὶ ὑπαγορεύει λόγους ὑβριστικούς, ὡθεὶ τὰς χεῖρας εἰς τοὺς φόνους καὶ τὴν βίαν, κινεῖ τὰ ὄπλα, ἐκ τῶν ἰδίων δυνάμεων. Οὗτος ὁ αἰμοδιψὴς καὶ πικρὸς φθόνος κατὰ τὸν εὐγλωττον γλαφυρὸν ῥήτορα Φενελῶνα κἀδάκει διὰ φαρμακεροῦ ὀδόντος, καὶ φέρει ὄφεις περιελισσομένους εἰς τοὺς κόλπους του καὶ εἰς τοὺς βραχίονάς του»· διὰ τοῦτο τὸ «Ἅγιον Πνεῦμα λέγει ἐν τοῖς ψαλμοῖς «Μὴ παραζήλου ἐν τῷ κατευδομένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ» (ψαλμ. λς', 7) «καὶ παρατηρήσεται ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον καὶ βρύζει ἀπ' αὐτὸν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ» ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτὸν, ὅτι προβλέπει ὅτι ἤξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ» (αὐτόθι ἰβ', 13)· ὁ δὲ σοφὸς Σολομῶν παραινῶν λέγει «Μὴ συνδειπνεῖ ἀνδρὶ βασκάνῳ, μηδὲ ἐπεθύμει τῶν βρωμάτων αὐτοῦ· ὃν τρόπον γὰρ εἴ τις καταπίει τρίχα οὕτως ἐσθίει καὶ πίνει· μηδὲ πρὸς σὲ εἰσαγάγῃς αὐτὸν καὶ φάγῃς τὸν ψωμὸν σου μετ' αὐτοῦ· ἐξήμεσει γὰρ αὐτὸν καὶ λυμανεῖται τοὺς λόγους του τοὺς καλοῦς» (Παροιμ. Σολ. κγ', 6, 7, 8)· «Φθόνῳ γὰρ τετηκότι οὐ συνοδεύσω, ὅτι οὗτος οὐ κοινώνει σοφίᾳ (Σοφ. Σολ. ς', 23).

§ ε. Ἄλλ' ἄρα γε οὕτω μὲν ποιεῖ ὁ ἄνθρωπος, τὸ εὐγενὲς τοῦτο τοῦ θεοῦ πλάσμα, οὕτω δ' ἐξερχόμενον τῶν ὀρίων τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, οὐκ ἐξομοιοῦται τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, οὐκ ἐκθηριοῦται ὡς τὰ ἄλογα ζῶα, ἢ καὶ τὰ θηρία; Ὁ βασκάνος καὶ φθονερὸς προσποιεῖται ἀμετρον φιλίαν καὶ ἀγάπην δεικνύων· ἄλλ' ἐντὸς ἑαυτοῦ, ὑποτρέφει μῖσος ἀσπονδον, ὅποτε ἢ μὲν ἀγάπη καὶ ἡ ἀγαθότης, εἰσὶ προσόντα τοῦ θεοῦ, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ πλασθέντος ὑπ' αὐτοῦ κατ' εἰκόνα ὁμοιώματος. Ἡ πονηρία καὶ ἡ ὑπόκρισις, τὸ μῖσος καὶ ἡ κατὰ τοῦ ἐτέρου λυσσῶσα φύσις, καὶ πᾶσα κακία, εἰσὶ προσόντα τοῦ διαβόλου, ὡς καὶ τοῦ ἀλόγου καὶ

θηριώδους ζώου. Τὸ μυστῆρον ὅμως τοῦτο πάθος ἀποκαθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον διάβολον, ὡς εἴρηται· ἐπειδὴ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι, καὶ ζῶον ὄρωντες σφαττόμενον ἢ πάσχον, τὸ ἐλεοῦσιν, ὁ δὲ φθονερὸς ἄνθρωπος ὄρων εὐεργετούμενον, ἐκθηριοῦται, τρεμεῖ, φοίσει, ἀγωνιᾷ ὡχρηᾷ· ὄρων δ' αὐτὸν πάσχοντα χαίρει, ἀγάλλεται, εὐφραίνεται, σκιρτᾷ. Κατὰ τί ἄρα διαφέρει τοῦ διαβόλου; Ὅποιον μέρος δύναται οὗτος νὰ ἔχη ὑπὸ τοῦ θεοῦ; Ὅποιαν σωτηρίαν ψυχῆς δύναται νὰ ἀναμένῃ; Ὅποιαν βασιλείαν οὐρανῶν δύναται νὰ κληρονομήσῃ; Τούναντίον οὗτος, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐκβληθήσεται τῆς βασιλείας εἰς τὴν κάμινον τῆς φλογὸς τὴν καιομένην, καὶ τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς ἔξει ἀμοιβήν. «Διὰ τοι τοῦτο πόρνοι μὲν καὶ τελῶναι εἰς βασιλείαν ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν, οἱ δὲ βασκάνοι, ἔνδον ὄντες ἐξεβλήθησαν».

§ ς'. Ἀληθῶς περίεργα εἰσὶ τ' ἀποτελέσματα τοῦ πάθους τούτου, καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν φθονοῦντα· ὁ φθόνος συνεπιφέρει καὶ πλείονα ἔτι πάθη μετ' ἑαυτοῦ, ἅτινα προσεπάγει τῷ φθονοῦντι· ταῦτα πάντα εἰσδύουσιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ φθονεροῦ, ἀναφύονται, ἐφηβοῦνται, καὶ ἀνδροῦνται, ὅτε καὶ αὐθωρεῖ, ὡς ὁ τὴν βορᾶν ἐντὸς αὐτοῦ ἔχων βόας ὁ ὄφεις, στελέχει δένδρου περιελισσόμενος, καταθραύει καὶ καταβροχθίζει ὑστερον ἀνέτως, οὕτως καὶ τὰ πάθη συσφίγγοντα καὶ φθειρόντα τὴν καρδίαν τοῦ φθονεροῦ ἐκλύουσι κατ' ὀλίγον καὶ καταναλίσκουσιν αὐτὴν σὺν τῷ σώματι, ὡς τὴν τοῦ Διοφῶντος, ὅστις ἐγγὺς ἰδὼν ἄλλον ἑαυτοῦ μακροτέρῳ σταυρῷ σταυρούμενον ὑπὸ τοῦ φθόνου ἐτάκη· καὶ δικαίως· διότι κατὰ τὸν Σοφὸν Σειράχ «ζῆλος καὶ φθόνος ἐλαττοῦσιν ἡμέρας» (Σ. Σειρ. λ. 24).

§ ζ'. Ἄλλ' ὁποίας ψυχῆς πονηρὰς δυσεθῆς παράστασις! ὅποιον ἀλγεινὸν καὶ

σπαραξικάρδιον φθόνου θέαμα διασώζει ἡμῖν ἢ Ἁγία Γραφή; Φαντάσθητε διὰ τῆς φαντασίας ὑμῶν νέον ὠραιστάτον, ἀγαθώτατον, ἀθωώτατον, ἄγγελον οὕτως εἰπεῖν ἐπίγειον. Ἄγγελον διὰ τὴν παρθενίαν, ἄγγελον διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν πρὸς τὸν Θεὸν φόβον. Τίς δὲν χαίρει βλέπων αὐτὴν τὴν εἰκόνα; αὐτὸ τῆς τελειότητος τὸ ἰνδαλμα; Τίς δὲν εὐχεται τὴν εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν τοιούτου ἀγγέλου; Ἐξ εὐγενῶν γονέων ὀρμώμενον, ἄρτι τῶν ἰούλων τῶν τριχῶν ἐν ταῖς παρειαῖς ἀναθαλλόντων, ῥόδου δίκην ἀνθηροῦ ἀνά μέσον τῆς ξανθῆς γενειάδος τὸ τῆς μορφῆς ἄθος πυκάζων, ἴον ἐαρινοῦ πορφυρίζοντος ἐν ταῖς κόραις τῶν ὀφθαλμῶν ἀποσώζων τὴν ὄψιν, λευκοὺς ἔχων ὀδόντας ὡς γάλα, πορίζων τοῖς χεῖλεσιν ὄφρας ἔχων ἠπλωμένας ὑπὸ κρινοχρόῳ μετώπῳ, δασύτητι τῶν τριχῶν ἀλλήλας συνεζευγμένας. Καὶ τί πειρώμαι τὸν νέον τῷ κάλλει διαγράψαι, ὃν ἡ Γραφή ὑπεράγαγεν ἐπήνεσεν εἰρηκτικῶς «Κάλλος τῷ εἶδει καὶ ὠραῖος τῇ ὄψει σφόδρα»· οὗτος διὰ βασκανίαν πιπρασκείται. Καὶ ὅμως φαντάσθητε τοῦτον κλαίοντα, ὀδυρόμενον, κοπτόμενον, ἰκετεύοντα, ἵνα φεισθῶσι τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Τίνες οἱ οὕτως ἰκετεύομενοι καὶ παρακλούμενοι; ἔχθροί ἢ πολέμιοι; οὐχὶ ἄλλ' ἀδελφοί, υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ. Εἰς μάτην ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ ἰκετεύει. Εἰς μάτην δάκρυα καρδιοστάλακτα πλημμυροῦσι τοὺς ἀγγελικούς τευ ὀφθαλμούς. Εἰς μάτην αἱ τῆς ἀδελφικῆς φιλοστοργίας παραφοραὶ αἱ τοῦ εὐσυνειδήτου Ῥουβὲιμ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ των συνηγορίαι. Τὰ ἰσόβια καὶ θανατηφόρα τοῦ φθόνου βέλη διεπέρωσαν κατεσπάραττον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, τοὺς νεφροὺς καὶ τὰ σπλάγχνα τοῦ ὠραίου κάλλει πλήν δυστυχοῦς Ἰωσήφ· οὕτως αὐτὸν πρότερον μακρόθεν ἰδόντες ἐβουλεύοντο τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀδελφοῦ των. «Ἰδοὺ, λέγουσιν, ὁ ἐνυπνιατῆς ἐκεῖνος; ἐρ-

χεται. Νῦν οὖν δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ ρίψωμεν αὐτὸν εἰς ἓνα λάκκον, καὶ ἐροῦμεν θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν αὐτὸν, καὶ ὀφόμεθ' ἵνα ἔσται τὰ ἐνύπνια αὐτοῦ (Γεν. λζ', 19) καὶ εἶπον ἐν ἑαυτοῖς ἀκαταδυναστεύσωμεν τὸν δίκαιον, μὴ φεισόμεθα αὐτοῦ τῆς δσιότητος καὶ δικαιοσύνης· ἔστω ἡμῖν ἡ ἰσχὺς νόμος, καὶ ἐνεδρεύσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχωρητος ἡμῖν ἔστιν καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν· καὶ ἐπιτηριάζει ἡμῖν ἀμαρτήματα παιδείας ἡμῶν· ἐπαγγέλεται γινῶσιν ἔχειν Θεοῦ, καὶ παῖδα Κυρίου ἑαυτὸν ὀνομάζει· ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον τῶν ἐνοιῶν ἡμῶν· βαρὺς ἡμῖν ἔστι καὶ βλεπόμενος, ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ ἀνόμιος ἔστι τοῖς ἄλλοις· καὶ ἀπέχεται τῶν ὀδῶν ἡμῶν ὡς ἀπὸ ἀκκοχρησίων, καὶ μακαρίζει ἔσχατα δικαίων. Ἰδόμεν εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ εἰσὶν ἀληθεῖς, ὕβρει καὶ θανάτῳ ἐτάσωμεν αὐτὸν, ἵνα γινῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ· θανάτῳ ἀσχήμονι καταδικάσωμεν αὐτόν. Ταῦτα ἐλογίσαντο καὶ ἐπλανήθησαν, ἀπετύφλωσε γὰρ αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν μυστήρια Θεοῦ.» (Σοφ. Σολ. Β. 10—22) καὶ εὐθὺς ἀνερευθριάστως ἐκδύσαντες αὐτόν, κατάγουσιν ὡς εἰς ἄλλο χαράνειον δεσμωτήριον, ἐμβάλλοντες τοῦτον εἰς βαθὺν λάκκον. Οἱ ἀδελφοὶ οὐ κινοῦνται εἰς δάκρυα, οὐ μετανοοῦσιν, ἀλλ' ἐμμένουσιν εἰς τὴν βουλήν αὐτῶν· καὶ δὲν φονεύουσι μὲν αὐτόν, ἀλλὰ ρίπτουσι τοῦτον εἰς τὸν βυθὸν, καὶ παραδίδουσι ζῶντα εἰς ἄλλο σαρκαθόρον θηρίον τὴν πείναν· ὅπερ οὐ σπαράττει αὐθωρεῖ, οὐ φονεύει τὸ θῆραμα ἀμέσως· ἀλλὰ βασανίζει πολλὰς ἡμέρας τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον, καὶ διὰ δεινῶν σπαραγμῶν σπάρασσει καὶ ἀφανίζει καὶ θυσιάζει τὸ θῆμα. Ὁ Ἰωσήφ εὐρίσκειτο εἰς τσαούτην δεινὴν περίστασιν, εἰς ἣν οὐδέποτε ἄνθρωπος ἐφθάσε· διετέλει ὡς ἐξόριστος ἐγκλεικθειργμέ-

νος εἰς γνοφερὰν κοί σκοτεινόχρουν εἰρκτήν, ἣν οὐδέποτε ἀντιλάμπουσα ἀκτίς ἡλίου ἐφώτιζεν· ἐδῶ παρεμόνευεν αὐτὸν ὡς ἀχώριστος σύντροφος ἡ κατῆφεια, ἡ στενοχωρία, ἡ λύπη· ἐκεῖ δὲ ὁ λιμός, τὸ παγετώδες ψύχος καὶ τὰ συμπαρομοτοῦντα κακὰ· ὁ τρόμος, ἡ φρίκη, ἡ ἐκπληξίς, ἐξωγραφίζοντο ἐν τῷ ἀλλοιωθέντι σεμνῷ προσώπῳ του. Δὲν εἶχε πλέον τὸ ῥοδόεν τῶν παρειῶν, τὴν γλυκύτητα, λάμψιν τε καὶ γοργότητα τῶν ὀφθαλμῶν, τὴν ὠραίαν πλὴν εὐμάραντον ἐκείνην καλλονήν. Ἄλλ' ἔφθινεν ὁ δύστυνος καὶ ἐμαραίνετο, ὡς ὁ κρένος ἐν τῷ ὑπερβολικῷ τοῦ ἡλίου καύσωνι, καθὼς κλίνει τὸ ῥόδον πρὸς τὰ κάτω τὰ φύλλα του, διότι πρὸ πολλοῦ ἀπερροφήθη ἡ δρόσος του, καὶ ἰκμάδος σταγῶν δὲν ἐναπέμεινεν εἰς αὐτό. Πανταχόθεν ἦτο περικυκλωμένος ἀπὸ θανατηφόρους κινδύνους ὡς ἀπὸ δίκτυα καὶ βρόχους· διετέλει γυμνός, ἀνυπόδutos, ἐντὸς ξηροῦ φρέατος, ἔρημος ὡς ἡ καρδιά του, ἀπημφισμένος τὸν ποικίλον αὐτοῦ χιτῶνα, ὅνπερ ληστρικῶς ἀφήρπασαν οἱ βασκανοὶ ἀδελφοὶ του. Τὰ δάκρυα, τὴν μόνην ταύτην λυπηρὰν ἠδονήν, ἣν ἔχουσι οἱ δυστυχεῖς ὡς παρηγορίαν, ἔρρεον κρουνήδον ἐκ τῶν κανθῶν τῶν ὀφθαλμῶν του, καταβάφοντα τὴν παγετώδη καὶ κάθυγον φυλακὴν του· ἡ δὲ ὑπὸ λυγμῶν διακοπτομένη φωνὴ του ἀντήχει ὡς τῆς ἐγκαταλελειμμένης καὶ ἀπομονωμένης ἀηδόνος οἱ στεναγμοί. Καὶ ἰδοὺ ὁ φθόνος κινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν φόνον! Ὡς ὅπουσον λαμπρῶς τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ θεορρήμων Παῦλος, ἐξείκονίζει καὶ περιγράφει τοὺς βασκάνους· «οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· τάφος ἀνεψυγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν ταῖς γλώτταις αὐτῶν ἐδολιούσαν· ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖρα αὐτῶν, ὡς τὸ στόμα ἀράς καὶ πικρίας γέμει· ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέουσι αἷμα, σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν τοῖς ὀδοῖς αὐτῶν, καὶ

ὀδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν» (Ῥωμ. γ', 13—18)· ὁ δὲ ψαλμωδὸς ἀ' ἠκόνθησαν, λέγει γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφρος· . . . κόπος τῶν χειλέων αὐτῶν καλύψει αὐτούς· πεσοῦνται ἐπ' αὐτοὺς ἄνθρακες πυρὸς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ καταβληθήσονται ἐν ταλαιπωρίαις (ψαλ. ρλθ', 4, 10, 11) «Ὡς φθόνος, πάθος, πεπληρωμένος, ὁ φθόνος πῦρ μὴ σθεννύμενον, ὁ φθόνος ἐπὶ τὸν φθονοῦντα τὴν βλάβην ἄγειν· καὶ καθάπερ ὁ σκόληξ τὸ ξύλον διαφθείρει, οὕτω καὶ ὁ φθόνος τὸν μὲν φθονοῦντα διατήκει· τὸν δὲ φθονούμενον λαμπρότερον κατασκευάζει» (Χρυσόστ.) καὶ ὄντως ὁ Ἰωσήφ πωληθεὶς εἰς ἐμπόρους Ἰσραηλιτὰς διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ κατέστη μετέπειτα ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, διὰ τῆς ἐπιτυχούς καὶ πλήρους φρονήσεως πρὸς τὸν Φαραῶ τῶν ὀνειρῶν αὐτοῦ ἐξηγήσεως· εἰς τὴν ὑψίστην δὲ βαθμίδα τοῦ ἀξιώματος ἀναβὰς καὶ τὴν βασιλικὴν περιβληθεὶς πορφύραν, οὐ μόνον ἐκ τῆς ἐπικειμένης σιτοδείας ὀλόκληρον χώραν διέσωσεν, ἀλλὰ καὶ σύμπασαν τὴν πατρικὴν του οἰκογένειαν περιέθαλψε καὶ διέθρεψε, καὶ πρὸς τοὺς πονηροὺς καὶ βασκάνους ἀδελφούς του ἀμνησικακῶς ὡς καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἀνεξικακῶς διῆγεν· «Ὡς τῆς Ἰωσηφίου ἀμνησικακίας! ὡς τῆς ἀνεξικακίας! ὡς τῆς πραότητος καὶ ἀθωότητος! καθὼς δὲ ἡ αἰδήμων σωφροσύνη μαργαρίτης ἐστὶ τιμαλφίστατος καὶ πολιτιμότητος ἐν τῷ στεφάνῳ παρθενικῆς ἀρετῆς, οὕτω καὶ ἡ φρόνιμος κοσμιότης μεθ' ὅλων ἐν γένει τῶν ἐπικτήτων πλεονεκτημάτων της, μόνη ἡ ἀνεξικακία, ἡ πραότης καὶ ἡμερότης, ἡ μὲ οὐρανίας μαρμαρυγᾶς διαλάμπουσα μειλίχιος αὕτη ἀθωότης ἐπιτήθει λαμπρὸν ἀμαράντου δάφνης στέφανον εἰς τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἰωσήφ. Ὅθεν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ συναναστρεφόμενος καὶ πρὸς αὐτὸν τὸ δυνάστην Φαραῶ παριστάμενος, διὰ τῆς γλυκύτητος καὶ

ἰλαρότητος αὐτοῦ ἡμέρωνεν αὐτοὺς καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν· ἀπαίξει καὶ οὗτος μεταξὺ αὐτῶν ὡς ὁ πρῶτατος Δαβὶδ, ἐν λέουσι ὡς ἐν ἐλάφοις, καὶ ἐν ἄρκτοις, ὡς ἐν ἄρνεσι προβάτων. (Σοφ. Σειράχ μζ', 3).
(ἀκολουθεῖ)

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

Τὰ στοιχειώδη χρώματα, ἧτοι τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ὑπὸ τῶν φυσικῶν καλούμενον ἡλιακὸν φάσμα, εἰσὶν ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν, τοῦτέστιν, ἐρυθρὸν ἢ κόκκινον, χρυσοειδὲς ἢ κίτρινον, ὀχρὸν ἢ πορτογαλόχρουν, πράσινον ἢ χλωρὸν, κυανοῦν ἢ γαλάζιον, πορφυροῦν ἢ ῥοδόχρουν καὶ ἰσοειδὲς ἢ μελανόν.

Τὰ ἑπτὰ ταῦτα χρώματα συναπτόμενα πρὸς ἀλλήλα σχηματίζουσι ἄπειρον ἀριθμὸν ἄλλων χρωμάτων, ἅτινα οἱ φυσικοὶ καλοῦσι σύνθετα ἢ μικτὰ καὶ ἅτινα, ἐπιτραπήτω ἡμῖν, νὰ ἀνομάσωμεν διαλέκτους. Τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν δὲν εἰναι χρώματα, καίτοι ὑπὸ πολλῶν θεωροῦνται τοιαῦτα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν διδάσκουσι ὀπτικὴν, κατατάττομεν αὐτὰ μεταξὺ τῶν χρωμάτων, ἀρχόμενοι μάλιστα ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τελευτῶντες εἰς τὸ δεύτερον.

Λευκὸν σημαίνει σοφίαν, ἀγνότητα, ἀφύελλαν καὶ ἀκακίαν. Σχηματίζεται δὲ τῆ ἐνώσει ἀπάντων τῶν στοιχειωδῶν χρωμάτων καὶ εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἰσχύος καὶ τῆς θείας σοφίας. Ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐφαρμοζόμενον εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀγνότητος, τῆς σεμνότητος, τῆς ἀθωότητος κτλ. Εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἦν τὸ χρῶμα τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ τῶν νεοφωτίστων, οἵτινες κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὅτε τὸ πρῶτον ἐπετρέπετο αὐτοῖς ἡ θεία κοινωνία, εἰσέρχοντο ἐνδεδυμένοι λευκὰ

ὄθεν καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη καλεῖται ἐπι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων *Λευκὴ Κυριακὴ* (Whit Sunday). Εἰς τὰς ἀγροτικὰς πανηγυρεῖς καὶ τὰς χριστιανικὰς τελετὰς αἱ ὑμνοδοῦσαι νεάνιδες διεκρίνοντο πάντοτε διὰ τὰ λευκὰ ῥόδα καὶ τὰ κρίνα, ὡς σύμβολον τῆς αὐτῶν ἀγνότητος. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ λόγιον ἀσυνείδησις λευκὴ ὡς ἡ ἐσθῆς τῆς παρθένου· «ακλῆος λαμπρὸν ὡς τὰ διαυγῆ βεῖθρα· καθαρὸν ὡς τὸ φῶς». Καὶ ὅμως πόσον ταχέως κηλιδοῦται τὸ λευκόν! ἀσήμαντόν τι ἀμαυροῖ αὐτὸ, σμικρότατον στίγμα, ἐλάχιστον μίasma, πᾶν εἶναι αἰσθητὸν ἐπ' αὐτοῦ· διὰ τοῦτο εἶναι ὠραϊότατον, καὶ ὡσπερ πᾶν αὐτοῦ ἔμβλημα καὶ σύμβολον, δυσκολώτατον νὰ διατηρήσῃ τις ἄσπυλον.

Κυανοῦν (ἢ γαλάζιον). Εἶναι τύπος πίστεως, εὐγενείας, στοργῆς. Τὸ ἀπαλόχρουν κυανοῦν περιβάλλει ὡς κάλυμμα τὸν καθρὸν αἰθέρα ἢ τὰ κυανοβενθῆ πελάγη. Οἱ νεφελώδεις χιτῶνες τῶν ὠρῶν ἢ τῶν δρυάδων σιάζονται ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ κυανοῦ. Αἱ ἐσθῆτες τῶν ἐναερίων θεοτήτων ἔχουσι τὸ αὐτὸ εὐάρεστον χρῶμα. Ὁραῖοι κυανοὶ ὀφθαλμοὶ ἐμφαίνουσι τερπνότητα χαρακτῆρος. Ἐπ' αὐτῶν ἀναγινώσκει τις τὴν ἀγάπην, τὴν πίστιν, τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας καὶ τὸ φιλήσυχον τοῦ πνεύματος. Σημαίνει πρὸς τούτοις ἔμφυτον πραότητα, ἐλπίδα καὶ ἀληθῆ τέρψιν, κλέος ἀκηλίδωτον. Πόσον ὠραῖον εἶναι νὰ θεωρῆ τις τὸ κυανοῦν ἠνωμένον μετὰ τοῦ λευκοῦ. Εἶναι δὲ σύμβολον τῆς δημοκρατίας. Ἡ κυανύλευκος σημαία τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἐνότητος, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἰλαρῖνει τὸν ὀφθαλμὸν, γοητεύει τὴν καρδίαν καὶ διεγείρει τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα τοῦ Ἑλλήνου. Τὸ ἀληθὲς κυανοῦν, λέγει ἀγγλικὴ τις παροιμία, σημαίνει θάρσος, τόλμην καὶ παρουσίαν πνεύματος ἐν ὥρᾳ κινδύνου. Κατὰ

τὸν Ἑράλδρον τὸ κυανοῦν σημαίνει πίστιν καὶ εὐνομίαν.

Ἐρυθρόν (ἢ κόκκινον). Εἶναι σύμβολον τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλοῦτου καὶ τοῦ πάθους. Βίβνιζει τὸ αἰώνιον πῦρ καὶ τὰ καταβιβρώσκοντα τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν πάθη. Ὁ; ἐμφαίνον δὲ τὴν δύναμιν καθιερώθη ὑπὸ τοῦ οἴκου τῶν Στουάρτων ὡς βασιλικὸν σύμβολον, καὶ ἐγένετο δεκτὸν ὡς τοιοῦτον καὶ ὑπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀνοβέρου. Σημαίνει πρὸς τούτοις ἐπιμονὴν καὶ ὠμότητα. Στίγμα αἵματος εἶναι ἀφανὲς ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ἱματίου τοῦ στρατιώτου. Εἶναι δὲ ἐμβληματικὸν τῆς δόξης. Καὶ τῶντι τί ἐνδοξότερον τοῦ δύντος ἡλίου;

Χρυσοειδὲς (ἢ κίτρινον). Σημαίνει ἀπιστίαν καὶ αἰσχύνην παρὰ τοῖς νεωτέροις, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις ἐσήμαινε δόξαν καὶ τύχην. Ὁ χρυσοῦς τῆς γῆς καὶ ὁ ἥλιος τῶν οὐρανῶν ἦτο τὸ ἔμβλημα τῆς συνειδήσεως, τῆς δόξης καὶ τοῦ πλοῦτου. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ, κίτρινον ἔνδυμα ἐσήμαινε ἀπαρνήσιν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ. Κατὰ τὰς παραδόσεις ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐρίρει τριβῶνα χρυσοειδῆ, ὡς ὑπερασπιστὴς τῆς πίστεως καὶ κήρυξ τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων, ἀλλὰ παραδόξως πῶς τὸ κίτρινον θεωρεῖται ἤδη ὡς ἔμβλημα τῆς ἀπιστίας, τῆς δολιότητος καὶ τοῦ ἀνεπανορθώτου κακοῦ. Πειραθέντες ἢ ἀνακαλυφθέντες τὸ αἴτιον τῆς συμβολικῆς ταύτης ἐνοίας τοῦ κίτρινου, εὕρομεν, ὅτι προῦλθεν ἐκ παλαιᾶς συνήθειας, ἐπιβλασμένης τῆς Ἰουδαίας, ἵνα ἐνδύωνται ἱμάτια κίτρινα ὡς προδόντες τὸν Σωτῆρα ἡμῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνου; ὁ κοινὸς λαὸς ἔχρειε κρόκω ὡς τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας τοῦ προδότου. Πολλὰ θρησκευτικὰ διατάξεις καθιέρωσαν τὰ κίτρινα ἱμάτια, ὧν μία δύναται νὰ θεωρηθῆ καὶ ἡ μέχρι τοῦδε ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπικρατοῦσα συνήθεια τοῦ νὰ φέρωσιν οἱ παῖδες

τῆς Σχολῆς τοῦ Χριστοῦ (Christ Hospital) κίτρινα περιπέδια. Εἰς τὰ ἐνδύματα τῶν καταδικῶν τῶν πλείστων τῆς Ἀγγλίας φυλακῶν ἐνυφαίνουσι μίγμα τι κίτρινου χρώματος. Αἱ ἀρχαιότεραι δυναστεῖαι, ὡς ἡ Κίνα, ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Περσία θεωροῦσιν ἐπὶ τὸ κίτρινον ὡς βασιλικὸν χρῶμα. Κατὰ τὸν Ἑράλδρον, τὸ κίτρινον σημαίνει ἐπιτοκίαν καὶ κακότητα. Ὅταν ὁ ἔρω; ἀποδράτῃ, ὅπως μὴ ἐπανεῖθῃ πλέον, ὑποῖ κίτρινὴν σημαίαν καὶ ὅταν ἡ ζηλοτυπία διανοχθῆ αὐτὸν, πρασίην.

Ἰοειδὲς (ἢ μελανόν). Σημαίνει ἀγάπην καὶ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀποκεκαλυμμένην ἀλήθειαν. Ἀφιερῶτο τὸ πάλαι εἰς τοὺς μάρτυρας τῆς πίστεώς μας. Ἡ ἀρχιερατικὴ πορφύρα ἦτον ἰοειδῆς. Θεωρεῖται προσέτι βασιλικὸν χρῶμα καὶ εἶναι ἐν τῶν ὠραιότερων καὶ σεμνοτέρων χρωμάτων.

Πράσινον (ἢ χλωρόν). Σημαίνει ἐλπίδα, χαρὰν, τιμὴν καὶ ἀνδρίαν. Εἶναι τὸ γοητευτικώτατον χρῶμα, ὅπερ περιβάλλεται ἡ γῆ ἐν ὥρᾳ ἔαρος. Ἡ μόνη θεά, ἥτις ἀναπτέροισι τὸν νοῦν ἡμῶν. Πάντες τερπόμεθα θεωροῦντες τὴν θαλίαν, ἥτις ἐκτυλίσεται ἐπὶ τῆς πεδιάδος καὶ περιβάλλει χαριέντως τὰς κοιλάδας, ἐκτεινομένη μέχρι ἀκρωρείας τῶν ὄρεων. Ὁ πολίτης, ὁ ἀνθρωπος τῆς αἰμαρμένης, ἠδύναται, ὅταν ἐπαναβλέπῃ τοὺς λειμῶνας τῆς ἀγροτικῆς αὐτοῦ κατοικίας. Ὁ κεκηκῶς γραφεὺς, ἐπανακάμπτων μετὰ τὴν ἐβδομαδιαίαν αὐτοῦ ἀποδημίαν εἰς τὴν εὐθελῆ κόμην του, εὕρισκει αὐτὴν ἀναψυκτικὴν. Τὸ πράσινον πρὸς τὴν ἀποψιν εἶναι ὡς ἡ ἐλπίς πρὸς τὴν καρδίαν. Ἡ περιστέρα ἐπανελθοῦσα ἔφερε κλάδον ἐλαίας ὡς σημεῖον σωτηρίας καὶ ἐλπίδος. Ὁ ἥρω; ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς μάχης στέφεται μετὰ δάφνην ὡς σημεῖον δόξης. Εἶναι ἡ μόνη ἀμοιβὴ ἢ ἡ εὐγνωμονοῦσα πατρὶς προσφέρει εἰς τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἀμυνόμενον τέκνον τῆς. Εἰς τὰς

χριστιανικὰς ἐορτὰς καὶ τὰς δημοσίους τελετὰς περικοσμοῦμεν τοὺς ναοὺς καὶ τὰς αἰθούσας μετὰ θάλλοντας κλάδους. Εἰς τοὺς ἐξησθετισμένους τὸ πράσινον εἶναι μελίχιον. Ἐντεῦθεν ἡ αἰτία, δι' ἣν μεταχειρίζομεθα πράσινα ὀφθαλμιάλια, πράσινα καλύματα, πρασίνας θυρίδας κτλ. Κατὰ τὸν Ἑράλδρον τὸ πράσινον σημαίνει εὐπροσηγορίαν.

Ὠγρόν (ἢ πορτογαλόχρουν). Εἶναι τὸ σύμβολον τῶν ποιητικῶν ἐμπνεύσεων. Αἱ μουσαι ζωγραφοῦνται ἐνδεδυμένοι ἐσθῆσι κρόκω ἐχρωματισμέναις. Ὁ Θεόγνης ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητὴς ἐρίρει χλαμῦδα ὠγρόν, ἢτοι πορτογαλόχρουν. Τὸ χρῶμα τοῦτο σημαίνει ἰσχύϊν καὶ διάρκειαν τῶν δεσμῶν τοῦ ὑμεναίου. Αἱ μεμνηστευμένοι νεάνιδες ἐπορεύοντο εἰς τοὺς ναοὺς τὸ πάλαι, φέρουσαι ὠγρόν προκάλυμμα, ὅπερ φλόγιον ἐκάλουν, ὡς ἔχον τὸ χρῶμα τῆς φλογός. Ὁ ἐκ πορτογαλόχρων καλύμων νυμφικὸς στέφανος εἰκονίζει συμβολικώτατα τὴν καίουσαν δάδα.

Πορφυροῦν (ἢ ροδόχρουν). Ἐμφαίνει ὑγείην, νιότητα καὶ ἀγάπην. Εἶναι τὸ γοητευτικώτατον τῶν χρωμάτων, τὸ καλλύνον τὴν ροδόδακτυλον ἢ τὴν καὶ ἐπιχέον ὠραῖον ἐρύθημα ἐπὶ τῶν ὄντων. Οὐδεμίαν γλώσσαν δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὴν γλώσσαν αὐτοῦ. Ἡ γλώσσα τῶν χρωμάτων σιωπᾶ, ἀλλ' ἡ καρδιά ἀσπείρει ἐνδομύχως εἰς τὴν θέαν τοῦ ῥόδου. Εἶναι τὸ χρῶμα τῆς ἀρετῆς. Ὁ ἀπληπισμένος ἐραστὴς εἰς τὴν θέαν αὐτοῦ ἀνεύρισκει τὰ κάλλη τῆς ἐρωμένης του. Τὰ βέλη τοῦ ἔρωτος λέγουσιν, ὅτι εἶναι ἐκ ῥόδου.

Μέλαν (ἢ μαῦρον). Παρ' ἅπασιν σχεδὸν τοῖς ἔθνεσι σημαίνει λύπην καὶ πένθος. Αἱ περὶ τὸ χρῶμα τοῦτο περιστρεφόμεναι ἰδέαι ἔχουσι πάντοτε ζοφερὰν καὶ μελαγχολικὴν τὴν ὄψιν. Εἶναι νῦν ἐν τῇ ποικιλοχρόῳ ἡμέρᾳ. Εἶναι θάνατος ἐν τῷ πρισματικῷ βίῳ.

Οἱ καταχθόνιοι δαίμονες παρίστανται μέλανες. Ἐν σκότει ὁ κακοῦργος διαπράττει τὸ ἐπάγγελμά του. Ἐν τῷ βῆθει τῆς νυκτός ὁ δολοφόνος καταφέρει τὸ ξίφος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ θύματός του. Ἡ εἰρκτὴ, ὁ τάφος, τὸ κενόν, πάντα πληροῦνται ὑπὸ μέλανος, μηδεμίαν παρέχοντος σκιάς. Τοιαῦτα εἰσὶν ἐν συνόψει τὰ σύμβολα τῆς γλώσσης τῶν χρωμάτων.

(Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ)

K.

Ο ΠΙΘΗΣ ΣΟΚΟ

Κατὰ τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Λιθιγιστῶν.

Ὁ Σοκὸ εἶναι εἶδος γορίλλου ζῶντος ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀφρικῇ. Περὶ τούτου διδώσιν ἡμῖν τὰς ἀκολουθοῦσας πληροφορίες τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Λιθιγιστῶν.

Ἡ κίτρινη αὐτοῦ ὄψις δεικνύσιν εἰδηχθῆ γενειάδα τὸ μέτωπον αὐτοῦ εἶνε καθ' ὑπερβολὴν χθαμαλόν· τὰ ὑψηλότερα ὄπλα αὐτοῦ κείνται καταλλήλως εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν ὅπισθεν τοῦ μεγάλου κυνικοῦ στόματος αὐτοῦ· οἱ ὀδόντες αὐτοῦ δροιάζουσι πρὸς τοὺς ἀνθρωπίους, ἐκτὸς τῶν κυνοδόντων, οἵτινες διὰ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀναπτύξεως δεικνύουσι τὸ ζῶον. Αἱ χεῖρες, ἢ μᾶλλον οἱ δάκτυλοι, αὐτοῦ δροιάζουσι πρὸς τοὺς τῶν ἰθαγενῶν. Ἡ σὰρξ τῶν ποδῶν αὐτοῦ εἶνε κίτρινη, καὶ, ἂν ἴδῃ τις τὴν ἀπληστίαν μετ' ἧς οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Μαγκεστρίας καταβιβρώσκουσιν αὐτὴν, συμπεραίνει, ὅτι τρώγοντες Σοκο ἐγένοντο καινίβαλοι· λέγουσι δὲ, ὅτι ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶνε νοστιμιωτάτη.

Ὁ Σοκὸ εἶνε, λέγουσι, νομιονέστατος· περιπολεῖ πέριξ τῶν ἐργαζομένων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ἀρπάζει παιδιὰ, ἅτινα ἀπάγει εἰς τὰ δένδρα· φαίνεται δὲ ὅτι μεγά-

λην αισθάνεται ευχαρίστησιν φέρων παιδίον εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ· ἀλλ' ἂν κατὰ τύχην παρατηρήσῃ κλάδον βανανέας, ὄρμων ἕνα δράξεται αὐτοῦ, ἀφίνει τὸ παιδίον. Μικρὸς Σοκὸς, ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει, περιβάλλει αὐτομάτως τὴν μασχάλην τοῦ γέροντος Σοκὸς καὶ ἰσχυρῶς σφιγγεῖ αὐτήν.

Μία τῶν ἡμερῶν μοι ἔκοπτε τις μελιτώδη οὐσίαν ἀπὸ δένδρου, ὅτε εἰς Σοκὸς ἐπεφάνει αἴφνης, ἤρπασεν αὐτὸν καὶ κατόπιν τὸν ἀφῆκεν. Ἄλλος δὲ ἄνθρωπος ὑπρεύων δι' ἀκοντίου ἐσκόπευεν ἕνα Σοκὸς καὶ ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ· ὁ δὲ Σοκὸς ἐδράξατο τοῦ ἀκοντίου καὶ συνέτριψεν αὐτό, εἶτα ὤρμησε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, οὗ ἔκοψε διὰ τῶν ὀδόντων τοὺς δακτύλους τῆς χειρὸς. Οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι ζῶσιν εἰσέτι ἐν Βρυχάρρῃ.

Ὁ Σοκὸς εἶνε τοσοῦτον πανοῦργος καὶ ἔχει ὀφθαλμοὺς τοσοῦτον ὀξεῖς, ὥστε οὔτε τὴν ἐλαχίστην κίνησιν δύναται τις νὰ κάμῃ ἐνώπιον αὐτοῦ χωρὶς νὰ παρατηρηθῇ. Διὰ τοῦτο δὲ μόνον ἐπὶ τῶν νώτων δύναται νὰ κτυπηθῇ.

Δὲν εἶνε ἐχθρὸς φοβερὸς καὶ ἂν ἔτι στενοχωρηθῇ. Ἡ πρὸς τὸ βλάπτειν δύναμις του εἶνε μηδαμινὴ παραβαλλομένη πρὸς τὴν τοῦ λέοντος ἢ τῆς τίγρεως· εἶνε μᾶλλον ὡς ἀοπλος ἄνθρωπος καὶ δὲν φροντίζει κἀν νὰ μεταχειρίζεται τοὺς κινδόνοντας αὐτοῦ οἷτινες εἶνε μακρὸι καὶ φοβεροί. Πλεῖστοι αὐτῶν ἔρχονται εἰς τὸν δρυμὸν ὀλίγας ἑκατοντάδας μέτρων μακρὰν τοῦ ἡμετέρου στρατοπέδου ἢ ἀνευ τῆς φωνῆς αὐτῶν. Ἥτις ὁμοιάζει τὴν ὑλακὴν τῶν θηρευόντων τὴν ἀλώπεκα κυνῶν, θὰ ἔμμενον ἀπαρατήρητοι.

Ἄνθρωπός τις γεωργῶν ποτε, ἀκολουθεῖται καὶ ἀρπάζεται ὑπ' ἐνὸς Σοκὸς· θάλλει φοβεράς κραυγὰς· τὸ ζῶον γελᾷ μόνον καὶ μορράζει, ἀφίνει δὲ αὐτὸν χωρὶς νὰ τὸν κατοικήσῃ κατ' ἐλάχιστον, ὡς εἰ ἤθελε νὰ διασκεδάσῃ πρὸς στιγμὴν. Βύρων δὲ παιδίον

ὁ Σοκὸς ἐυχαριστεῖται ἀμύσσω καὶ ταράσσω ἢ ῥίπτων αὐτό.

Ὁ Σοκὸς φονεῖ ἐνίοτε τὴν λεοπάρδαλιν, ἀρπάζων αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, οὗς δάκνει μέχρι οὗ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀχρήστους· κατόπιν ἀναρριχᾶται εἰς δένδρον ἔνθα γρυλλίζει ἕνεκα τῶν τραυμάτων αὐτοῦ· πολλάκις δὲ ἀναορώνηται, ἐπὶ ἢ λεοπάρδαλις ἀποθνήσκῃ, ἀλλ' ἐνίοτε ἀμφότερα τὰ ζῶα ἐκπνεύουσιν.

Ὁ Λέων φονεῖ αὐτὸν δι' ἐνὸς μόνου κτυπήματος· κατακερματίζει πολλάκις αὐτὸν, ἀλλ' οὐδέποτε τὸν τρώγει.

Ὁ Σοκὸς δὲν τρώγει οὔτε κρέας, οὔτε ἀρβόσιτον· ἡ τροφή αὐτοῦ συνίσταται εἰς ἀγρίους καρποὺς παντὸς εἶδους, ἀλλὰ κυρίως ἀγαπᾷ τὰς θανάνας.

Ὁ Σοκὸς ἔχει ἐν γένει δύο δίδυμα. Οἱ αὐτόχθονες Μακεμα πιστεύουσιν ὅτι οἱ νεκροὶ αὐτῶν γίνονται Σοκὸς· ἐν τῶν ζώων τούτων, φονευθὲν ὑπὸ τῶν αὐτοχθίνων, εἶχε τὰ ὦτα διατετηρημένα ὡς εἰ ἦτον ἄνθρωπος.

Τὸ ζῶον εἶνε ἰσχυρότατον· φιδεῖται τὸ τουφέκιον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰ ἀκόντια. Οὐδέποτε ἐπιτίθεται κατὰ τῶν γυναικῶν.

Οἱ Σοκὸς συναρριχθῆναι ἢ κρούοντες· τὰ κοίλα δένδρα, ὡς νομίζεται, παράγουσι κρότον ὅμοιον πρὸς τυμπανισμόν καὶ βάλλουσιν ὀξείας κραυγὰς, ἃς ἀρκούντως ἀπομιμνεῖται ἡ νηπιώδης μουσικὴ τῶν ἰθαγενῶν.

Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχῃ ὄπλον, ὁ Σοκὸς ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν αὐτοῦ χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς αὐτόν· ἀλλ' ἂν τὸν ἐγγίσωσιν ἀπάξει τὴν πυγμὴν, κόπτει τοὺς δακτύλους τῆς χειρὸς διὰ τῶν ὀδόντων αὐτοῦ, ἀποπτύει αὐτοὺς, πλήττει τὰς παρειὰς τοῦ θύματος καὶ δάκνει αὐτὰς χωρὶς νὰ κόψῃ τὴν ἐπιδερμίδα. Ἄν τραυματισθῇ, συλλέγει φύλλα καὶ βότανα καὶ ἐπιθέτει αὐτὰ εἰς τὸ τραῦμα διὰ νὰ σταθῇ τὸ αἷμα. Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζει ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν κα-

κοποιοῦσιν αὐτὸν, οὐδέποτε τὰς ἐνοχλεῖ. Πότε δὲν προσβάλλει πρῶτος τὸν ἄνθρωπον.

Ζῶσι κατὰ κοινότητος ἀνά δέκα περίπου, ἐκάστου ἔχοντος τὴν θήλειαν αὐτοῦ· ἐπὶ πηλὸς δὲ ἐξ ἄλλου στρατοπέδου ἐρχόμενος διώκεται πύξ καὶ λάξ. (Ἀνάλογόν τι γίνεται καὶ ὑπὸ τῶν κυνῶν τῆς ἡμετέρας πόλεως, ὅσκις πατήσῃ κύων ξένης συνοικίας, τὰ σύνορα ἐτέρας κυνοπολιτείας.) Ἄν τις αὐτῶν τολμήσῃ νὰ λάβῃ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον του, συλλαμβάνεται, ῥίπτεται χαμαὶ καὶ πάντες ἀθροοὶ δάκνουσι τὸν μοιχόν. Πολλάκις εἰς ἄρρην φέρει ἐπ' ὤμων μικρὸν Σοκὸς, πρὸ πάντων ὅσκις μεταβαίνουσιν ἀπὸ δρυμοῦ εἰς δρυμόν· φθάνων δὲ εἰς τὸν πρὸς τὸν ὄρον, πικραδίδωσιν αὐτὸν τῇ μητρὶ.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

ΑΣΜΑ ΠΕΙΡΑΤΩΝ ΒΥΡΩΝ

Μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Κ. Δ. ΔΟΣΙΟΥ.

Εἰς τὸ μαῦρον τῆς θαλάσσης, κυανοῦν χαρίεν ρεῦμα,
Ἡ ψυχὴ εἶν' ἐλευθέρᾳ καὶ ἐλεύθερον τὸ πνεῦμα.
Ὅπου ἀνεμοὶ φυσῶσι καὶ τὸ κύμα ἐξαφροῦται,
Παντοῦ τὸ βασιλεῖόν μας κ' ἡ πατρίς μας ἐξαπλοῦται!
Ἐδῶ εἴμεθα μονάρχαι· ὅστις δή ποτ' ἀπαντήτῃ
Τὴν σημαίαν μας, ὡς σκῆπτρον πρέπει νὰ τὴν προσκυνήσῃ
Ἡ ἀγρία, θωρυβώδης ζωὴ αὐτῆ μᾶς εὐφραίνει,
Ἡτις εἰς τὰς ἀναπαύσεις ἐκ τοῦ μόχθου μεταβαίνει.
ὦ! τίς νὰ τὴν περιγράψῃ; ὄχι σὺ, ὦ θηλυδρία!
Ἄν τὰ κύματα σαλεύσουν, σοῦ ἐκλείπει ἡ καρδιά.
Οὔτε σὺ, ὁ εἰς ἀνέσεις καὶ εἰς ἀσωτείας πλέων,
Τὸν ὅποιον καὶ ὁ ὕπνος κ' ἡ χαρὰ δὲν θέλγει πλέον.
ὦ! τίς ἄλλος, εἰμὴ ὅστις, πλεύσας ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
Ἄνεσκήρτησε κ' ἠσθάνθη εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις
Τοῦ αἰσθήματος τὴν μέθην, τοὺς σφυγμοὺς σφοδρῶς κτυποῦντας,
Ὅτε ῥίγος μᾶς λαμβάνει ἀνευ ἔχρους προχωροῦντας,
Ὅστις ἡδονὴν εὐρίσκει ὅπου μάχαι συγχροτοῦνται,
Καὶ εἰς τοὺς κινδύνους τρέχει, ἐνῶ ἄλλοι τοὺς φοβοῦνται.

"Οσις εὔχεται πᾶν ὅ,τι τοὺς ἀνάνδρους καταπλήττει,
 Καὶ αἰσθάνεται βαθέως, ὅπου πᾶς τις χαῦνος φρίττει.
 Ναί, αἰσθάνεται ἐντός του, εἰς ψυχὴν ὄλην ὀργῶσαν,
 Τὰς ἐλπίδας μετεώρους καὶ τὴν τόλμην του σφριγῶσαν
 "Όταν ὁ ἐχθρὸς μας πέσῃ, ἀποθνήσκωμεν ἀσμένως
 Θάνατος δι' ἡμᾶς εἶναι ὕπνος τις ἐκτεταμένος.
 Τὴν ζωὴν καλὰ τὴν ζῶμεν—ἄς ἐλθῆ λοιπὸν ἂν θέλῃ—
 "Αν ἡ πόλεμος ἢ νόσος μᾶς θερίσει, τί μᾶς μέλλει;
 "Αφες τὸν ἐκλελυμένον, σύροντα νοσῶδες σῶμα,
 Πρὸς τὸν κράββατον νᾶῆρη καὶ νᾶ σήπετ' εἰς τὸ σῶμα,
 Καὶ τὴν κεφαλὴν εἰς στήθος δυσπνοοῦν νᾶ κατακλίνῃ,
 Εἰς ἡμᾶς ἀρμόζει χλόη, ὄχι πυρετώδης κλίνη.
 Ἐνῶ οὗτος ἀποθνήτκη μ' ἀγωνίαν καὶ μὲ πόνον,
 Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐκβαίνει μὲ τὸν ἕνα πρῶτον κλόνον.
 Μαυτωλεῖον καὶ ὕδρια τὴν ταφὴν του ἄς στολίτῃ,
 Καὶ νεκρὸν ἄς τὸν χρυσῶτῃ ὅστις ζῶντα τὸν ἐμίσει....
 Δι' ἡμᾶς δάκρυα λίγα, ὄχι ὅμως πεπλασμένα,
 "Όταν εἰς τὸν τῆς θαλάσσης ἐνθαπτόμεθα πυθμένα,
 Δὲν μᾶς λησμονοῦν οἱ φίλοι οὐδ' εἰς τὰ συμπόσιά των,
 Καθεὶς πίνει πρὸς τιμὴν μας τὸ ποτήριον γεμάτον.
 Καὶ ἀντὶ ἐπιτυμβίου εἰς ἡμέρας τῶν αἱμάτων,
 "Ότε, νικηταί, μοιράζουσι μεταξὺ τὰ λάφυρά των,
 Συνωφρομένοι κράζουσι, μὲ τὴν λύπην εἰς τὰ χεῖλη,
 «Τί χαρὰ θὰ εἶχον τῶρα οἱ καλοὶ πετόντες φίλοι!»

Ο ΜΩΥΣΗΣ

Ὁ Μωϋσῆς μὲ τὸν Θεὸν ὠμίλει ἐν τῷ ὄρει,
 Πλὴν φάσγανον εἰς τὴν ὄσφυν ἀνίσως δὲν ἐφόρει,
 Τὰ πλήθη δὲν ἐπίστευον τὸν μόσχον ὡς Θεόν των,
 Οὐδ' ἢ βροντὴ θὰ ἤστραπτε περὶ τὸν οὐρανόν των.

ΖΕΦΥΡΟΣ.

Η ΗΧΩ

(Ἐκ τοῦ ἐπικολυρικοῦ ποιήματος ΤΙΜΟΥΡ)

Κ' ἤρχισε, καὶ ἡ φωνὴ του ἀντηχεῖ εἰς τὴν κοιλάδα,
 Νυμφικὴν εἰς τὰς κοιλάδας ἢ ἠγῶ ἔχει παστάδα·
 Κ' εἰς τὴν πρόσκλησιν ἀμέσως ἀποντᾶ, πλὴν δὲν ἤξεύρει·
 Πόθεν ἤλθεν ἡ φωνὴ τῆς, κ' ἂν ζητήτῃς νὰ τὴν εὔρης,
 "Αδικο θὰ κοπιᾶσῃς, εἶναι φίλη τῶν ἐρήμων,
 Σιωπᾶ, πλὴν σὲ μιμεῖται, ὡς ὁ ἄριστος τῶν μίμων.
 Σὲ χλευάζει, καὶ νομίζεις ὅτι εἶναι ἡ φωνὴ σου
 Μακρυνθεῖσα, πλὴν ποῦ φεύγει! ταλαντεύει ἡ ψυχὴ σου!
 Σὲ παρηγορεῖ ἀλλ' ὅμως, κ' ἂν ἐρήμους διατρέχῃς,
 Ὅμιλεῖς, μιλεῖ κ' ἐκείνη, ὡτὰν σύντροφον νὰ ἔχῃς.
 Καὶ ἂν φάλλῃς, ὁ' ἀκούσῃς τὴν μολπὴν σου γλυκυτέραν
 Κ' ἂν στενάξῃς, θὰ ἀκούσῃς στοναχὴν θλιβερωτέραν.

ΕΡΕΒΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ

(Ἐκ τοῦ ἐπικολυρικοῦ ποιήματος ΤΙΜΟΥΡ)

Δὲν εἶν' ὀθάλασσα ἐκείνη ὀθάλασσα τῆς Μεσογείου,
 "Όπου ὁ ρεμβάζων ναύτης, ὑπὸ αὔρας ἀπογείου
 Πληρὴς τὸ ἱστίον, φεύγει εἰς τὴν ἄλλην παραλίαν,
 "Όπου πόθοι τὸν καλοῦσι, καὶ τῶν πόθων μαρτυρίαν
 Ἔχει τὴν λαμπρὰν σελήνην καὶ τὸ φέγγος τῶν ἀσέρων,
 Καὶ ὕμνολογεῖ τὸ κάλλος μὲ τὸ πάθος τῶν νερτέρων.
 Καὶ θρηνεῖ, καὶ σοῦ ραγίζει μὲ τὸ μέλος τὴν καρδίαν,
 Καὶ παθαίνεισ' ὡς ἂν ἔχῃς καὶ ἐσὺ τὴν εὐτυχίαν
 Νὰ ἐρᾶσαι ὡς ἐρᾶται, νὰ ἐλπίζῃς ὡς ἐλπίζει,
 Τρέμον φίλημα προσμένωνι, μὲ τὸ σκάφος πτερυγίζει·
 Καὶ τὸ ἄσμα τελειώνει, ὡς νὰ παύῃ ἡ ζωὴ του,
 Ὅλοστένακτος ἐκλείπει ἢ λιγύμολπος φωνὴ του.

Εἶναι θάλασσα φρικώδης, ἥτις καταποντισμένας
 Ψυχὰς ἔχει ὅσας ἴσως ἀριθμοῦν θυσιασμένας
 Εἰς πολέμους καὶ εἰς ἄλλας ἀνθρωπίνους κακουργίας
 — Ἐνα πόλεμον ἐγκρίνω, τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας.

ΤΗ: ΣΕΒΑΣΜΙΑ: ΣΚΙΑ: ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ.

Φεῦ! ἔφυγες, πατέρα μου, τὸ ὑστερνὸ ταξεῖδι
 Ἵπὸ τῆς ἀγκάλαις τῆς θερμαῖς φίλων ἔ συγγενῶν σου
 Χωρὶς κὰν νὰ συλλογισθῆς ποῦ τὴν ἀφήνεις ἤδη
 Τὴν ἔρημιὰ τῆς μάνας μας, τὸν πόνο τῶν παιδιῶν σου.

Γιατὶ, χρυσὲ πατέρα μου, τόσον σκληρὰ νὰ φύγῃς
 Ποῦ μόνο σένα εἶχαμε μοναδικὴν χαρὰ μας,
 Γιατὶ μέσα στὰ σπλάγχνα μας βαθειὰ πληγῆ ἀνοίγεις
 Καὶ χτύπησες ἀλύπητα τὴν δύστυχη καρδιά μας;

Ἦ! τί χαρὰ ποῦ εἶχαμε διὰ τὸν ἐρχομὸ σου
 Καὶ πῶς μ' ἀγκάλαις ἀνοιχταῖς προσμέναμε, πατέρα,
 Για νὰ φιλήσωμε γλυκὰ τὸ χέρι τὸ χρυσό σου!
 Για νὰ σὲ ἰδῆ ἡ ἄτυχη καὶ δόλια μας μητέρα!

Ἦλθες, πλὴν ἦλθε μετὰ σοῦ τὸ μαῦρο πετρωμένο,
 Ἄκατανόητο γιὰ μᾶς κ' ἀνέλπιστο γιὰ σένα
 Γιατὶ καὶ σὺ δὲν πρόφθασες ν' ἀνοίξῃς πικραμένο
 Τὸ στόμα σου νὰ μᾶς εἰπῆς γλυκὸ σου λόγον ἓνα.

Ὅκτὼ ἡμέραις ἔπερασαν ἄν ἀστραπῆ, πατέρα,
 Καὶ τοῦ θανάτου σ' ἄρπαξε τὸ φοβερὸ μαχαῖρι
 Καὶ σ' ἔρριψε ἔστα χῶματα ἔστη μαύρη γῆ κ' εἰπέρα
 Ὅπ' ἔχ' ἡ λύπη τῆ φωλιὰ κ' ὁ χάρος τὸ λημέρι.

Κοιμᾶσαι κ' ἀναπαύεσαι ἔστην ἔρημιὰ, ἔστο χῶμα,
 Σύντροφόν ἔχεις τὴν σιγὴν καὶ τὸ βαθύ σκοτάδι,
 Βαρέθηκε τὸν κόσμον μας τὸ σεβαστό σου σῶμα
 Καὶ ζήτησε ἀνάπαυσι ἔστο σκοτεινὸ τὸν ἄδη.

Κοιμήσου ἔστην ἀνάπαυσι τὴν ἔρημη, πατέρα,
 Κ' ἂν σοῦ ταραξῶ σήμερον τὸν ὕπνον, τῆ γαλήνην,
 Εἶναι ἡ θλιθερὴ στιγμή, εἶναι ἡ μαύρη μέρα
 Ποῦ τὸ παιδί σου δάκρυα πικρὰ γιὰ σένα χύνει.